

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωτουρισμού και των Γεωπάρκων

Ευστάθιος Λιούρδης

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δημητρακόπουλος Παναγιώτης

Διατριβή ή οποία υποβλήθηκε στο Τμήμα Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ως μερική
απαίτηση για Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Σπουδών

Οκτώβριος 2024, Μυτιλήνη

Η παρούσα διατριβή υποβλήθηκε ως απαιτούμενη για την επιτυχή περαίωση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πλανητική Περιβαλλοντική Αλλαγή, Διαχείριση και Τεχνολογία», Κατεύθυνση Περιβαλλοντική Πολιτική και Διατήρηση Βιοποικιλότητας.

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα διατριβή είναι αποτέλεσμα της προσωπικής μου και αυτόνομης εργασίας. Όλες οι πηγές και τα βοηθήματα που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της αναφέρονται ρητά εντός του κειμένου της. Όπου χρησιμοποιούνται αποσπάσματα έργων άλλων συγγραφέων/δημιουργών τα οποία έχουν παραφραστεί ή παρατίθενται κατά λέξει αυτό γίνεται ρητά σαφές με την αντίστοιχη βιβλιογραφική αναφορά. Πλήρεις βιβλιογραφικές αναφορές δίνονται στην τελική Βιβλιογραφία, ενώ για τις διαδικτυακές πηγές δίνεται ο πλήρης σύνδεσμος και η ημερομηνία πρόσβασης αυτών. Κανένα μέρος της παρούσας εργασίας δεν έχει κατατεθεί ως πλήρες ή μερικό απαιτούμενο για την εξέταση ή απόκτηση οποιουδήποτε άλλου μαθήματος ή τίτλου σπουδών σε οποιοδήποτε ακαδημαϊκό ίδρυμα.

14 Οκτωβρίου 2024

Ευστάθιος Λιούρδης

Περίληψη

Το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας μελέτης επικεντρώνεται στο κατά πόσο η ερμηνεία κληρονομιάς και οι τεχνικές που χρησιμοποιεί μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των γεωπάρκων και του γεωτουρισμού γενικότερα. Περιγράφουμε έννοιες όπως βιώσιμη ανάπτυξη, βιώσιμος τουρισμός, γεωτουρισμός και σκιαγραφούμε την εννοιολογική απόδοση των όρων της ξενάγησης ερμηνείας, ερμηνείας κληρονομιάς, ερμηνείας περιβάλλοντος καθώς στην Ελλάδα δεν υπάρχει ακόμη αρκετή εξοικείωση με την συγκεκριμένη ορολογία αλλά και διεθνώς το πλαίσιο μπορεί να μεταβάλλεται από περιοχή σε περιοχή. Στην εποχή μας η αύξηση της βιομηχανίας του τουρισμού συνδέεται πολλές φορές με αρνητικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις. Ως απάντηση στα κυρίαρχα πρότυπα τουρισμού, έχουν αναπτυχθεί νέες μορφές τουρισμού όπως ο οικοτουρισμός, ο γεωτουρισμός, ο ήπιος τουρισμός που έχουν στόχο την μείωση του αντίκτυπου στις τοπικές κοινωνίες και στο περιβάλλον. Η ερμηνεία κληρονομιάς, μέσα από την βιωματική μάθηση επιθυμεί να εξοικειώσει τους επισκέπτες με τα χαρακτηριστικά, την ιστορία και τον πολιτισμό ενός τόπου μέσα από γνωστικές και συναισθηματικές εμπειρίες. Η παρούσα μελέτη ολοκληρώνεται με έρευνα πεδίου στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού που το σύνολο των συμμετεχόντων που ξεναγήθηκαν με τις αρχές της ξενάγησης ερμηνείας έμεινε πολύ ικανοποιημένο, εκφράζοντας πως η εκτίμηση του για την γεωλογία, την άυλη πολιτιστική κληρονομιά και την βιοποικιλότητα της περιοχής αυξήθηκε.

Λέξεις κλειδιά: Ερμηνεία κληρονομιάς, Ξενάγηση ερμηνείας, Γεωπάρκα, Φυσική κληρονομιά

Abstract

The research question of this study focuses on the extent to which heritage interpretation and the techniques it uses can help the development of geoparks and geotourism in general. We describe concepts such as sustainable development, sustainable tourism, geotourism and we sketch the conceptual rendering of the terms interpretation guiding, heritage interpretation, environmental interpretation as in Greece there is not yet enough familiarization with this terminology and also internationally the context may vary from region to region. In our time, the growth of the tourism industry is often associated with negative environmental, social and cultural impacts. In response to the dominant patterns of tourism, new forms of tourism such as ecotourism, geotourism, and soft tourism have been developed to reduce the impact on local communities and the environment. Heritage interpretation, through experiential learning, seeks to familiarise visitors with the characteristics, history and culture of a place through the use of cognitive and emotional experiences. This study concludes with field research in Chelmos - Vouraikos geopark where all the participants who were guided with the principles of interpretation tours were very satisfied, expressing that their appreciation of the geology, intangible cultural heritage and biodiversity of the area have increased.

Keywords: Interpretation guidance, heritage interpretation, geoparks, natural heritage

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Δημητρακόπουλο Παναγιώτη καθώς επίσης και την κ. Δρ. Τσώνη Μαρία γεωλόγο της Μονάδας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Χελμού Βουραϊκού και Προστατευόμενων περιοχών Βόρειας Πελοποννήσου Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. για την πολύτιμη βοήθειά τους. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την συνάδελφο συνοδό βουνού κ. Αικατερίνη Πιστόλα για την συμβολή της στο πεδίο της έρευνας.

Πίνακας Περιεχομένων

[Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωτουρισμού και των Γεωπάρκων](#)

[Περίληψη](#)

[Abstract](#)

[Ευχαριστίες](#)

[Πίνακας Περιεχομένων](#)

[1. Εισαγωγή](#)

[1.1 Βιώσιμη Ανάπτυξη](#)

[1.1.1 Βασικοί Πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης](#)

[1.1.2 Ημερομηνίες κλειδιά και θέσπιση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης \(SDG\)](#)

[1.2 Η έννοια του Τουρισμού και οι επιπτώσεις του](#)

[1.2.1 Οικονομικές επιπτώσεις](#)

[1.2.2 Κοινωνικές και Πολιτιστικές επιπτώσεις](#)

[1.2.3 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις](#)

[1.3 Βιώσιμος τουρισμός](#)

[1.4 Γεωτουρισμός](#)

[1.4.1 Γεωπάρκα](#)

[2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση](#)

[2.1 Η Έννοια της Κληρονομιάς](#)

[2.1.1 Οι υλικοί και άυλοι πόροι της κληρονομιάς](#)

[2.1.2 Η κληρονομιά και η σχέση της με τον τουρισμό](#)

[2.2 Ξεναγήσεις Ερμηνείας](#)

[2.2.1 Ορισμός Ξεναγήσεων Ερμηνείας](#)

[2.2.2 Ερμηνεία της γεωκληρονομιάς](#)

[2.2.3 Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωτουρισμού και των Γεωπάρκων](#)

[ΘΕ1: Μέσα και τεχνικές](#)

[ΘΕ2: Φυσικές καταστροφές και ερμηνεία](#)

[ΘΕ3: Ερμηνεία κληρονομιάς από τους ντόπιους](#)

[ΘΕ4: Ερμηνεία μέσω γεωπροϊόντων και τοπικής κουζίνας](#)

[2.3 Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωπάρκου Χελμού Βουραϊκού](#)

[ΘΕ1: Θα υπήρχε ο οδοντωτός σιδηρόδρομος αν δεν ερωτευόταν ο Ηρακλής;](#)

[ΘΕ2: Γιατί η Στύγα θεωρείται ποταμός του Κάτω Κόσμου ενώ ρέει στα 2.100 μέτρα;](#)

[ΘΕ3: Ποιος ζούσε στο Σπήλαιο των Λιμνών πριν έρθουν 18.000+ νυχτερίδες;](#)

[ΘΕ4: Τι σχέση έχει το μεταχρωματικό έλκος πλατάνου στο Πλανητέρο με την ταινία “Vagabond” της Agnes Varda του 1985;](#)

[3. Μεθοδολογία](#)

[3.1 Ερευνητικό ερώτημα - Σκοπός της έρευνας](#)

[3.2 Η εμπλοκή του ερευνητή στο πεδίο της έρευνας](#)

[3.3 Διαδικασία επιλογής δείγματος μελέτης και ερευνητικά εργαλεία](#)

[3.4 Δεοντολογία](#)

[4. Αποτελέσματα](#)

[5. Συζήτηση](#)

[6. Συμπεράσματα - Προτάσεις](#)

[7. Βιβλιογραφία](#)

[Ξενόγλωσση](#)

[Ελληνόγλωσση](#)

[Δικτυογραφία](#)

[Πηγές Εικόνων](#)

[8. Παραρτήματα](#)

[Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο στα Ελληνικά](#)

[Παράρτημα 2: Ερωτηματολόγιο στα Αγγλικά](#)

[Παράρτημα 3: Απαντήσεις στην ερώτηση ανοικτού τύπου 6.1 γραμμένες στην Αγγλική γλώσσα.](#)

1. Εισαγωγή

Κατά την διάρκεια αυτής της μελέτης, θα εξετάσουμε το κατα πόσο οι ξεναγήσεις ερμηνείας κληρονομιάς μπορούν να συμβάλλουν στην αναπτυξη του γεωτουρισμού και των γεωπάρκων. Η ραγδαία αύξηση του τουρισμού στον σύγχρονο κόσμο αντιτίθεται πολλές φορές στην βιώσιμη ανάπτυξη και στους στόχους της. Σε αυτό το πλαίσιο γεννήθηκε η έννοια του βιώσιμου τουρισμού, ο οποίος στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον και την κοινωνία, εξισορροπώντας τα οικονομικά οφέλη του με τρόπο που να μεγιστοποιεί παράλληλα τις θετικές συνεισφορές του στις τοπικές κοινότητες. Κινούμενος σε μια αντίθετη κατεύθυνση με τον μαζικό τουρισμό και τις παροχές του, ο βιώσιμος, εναλλακτικός, ήπιος τουρισμός οφείλει να γίνει εξίσου ελκυστικός για τους αποδέκτες του. Η ερμηνεία κληρονομιάς επιθυμεί να συνδέσει τους επισκέπτες με το εκάστοτε μέρος δίνοντας τους την ευκαιρία να ανακαλύψουν από μόνοι τους την σημασία που έχει το μέρος για τους ίδιους και το πως σχετίζεται με την δική τους ζωή.

*Το κεφάλαιο του πλανήτη δεν ανήκει σε κανέναν! Ανήκει στο μέλλον
και σ' αυτόν τον κόσμο που επιχειρούμε ακόμη να κατανοήσουμε.*

Χρόνης Μίσσιος

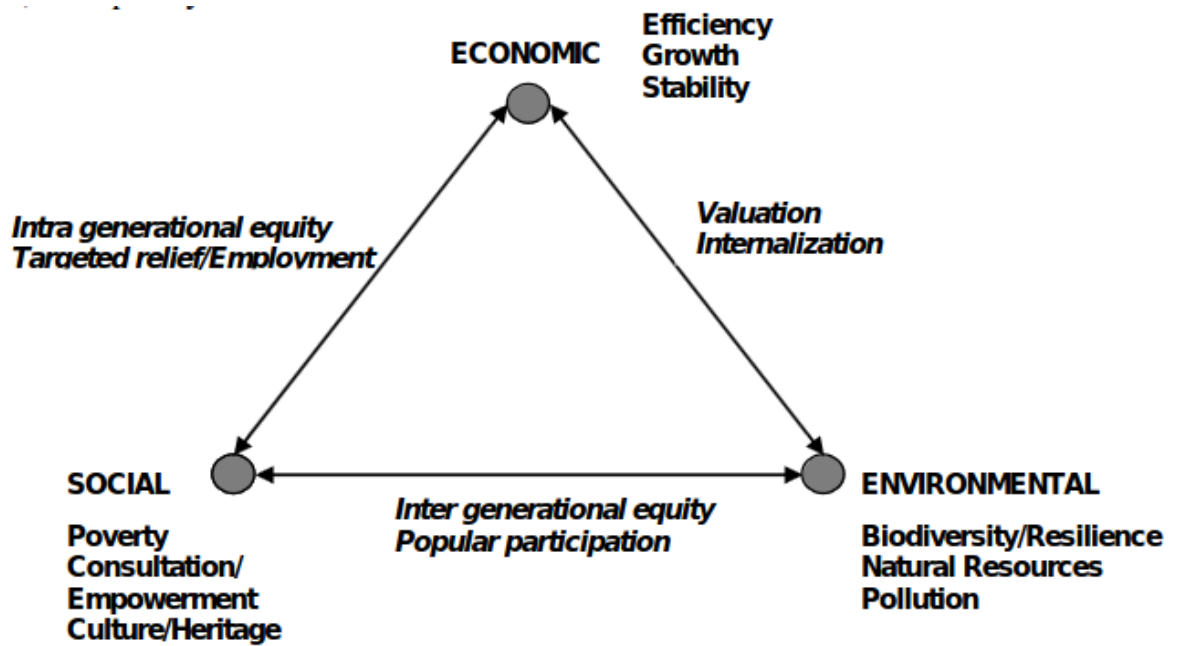
1.1 Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη έκανε την εμφάνισή του στα τέλη του 20ου αιώνα από την πρόεδρο της Παγκόσμιας Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED), Gro Harlem Brundtland, στην έκθεση με τίτλο “Our common future”. Η Brundtland ανέπτυξε τις κατευθυντήριες αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της αειφορίας δίνοντας έμφαση στην ικανοποίηση των αναγκών της ανθρωπότητας στο σήμερα, χωρίς όμως να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών, να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκε ο πιο γνωστός σε όλη τη βιβλιογραφία για την βιώσιμη ανάπτυξη ορισμός: “Βιώσιμη ανάπτυξη, είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.” (Brundtland, 1987).

1.1.1 Βασικοί Πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Οι βασικοί πυλώνες στους οποίους βασίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη είναι το περιβάλλον, η οικονομία και τα κοινωνικά / πολιτικά ζητήματα. Μιλώντας για οικονομική βιωσιμότητα αναφερόμαστε στην αποτελεσματική χρήση των πόρων του πλανήτη, στην δίκαιη οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς που ωφελεί όλα τα τμήματα της κοινωνίας και στην προώθηση της κοινωνικής ευημερίας. Όπως αναφέρει ο Herman Daly, ένας από τους πρώτους οικονομικούς οικολόγους, το απόθεμα του φυσικού κεφαλαίου δεν πρέπει να μειώνεται κάτω από το επίπεδο που η απόδοση του δεν είναι βιώσιμη, εκτός και αν υπάρχουν αξιόπιστα υποκατάστατα (Elliott, 2005). Το περιβάλλον και οι φυσικοί πόροι στοιχειοθετούν την βάση πάνω στην οποία πρέπει να δομηθεί κάθε μελλοντική οικονομική δραστηριότητα.

Στο τρίγωνο του Munasinghe (Εικόνα 1) οι τρεις αυτές κατηγορίες είναι τοποθετημένες στις κορυφές ενός τριγώνου δείχνοντας ότι η επίτευξη της βιωσιμότητας προϋποθέτει την εξεύρεση λύσεων που εξισορροπούν τη σημασία και τις επιπτώσεις καθεμιάς από τις τρεις κατηγορίες. Για παράδειγμα κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις συχνά παραλείπονται από τις διαδικασίες σχεδιασμού ή επισκιάζονται από τις οικονομικές μεταβλητές όπως το κόστος και η ποιότητα. (Mensah & Castro, 2004)

Εικόνα 1: Το τρίγωνο του Munasinghe για την προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης

Η κοινωνική βιωσιμότητα δίνει έμφαση στη δίκαιη κατανομή των πόρων και των ευκαιριών στην κοινωνία ενώ παράλληλα υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Στοχεύει στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες για όλα τα μέλη της κοινότητας όπως η υγεία και η παιδεία. Η ποικιλομορφία των κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών συνθηκών στις επιμέρους χώρες καθιστά πολύ δύσκολη την ανάπτυξη ενός ενιαίου ορισμού της κοινωνικής βιωσιμότητας όπως τονίζουν οι Moldan et al. (2012). Ο Black όρισε την κοινωνική βιωσιμότητα ως "το βαθμό στον οποίο οι κοινωνικές αξίες, οι κοινωνικές ταυτότητες, οι κοινωνικές σχέσεις και οι κοινωνικοί θεσμοί μπορούν να συνεχιστούν και στο μέλλον" (Black, 2004).

Ο τρίτος πυλώνας της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας αναφέρεται στην διατήρηση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων και στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης. Σύμφωνα με την περιβαλλοντική στρατηγική του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, μιλώντας για περιβαλλοντική βιωσιμότητα η υγεία των οικοσυστημάτων και η φέρουσα ικανότητα τους πρέπει να είναι στο επίκεντρο. Για τον λόγο αυτό ορίζει τέσσερα κριτήρια για την επίτευξή της:

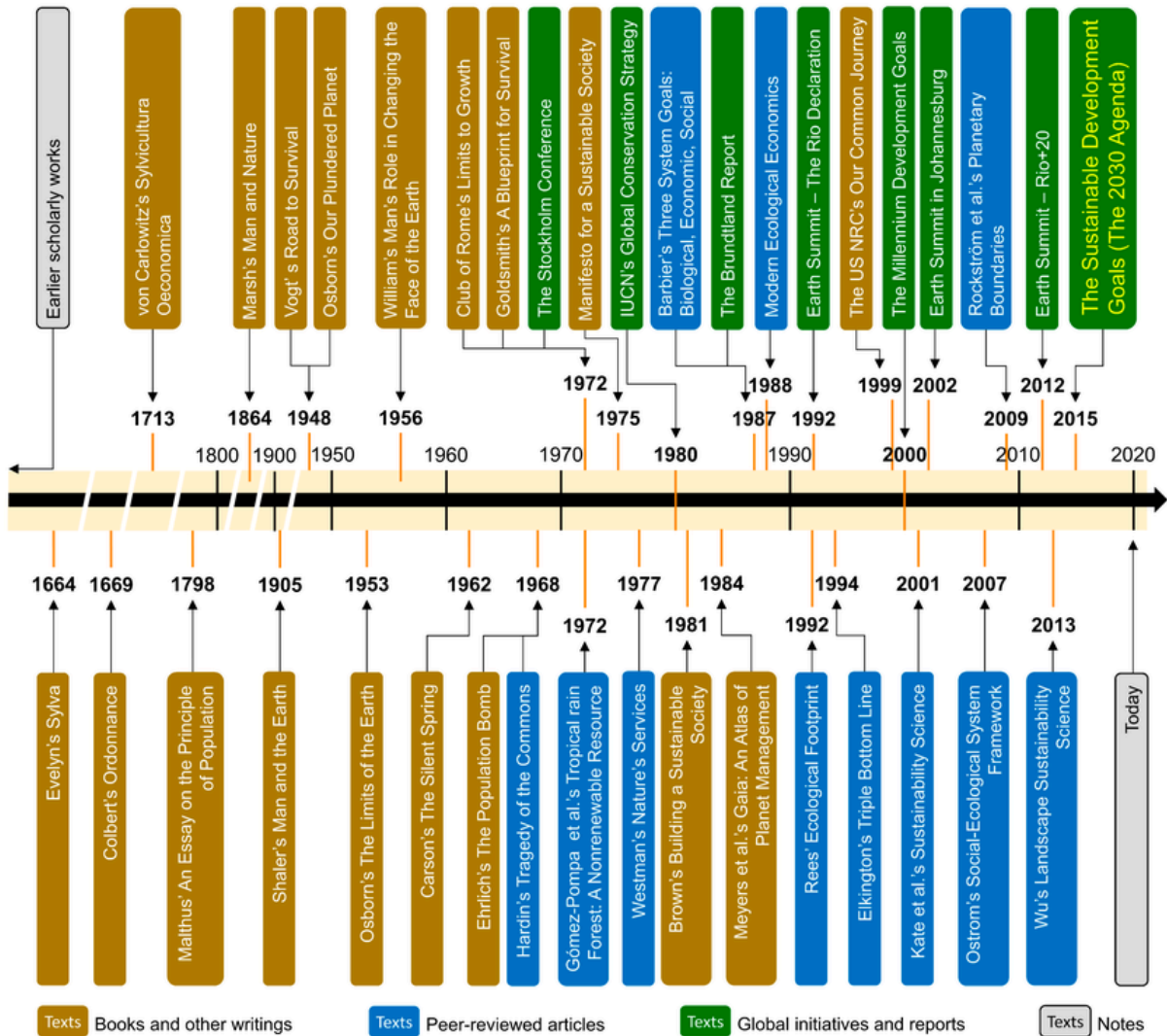
- Αναγέννηση: Αποτελεσματική χρήση των ανανεώσιμων πόρων χωρίς να υπερβαίνεται ο ρυθμός φυσικής αναγέννησης τους.

- Υποκαταστασιμότητα: Οι μη ανανεώσιμοι πόροι πρέπει να χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και η χρήση τους να περιορίζεται σε επίπεδα που μπορούν να αντισταθμιστούν με υποκατάσταση από ανανεώσιμους πόρους
- Αφομοίωση: Οι εκλύσεις επικίνδυνων ή ρυπογόνων ουσιών στο περιβάλλον δεν πρέπει να υπερβαίνουν την αφομοιωτική του ικανότητα.
- Αποφυγή της μη αναστρεψιμότητας: Μη αναστρέψιμες δυσμενείς επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα οικοσυστήματα και στους βιογεωχημικούς και υδρολογικούς κύκλους πρέπει να αποφεύγονται. (OECD, 2001)

Η ευημερία του ανθρώπου εξαρτάται από το οικοσύστημα και τις οικοσυστημικές υπηρεσίες οι οποίες σύμφωνα με τους Boyd και Banzhaf αποτελούν τα στοιχεία της φύσης που καταναλώνονται, χρησιμοποιούνται ή γίνονται αντικείμενο απόλαυσης με σκοπό την ευημερία αυτή (2007).

1.1.2 Ημερομηνίες κλειδιά και θέσπιση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG)

Σαφώς και την έκθεση Brundtland το 1987 ακολούθησαν σημαντικά γεγονότα στη διεθνή ατζέντα που συνδέονται με την περιβαλλοντική δράση και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ενδεικτικά αναφέρονται η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992 που εγκρίθηκαν οι συμβάσεις για τη βιοποικιλότητα και για την Κλιματική Αλλαγή, η παγκόσμια συνδιάσκεψη για την αειφόρο ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 (Ρίο+10), η διάσκεψη ξανά στο Ρίο το 2012 (Ρίο+20) σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εξάλειψη της φτώχειας, η διάσκεψη στο Παρίσι το 2015 για την κλιματική αλλαγή και την υπερθέρμανση του πλανήτη.

Εικόνα 2: Χρονολόγιο που δείχνει πώς η έννοια της βιωσιμότητας έχει προωθηθεί από ακαδημαϊκά δημοσιεύματα και παγκόσμιες πολιτικές πρωτοβουλίες.

Ένας σημαντικός επίσης σταθμός για την βιώσιμη ανάπτυξη ήταν η Ατζέντα 2030 που εγκρίθηκε από όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών το 2015 παρέχοντας ένα κοινό σχέδιο για την ειρήνη και την ευημερία των ανθρώπων και του πλανήτη. Στο επίκεντρό της βρίσκονται οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG), οι οποίοι αποτελούν επείγουσα έκκληση για ανάληψη δράσης από όλες τις χώρες - αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες - στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας εταιρικής σχέσης. Αναγνωρίζουν ότι ο τερματισμός της φτώχειας και άλλων στερήσεων πρέπει να συμβαδίζει με στρατηγικές που βελτιώνουν την υγεία και την εκπαίδευση, μειώνουν την ανισότητα και τονώνουν την οικονομική ανάπτυξη - και όλα αυτά με την ταυτόχρονη αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη διατήρηση των ωκεανών και των δασών μας (*THE 17 GOALS | Sustainable Development, n.d.*).

Εικόνα 3: Οι 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

1.2 Η έννοια του Τουρισμού και οι επιπτώσεις του

Ένας από τους πρώτους ορισμούς για τον τουρισμό δίνεται από τους Hunziker και Krapf το 1942: “Τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων που προκύπτουν από την μετακίνηση και την παραμονή των ανθρώπων σε ένα τόπο, χωρίς στον τόπο αυτό να ασκούν κάποια επαγγελματική δραστηριότητα και η παραμονή τους να μην έχει το χαρακτήρα της μόνιμης εγκατάστασης.” (Vukonić, 2012). Πολύ πριν από τον ορισμό αυτό του τουρισμού ακόμη και στην αρχαιότητα για παράδειγμα παρατηρούμε μετακινήσεις με σκοπό τη συμμετοχή σε αθλητικούς αγώνες, μετακινήσεις ιατρικού σκοπού με επισκέψεις σε θερμά λουτρά καθώς επίσης και για παρουσία σε τελετές και ιερά της εποχής. Μιλάμε δηλαδή για ειδικές μορφές τουρισμού ανάλογα με την δραστηριότητα και όπως θα λέγαμε σήμερα αθλητικός, ιατρικός θρησκευτικός τουρισμός. Συμπεραίνουμε δηλαδή ότι παρόλο που τον 21^ο αιώνα παρατηρείται μια εκτόξευση του κλάδου με την βοήθεια και των μεταφορικών μέσων όπως αεροπλάνα, τρένα, πλοία αλλά και της καλύτερης του βιοτικού επιπέδου οι άνθρωποι πάντα είχαν την ανάγκη της μετακίνησης σε νέους τόπους. Σιγά σιγά όμως ο τουρισμός άρχισε να έχει αντίκτυπο στην οικονομία των περιοχών με την εισροή κεφαλαίου από τους επισκέπτες για να φτάσουμε σήμερα να μιλάμε για την βιομηχανία του τουρισμού. Σε έναν μετέπειτα ορισμό του όρου ο David Jeffery αναφέρει ότι οι τουρίστες είναι άνθρωποι που διανυκτερεύουν ή κάνουν ημερήσια εκδρομή σε μέρη διαφορετικά από τον κανονικό τόπο διαμονής τους για αναψυχή, επαγγελματική δραστηριότητα ή για άλλους σκοπούς. Θέτει το θέμα της αναψυχής δηλαδή

στην ανάγκη του ταξιδιώτη να επιδοθεί σε μια εμπειρία η οποία πρέπει να είναι ευχάριστη και απολαυστική. Τα τελευταία χρόνια κυρίως με την αύξηση της χρήσης των social media παρατηρείται το φαινόμενο οι ταξιδιώτες να επιθυμούν η εμπειρία τους να είναι και μοναδική εκτός των άλλων ώστε να την καταγράψουν στα κοινωνικά δίκτυα ενθουσιαζοντας και αυξάνοντας τους ακόλουθους τους. Αυτό συμβάλλει επίσης στον μαζικό τουρισμό καθώς οι θαυμαστές συρρέουν στα διαφημιζόμενα μέρη με ποικίλες επιπτώσεις που θα εξετάσουμε στην συνέχεια. Όπως αναφέρει ο McCabe (2023) ο τουρισμός καθίσταται εφικτός σε διεθνή κλίμακα από τις πολιτικές, καπιταλιστικές και τεχνολογικές δυνατότητες, οι οποίες επιτρέπουν την ελευθερία μετακίνησης, τις ροές οικονομικών ανταλλαγών και μια ηθική της φιλοξενίας.

1.2.1 Οικονομικές επιπτώσεις

Οι οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού διακρίνονται σε υλικές (ποσοτικές ή άμεσα μετρήσιμες σε χρήμα) και άυλες (ποιοτικές ή μη άμεσα μετρήσιμες) επιπτώσεις (Mayer et al., 2010). Στις άμεσες επιπτώσεις μιλάμε για εισροή συναλλάγματος, αύξηση ή μείωση των τιμών σε προϊόντα και αγαθά, αύξηση ή μείωση των φορολογικών εσόδων και τον επενδύσεων, τόνωση του κατασκευαστικού τομέα μεταξύ άλλων. Στις έμμεσες επιπτώσεις αναφερόμαστε στη δημιουργία ή απώλεια θέσεων εργασίας, σε μέτρα για την αύξηση της ρύπανσης λόγω του τουρισμού κ.α. Οι Dwyer et al. (2010) επισημαίνουν πως για να μιλήσουμε για οικονομικά οφέλη τουρισμού θα πρέπει μια περιοχή ή ένας αριθμός ατόμων να βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση με τον τουρισμό από ό,τι χωρίς τον τουρισμό και επισημαίνουν πως τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού δεν ισούνται ούτε με τον οικονομικό αντίκτυπο του τουρισμού ούτε με την οικονομική συνεισφορά του τουρισμού. Πολύ σημαντικό ρόλο στις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού όπως αναφέρουν οι Hjerpe και Kim (2007) παίζει η έννοια των διαρροών δηλαδή η μεταφορά κερδών εταιρειών ή πληρωμών φόρων σε έδρες εκτός του τουριστικού προορισμού μειώνοντας έτσι τα οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες. Η επιλογή στο που θα διατεθούν οι διαθέσιμοι, κυρίως δημόσιοι, οικονομικοί πόροι οφείλει να γίνεται με εμπειριστατωμένες μελέτες καθώς η επένδυση για μια δραστηριότητα θα στερήσει πόρους από άλλες οικονομικές δραστηριότητες με ενδεχόμενη μείωση ή το σταματημό τους. Η αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών μέσω της αλληλεπίδρασης ντόπιων και τουριστών αλλάζει τον τρόπο παραγωγής και διάθεσης αγαθών και υπηρεσιών ανάλογα με τα νέα πρότυπα επηρεάζοντας άμεσα και έμμεσα την τοπική οικονομία και κοινωνία.

1.2.2 Κοινωνικές και Πολιτιστικές επιπτώσεις

Είναι προφανές ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών κοινωνικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών ομάδων επιφέρει αλλαγές τόσο στις κοινωνίες όσο και στα ίδια τα άτομα. Από την στιγμή που αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκεται σε ένα μέρος ξεκινά η ανάγκη για μεγαλύτερη παροχή υπηρεσιών. Για παράδειγμα σε ένα νησί που ο αριθμός των τουριστών την καλοκαιρινή περίοδο πλησιάζει ή ξεπερνά τους μόνιμους κατοίκους δημιουργείται η ανάγκη μεταξύ άλλων για επιπλέον ιατρικό προσωπικό, αστυνομία, μέσα μεταφοράς και άλλες υπηρεσίες που αν δεν πραγματοποιηθεί θα προκαλέσει πρόβλημα και στον ντόπιο πληθυσμό και στους τουρίστες. Απο κει και έπειτα όπως σημειώνει ο Fredline (2002) λόγω του τουρισμού αυξάνονται οι δυνατότητες ψυχαγωγίας, κατανάλωσης αγαθών μέσω της αύξησης των εμπορικών καταστημάτων ενώ υπάρχουν πολύ περισσότερες ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και διαπολιτισμική αλληλεπίδραση. Ο όρος πολιτιστική εμπορευματοποίηση μιλά για την τεχνική της τουριστικής βιομηχανίας να προσθέτει στα αυθεντικά πολιτιστικά στοιχεία και ψεύτικα ώστε να επηρεάσει την άποψη των τουριστών αλλοιώνοντας έτσι την πραγματική τους αξία. Είναι επίσης ενδιαφέρον να αναφέρουμε το είδος του “ταξικού τουρισμού”, στα αγγλικά αναφέρεται ως slum tourism, η οργάνωση δηλαδή ταξιδιών σε παραγκουπόλεις, εξαθλιωμένες και φτωχές γειτονιές του πλανήτη ώστε οι κυρίως εύποροι πελάτες να βιώσουν για λίγο την καθημερινότητα των οικονομικά φτωχών ντόπιων.

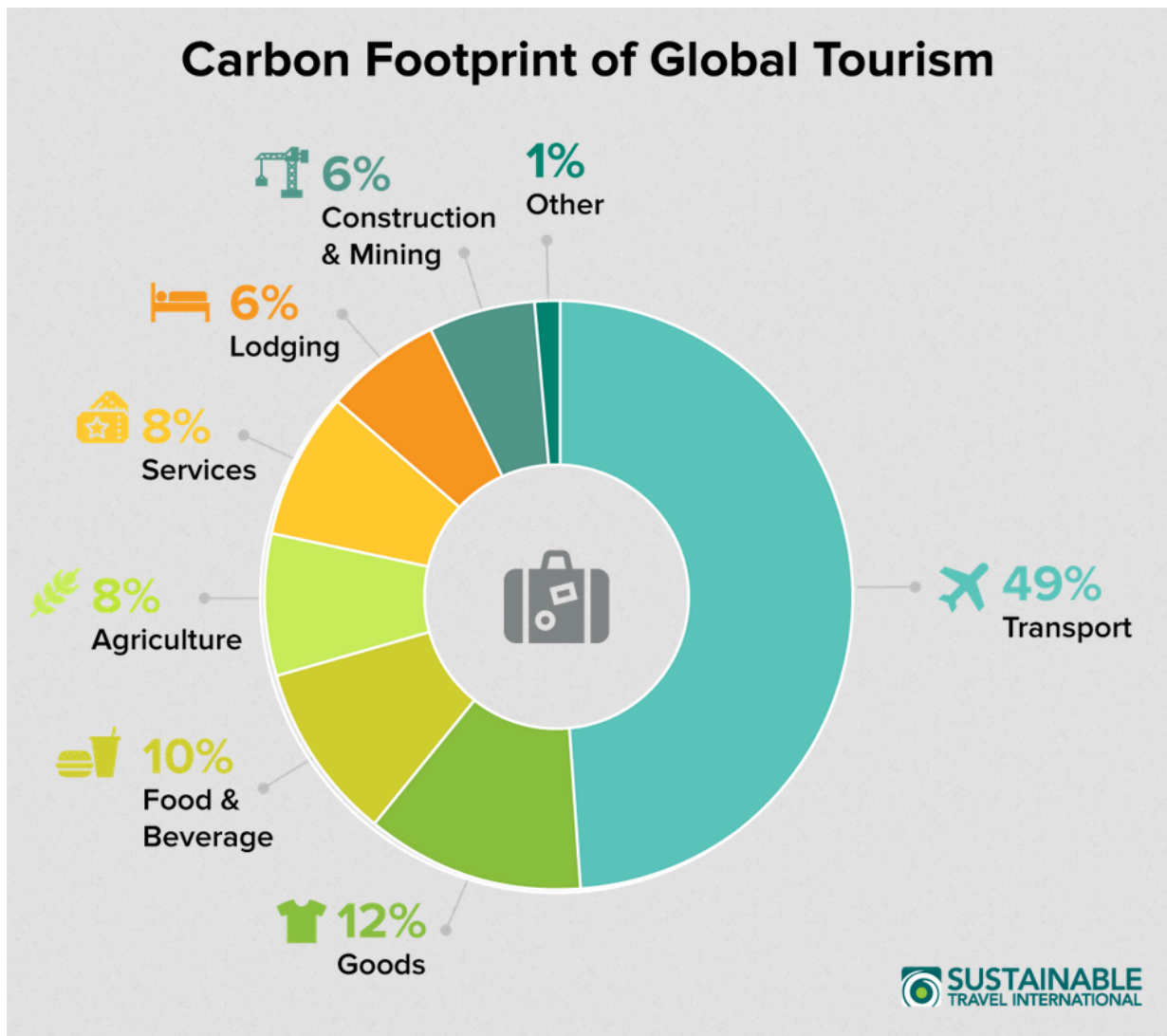
1.2.3 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο Gössling (2002) στο άρθρο του “Παγκόσμιες περιβαλλοντικές συνέπειες του τουρισμού” αναφέρει τους τομείς που ο τουρισμός μπορεί να έχει άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις ως εξής:

- Αλλαγές στην κάλυψη και στις χρήσεις γης
- Αλλαγές στους υδατικούς πόρους
- Στη χρήση ενέργειας.
- Βιοτικές ανταλλαγές και εξαφάνιση άγριων ειδών.
- Ανταλλαγή και διασπορά ασθενειών.
- Αλλαγές στην αντίληψη και την κατανόηση του περιβάλλοντος.

Στην παρούσα εργασία δεν θα αναλύσουμε όλες τις παραπάνω επιπτώσεις αλλά θα αναφερθούμε ενδεικτικά σε κάποιες. Η χρήση γης και η αλλαγή χρήσης για την ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να είναι η ανέγερση καταλυμάτων και ξενοδοχείων, δρόμοι, αεροδρόμια, πάρκινγκ, εμπορικά καταστήματα, καμπινγκ, χιονοδρομικά κέντρα, γήπεδα γκολφ, μαρίνες,

εκτάσεις για την επεξεργασία λυμάτων με την λίστα συνεχίζει. Στο κομμάτι της ενέργειας οι περισσότερες δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό απαιτούν ενέργεια άμεσα με τη μορφή ορυκτών καυσίμων ή έμμεσα με τη μορφή ηλεκτρικής ενέργειας που συχνά παράγεται από πετρέλαιο, άνθρακα ή φυσικό αέριο σε κάποιο άλλο σημείο και μεταφέρεται εκεί. Η κατανάλωση αυτή οδηγεί στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, κυρίως διοξειδίου του άνθρακα. Ο τουρισμός δεν είναι παραδοσιακός τομέας που συνδυάζεται με την κλιματική αλλαγή και ως εκ τούτου καμία χώρα δεν διαθέτει ολοκληρωμένες εθνικές στατιστικές για τη ζήτηση ενέργειας ή τις εκπομπές που προκύπτουν ειδικά από τον τουρισμό. Η χρήση της ενέργειας για τον τουρισμό μπορεί να χωριστεί σε σκοπούς που σχετίζονται με τις μεταφορές (ταξίδια προς, από και στον προορισμό) και σε σκοπούς που σχετίζονται με τον προορισμό εκτός των μεταφορών (διαμονή, διατροφή, τουριστικές δραστηριότητες κ.λπ.). Όπως βλέπουμε και στο παρακάτω γράφημα το μεγαλύτερο ποσοστό σε εκπομπές άνθρακα έχει ο τομέας των μεταφορών. Σημαντικό ρόλο σε αυτο τα τελευταία χρόνια έχουν παίζει οι low cost εταιρείες αερομεταφοράς κάτι που οδήγησε στην άνθηση των διακοπών Σαββατοκύριακου (weekend and short-break) καθώς και η αύξηση της κρουαζιέρας.

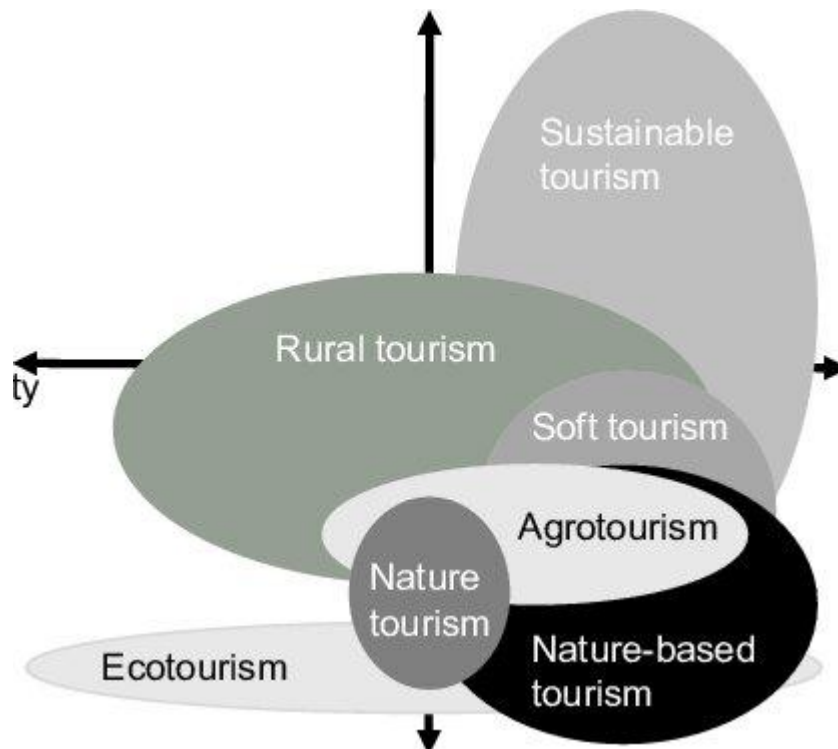
Εικόνα 4: Γράφημα αποτυπώματος άνθρακα του παγκόσμιου τουρισμού

Επίσης οι αλλαγές χρήσης γης αλλά και οι τουρίστες μπορούν να συμβάλουν στην εξαφάνιση ειδών μέσω της διατάραξης των ενδιαιτημάτων. Σαν παράδειγμα μπορούμε να δούμε την επαφή τουριστών με ζώα σε προστατευόμενες περιοχές επηρεάζοντας την αναπαραγωγική επιτυχία ή απειλώντας τους πληθυσμούς με παθογόνα από τον άνθρωπο, όπως αναφέρθηκε για ομάδες πιθήκων που συναντούσαν φυσιολάτρες τουρίστες. Μια ακόμη βασική πτυχή σύμφωνα με τους Hobbs & Norton (1996), είναι πως στις δυτικές κοινωνίες, το περιβάλλον είναι μια κοινωνική κατασκευή, με την κατανόηση της φύσης να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις πολιτισμικά κατασκευασμένες αναπαραστάσεις της, όπως τα εθνικά πάρκα και οι προστατευόμενες περιοχές. Έτσι ακόμη και οι υποστηρικτικές του βιώσιμου τουρισμού δεν είναι απαραίτητο να υιοθετούν μια συμπεριφορά φιλική προς το περιβάλλον και η συμπεριφορά τους να χαρακτηρίζεται από αυξημένη κατανάλωση πόρων. Στον αντίποδα μέσω των ταξιδιών, οι άνθρωποι έχουν την ευκαιρία να βιώσουν αναπαραστάσεις της φύσης, όπως εθνικά πάρκα, γεώτοπους, μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς, βοτανικούς κήπους και άλλες

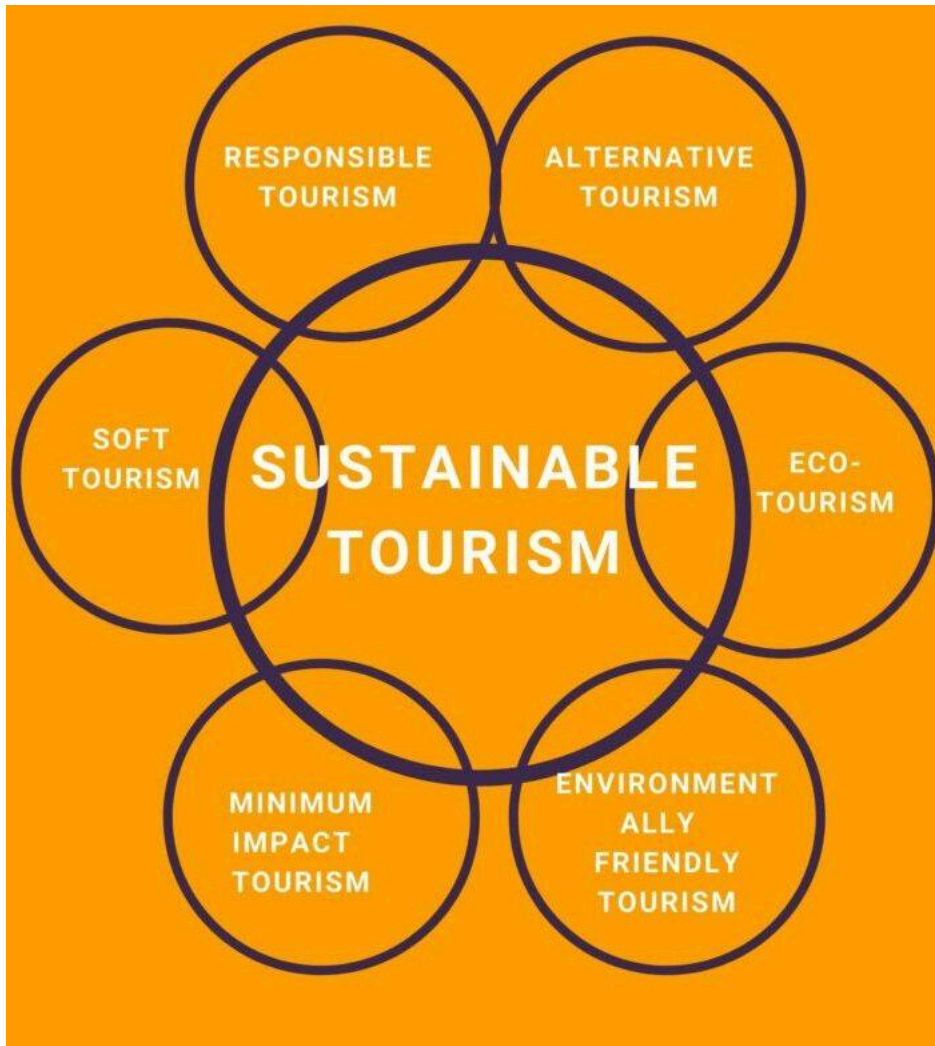
προστατευόμενες περιοχές αποκτώντας έτσι αυξημένη περιβαλλοντική συνείδηση βελτιώνοντας την σχέση ανθρώπου - περιβάλλοντος.

1.3 Βιώσιμος τουρισμός

Εάν ο τουρισμός πρόκειται να συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη, τότε πρέπει να είναι οικονομικά βιώσιμος, οικολογικά ευαίσθητος και πολιτισμικά κατάλληλος. (Wall, 1997). Στην παραπάνω πρόταση του Wall παρατηρούμε την ανάγκη να οριστούν νέες έννοιες σχετικά με τον τουρισμό. Με την εξέλιξη, τις ποικίλες μορφές και χαρακτηριστικά που μπορεί να πάρει ο τουρισμός εμφανίστηκε η ανάγκη για τον ορισμό του εκείνο που μπορεί να συνδεθεί με την αειφόρο ανάπτυξη. Ο Saarinen, (2006) επισημαίνει την δυσκολία για την απόδοση του ορισμού του βιώσιμου τουρισμού καθώς υπάρχουν πολλές παράμετροι που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και είναι διαφορετική η προτεραιότητα που δίνεται σε κάθε μια από ορισμό σε ορισμό. Υπάρχει λοιπόν συχνά μια δικαιολογημένη σύγχυση με τους όρους του οικοτουρισμού, του εναλλακτικού τουρισμού, του οικολογικά βιώσιμου τουρισμού και το πως αυτοί ορίζονται από τους εμπνευστές τους. Ο μαζικός οικοτουρισμός για παράδειγμα σε κάποιο νησί που ενδέχεται να αλλάξει τις χρήσεις γης δεν μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμος όπως εξίσου ένα υπερατλαντικό ταξίδι με αεροπλάνο του οποίου οι εκπομπές CO2 είναι πολλές ακόμη και αν είναι σε ένα οικοτουριστικό θέρετρο.

Εικόνα 5: Διάφορες μορφές βιώσιμου τουρισμού

Εικόνα 6: Σχέση μεταξύ του βιώσιμου τουρισμού και άλλων όρων

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ορίζει τον βιώσιμο τουρισμό ως "τον τουρισμό που λαμβάνει πλήρως υπόψη τις τρέχουσες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του, καλύπτοντας τις ανάγκες των ταξιδιωτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής". (2017 International Year of Sustainable Tourism for Development | UNWTO). Αν προσπαθήσουμε να αναλύσουμε περαιτέρω αυτόν τον ορισμό μπορούμε να πούμε ότι ο βιώσιμος τουρισμός θα πρέπει να αξιοποιεί ορθά τους περιβαλλοντικούς πόρους συμβάλλοντας στην διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας, να διατηρεί την κοινωνικοπολιτιστική αυθεντικότητα των κοινοτήτων καθώς παράλληλα συμβάλει στην διαπολιτισμική κατανόηση και ανεκτικότητα. Τέλος θα πρέπει να στοχεύει σε βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες παρέχοντας οικονομικά οφέλη και σταθερές ευκαιρίες απασχόλησης σε όλους τους ενδιαφερόμενους με δίκαιη κατανομή του πλούτου.

1.4 Γεωτουρισμός

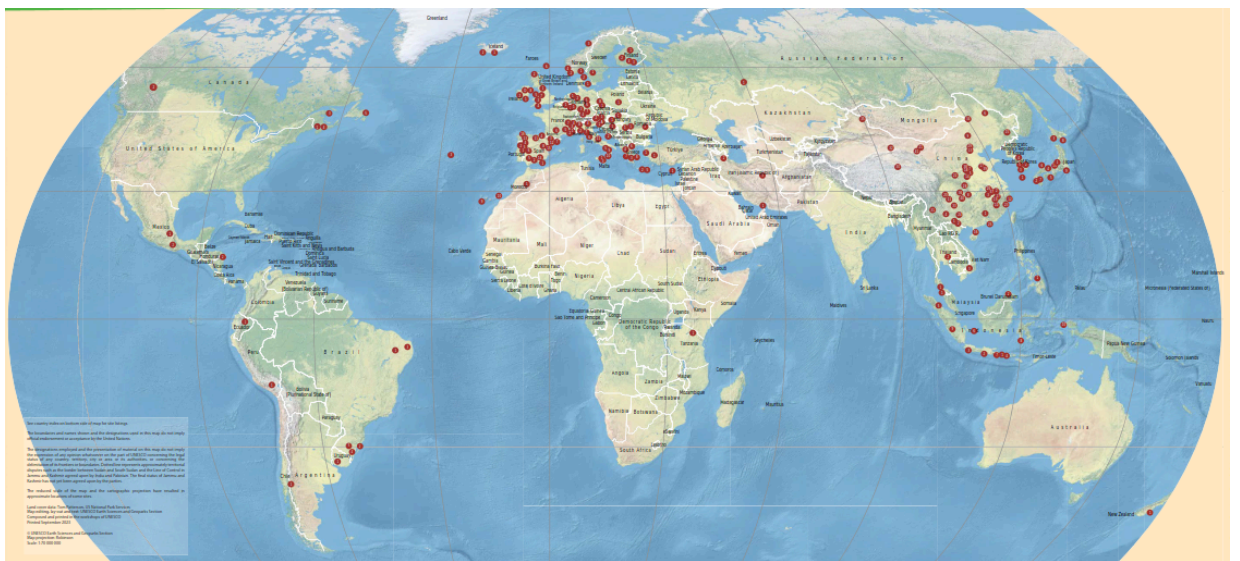
«Η παροχή εγκαταστάσεων ερμηνείας και υπηρεσιών που επιτρέπουν στους τουρίστες να αποκτήσουν γνώση και κατανόηση της γεωλογίας και γεωμορφολογίας μιας περιοχής (συμπεριλαμβανομένης της συμβολής της στην ανάπτυξη των γεωεπιστημών) πέρα από το επίπεδο της απλής αισθητικής εκτίμησης» (Hose, 2008). Με τον παραπάνω ορισμό ο Hose θέτει την βάση στην οποία θα αναφερόμαστε στον γεωτουρισμό στην παρούσα εργασία καθώς όπως και ο βιώσιμος τουρισμός είναι ένας όρος με ποικίλες ερμηνείες. Βασικός σκοπός του είναι η διατήρηση της γεωποικιλότητας αλλά και το να φέρει σε επαφή τους επισκέπτες με την γεωλογική κληρονομιά ώστε να την αντιληφθούν, να την εκτιμήσουν και να την απολαύσουν μέσω της γεωεκπαίδευσης και της γεωερμηνείας. Ο Dowling (2013) χρησιμοποιεί την προσέγγιση “ABC” για να τονίσει ότι η γνώση της γεωλογίας είναι απαραίτητη για την πλήρη κατανόηση των γεωλογικών διεργασιών που συμβαίνουν σε μια περιοχή δηλαδή εξηγεί πως τα αβιοτικά στοιχεία (Abiotic) - πχ γεωλογία και κλίμα - καθορίζουν τα βιοτικά στοιχεία (Biotic) - πχ χλωρίδα και πανίδα - των οποίων ο συνδυασμός καθορίζει τα πολιτιστικά στοιχεία (Cultural) - πχ ο τρόπος ζωής των ανθρώπων. Ένα σημαντικό εργαλείο που διευκολύνει τη βιώσιμη ανάπτυξη του γεωτουρισμού είναι η δημιουργία των γεωπάρκων.

1.4.1 Γεωπάρκα

Γεωπάρκο είναι μια περιοχή που συνδυάζει την προστασία και την προώθηση της γεωλογικής κληρονομιάς με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Για να χαρακτηριστεί μια περιοχή ως γεωπάρκο θα πρέπει να περιλαμβάνει μια συγκεκριμένη γεωλογική κληρονομιά, με συγκεκριμένα γεωλογικά, ορυκτολογικά, γεωφυσικά, γεωμορφολογικά, παλαιοντολογικά ή γεωγραφικά χαρακτηριστικά καθώς επίσης και ορισμένο αριθμό γεωλογικών περιοχών ιδιαίτερης σημασίας από την άποψη της επιστημονικής τους ποιότητας, της σπανιότητας, της αισθητικής τους γοητείας (Zouros, 2004). Τα γεωπάρκα μπορούν παράλληλα να έχουν αρχαιολογικό, ιστορικό, πολιτιστικό ενδιαφέρον και η έκταση που τα περιβάλλει έχει αυστηρά καθορισμένα όρια. Για την προστασία και την διαχείριση τους συνδέονται με δίκτυο άλλων γεωπάρκων και υιοθετούν κοινές αξίες διατήρησης της γεωλογικής κληρονομιάς.

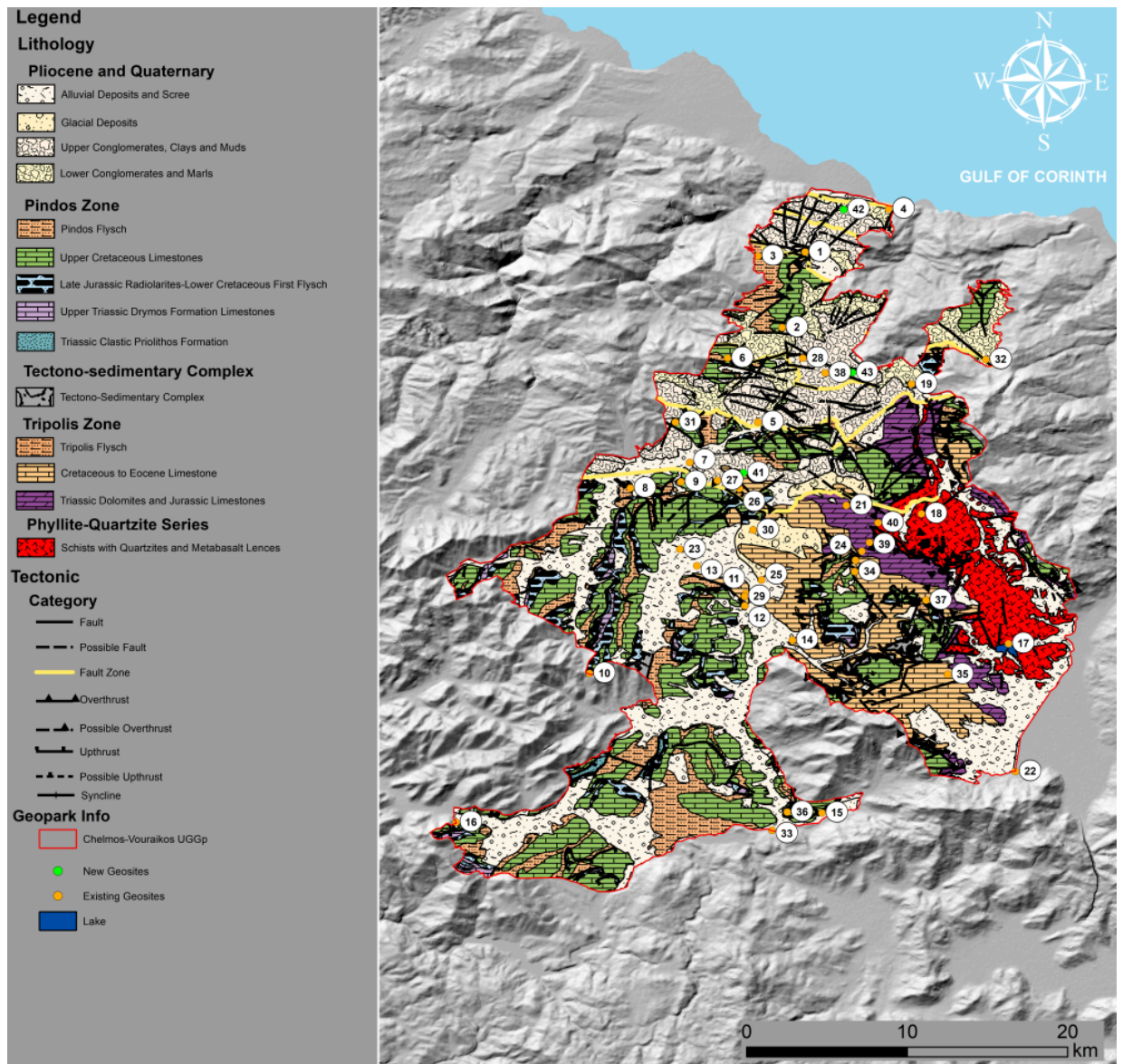
Το 1996 σε Διεθνές Γεωλογικό Συνέδριο εκφράστηκε η ιδέα για την δημιουργία ενός δικτύου που θα είχε σαν άξονα την προστασία της γεωλογικής κληρονομιάς από τους Ζούρο και Martini και το 2000 στην Λέσβο ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό δίκτυο γεωπάρκων (EGN)

(Ζούρος, 2004). Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γεωπάρκων (EGN) σε συνεργασία με την UNESCO δημιούργησαν το Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων (GGN) το 2004. Σήμερα, το GGN έχει 195 γεωπάρκα μέλη από 38 χώρες ενώ προωθεί την οργάνωση σε περιφερειακή βάση δημιουργώντας έτσι το Δίκτυο Γεωπάρκων Ασίας - Ειρηνικού (APGN), το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γεωπάρκων (EGN), το Δίκτυο Γεωπάρκων της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής, το Αφρικανικό Παγκόσμιο Γεωπάρκο. Το GGN θεσπίζει ηθικά πρότυπα, οργανώνει τη συνεργασία μεταξύ των Παγκόσμιων Γεωπάρκων, προωθεί και διαδίδει τη γνώση για τη διαχείριση της γεωποικιλότητας και του γεωτουρισμού. (The European Geoparks Network - Geological Heritage Protection and Local Development, n.d.)

Εικόνα 7: Παγκόσμιο δίκτυο γεωπάρκων της UNESCO

Το παγκόσμιο δίκτυο γεωπάρκων έχει ορίσει 16 τομείς εστίασης πάνω στους οποίους βασίζεται για την εξέλιξη και την θέσπιση μελλοντικών του στόχων. Ονομαστικά οι τομείς είναι Διατήρηση της γεωλογικής κληρονομιάς, Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, Προστασία της βιοποικιλότητας, Εκπαίδευση για την βιωσιμότητα, Μείωση της επικινδυνότητας από γεωλογικούς κινδύνους, Βιώσιμη ανάπτυξη, Δραστηριότητες ανάπτυξης ικανοτήτων, Σωστή χρήση των φυσικών πόρων, Ενημέρωση για την κλιματική αλλαγή, Βιώσιμος τουρισμός, Απασχόληση, Ενδυνάμωση των γυναικών, Επιστήμη και έρευνα, Δικτύωση, Τοπική και αυτόχθονη γνώση, Παρακολούθηση και αξιολόγηση.

Εικόνα 8: Γεωλογικός χάρτης γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού

2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Από την μία η αύξηση του γεωτουρισμού ως μια εναλλακτική μορφή τουριστικού προϊόντος και από την άλλη η ολοένα και αυξανόμενη χρήση της ερμηνείας σαν μέσο ξενάγησης μας οδήγησαν στην παρούσα μελέτη. Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η ανάλυση της συμβολής της ξενάγησης ερμηνείας στην ανάπτυξη του γεωτουρισμού και των γεωπάρκων.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αξιοποιήσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο για να εξετάσουμε την έννοια της ξενάγησης ερμηνείας κληρονομιάς και τον τρόπο που αυτή μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη των προστατευόμενων περιοχών και του γεωτουρισμού γενικότερα. Όπως

φάνηκε παραπάνω, ο στόχος της ερμηνείας δεν είναι απλώς η παροχή πληροφοριών, αλλά η αίσθηση της αξίας ενός τόπου, η μεταβίβαση της κληρονομιάς του, η έμπνευση των επισκεπτών και τελικά η πειθώ για την ανάγκη διατήρησης των εκτάσεων του. Το εύρος και η απόδοση της έννοιας ποικίλει και η δεν υπάρχει ακριβής και επίσημος ορισμός της Ξενάγησης Ερμηνείας Κληρονομιάς στα ελληνικά. Στα αγγλικά επίσης αναφέρεται ως Interpretation Guidance καθώς επίσης και ως The Interpretation of Guidance, Heritage Interpretation, Interpretive Communication κα.

Ο όρος ερμηνεία για την λέξη interpretation προτιμάτε στα ελληνικά απο την ακριβή μετάφραση που θα ήταν διερμηνεία, καθώς η διερμηνεία έχει καθιερωθεί να αναφέρεται στην μετάφραση μιας γλώσσας σε μια άλλη. Η ερμηνεία έχει πιο ευρεία έννοια και περιέχει την προσπάθεια κάθε ξεναγού για την ερμηνεία του τοπίου ή ενός συναισθήματος, τη δημιουργία ειδικών διαδρομών, κέντρων πληροφόρησης, την κατασκευή ενημερωτικών πινακίδων. Υπάρχουν πολλοί ορισμοί με διαφορετικά σημεία εστίασης μερικούς από τους οποίους θα αναφέρουμε παρακάτω. Ο Aldridge (1973) ορίζει την ερμηνεία ως την τέχνη της εξήγησης της θέσης του ανθρώπου στο περιβάλλον με σκοπό την αφύπνιση της επιθυμίας για συνεισφορά στη διατήρηση του περιβάλλοντος. Ο Peart το 1977, αναφέρεται σαν την διαδικασία επικοινωνίας που είναι σχεδιασμένη να συνδέει τα νοήματα της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς στους επισκέπτες με εργαλείο την βιωματική προσέγγιση. Ένας άλλος ορισμός που εστιάζει στον τρόπο επικοινωνίας, “Η ερμηνεία είναι ένας τρόπος επικοινωνίας και ταυτόχρονα μια τέχνη η οποία προσπαθεί να εξηγήσει τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος στον άνθρωπο” (Chaverri, 1988). Ενώ ο Moscardo το 2000 αναφέρει ότι “Η ερμηνεία κληρονομιάς σκοπεύει να εξηγήσει στους ανθρώπους τη σημασία ενός μέρους, μιας κουλτούρας ή ενός αντικειμένου, εμπλουτίζοντας τις εμπειρίες των επισκεπτών και βελτιώνοντας την γνώση και την αντίληψη για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτισμού. Οι Knudson, Cable και Beck το 1995, μιλάνε για την ερμηνεία με τους έξι στόχους που θα πρέπει να πληρεί.

1. αύξηση της κατανόησης, της ευαισθητοποίησης και της εκτίμησης του επισκέπτη για τη φύση, την κληρονομιά και την τοποθεσία.

2. επικοινωνία των μηνυμάτων σχετικά με τη φύση και τον πολιτισμό, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και ιστορικών διεργασιών, των οικολογικών σχέσεων και των ανθρώπινων ρόλων στο περιβάλλον

3. εμπλοκή των συμμετεχόντων με την φύση και την ιστορία μέσω της προσωπικής εμπειρίας

4. επιρροή στην στάση του κοινού όσον αφορά τη συνετή χρήση των φυσικών πόρων, τη διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και το σεβασμό για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

5. η παροχή μιας ευχάριστης και ουσιαστικής εμπειρίας

6. υποστήριξη του ρόλου του οργανισμού και των διαχειριστών του (*Environmental Interpretation Manual For Protected Areas in The MBRIS | PDF | Conservation (Ethic) | Trail*, n.d.)

2.1 Η Έννοια της Κληρονομιάς

"Μέσω της ερμηνείας η κατανόηση,
μέσω της κατανόησης η εκτίμηση,
μέσω της εκτίμησης η προστασία"

Freeman Tilden

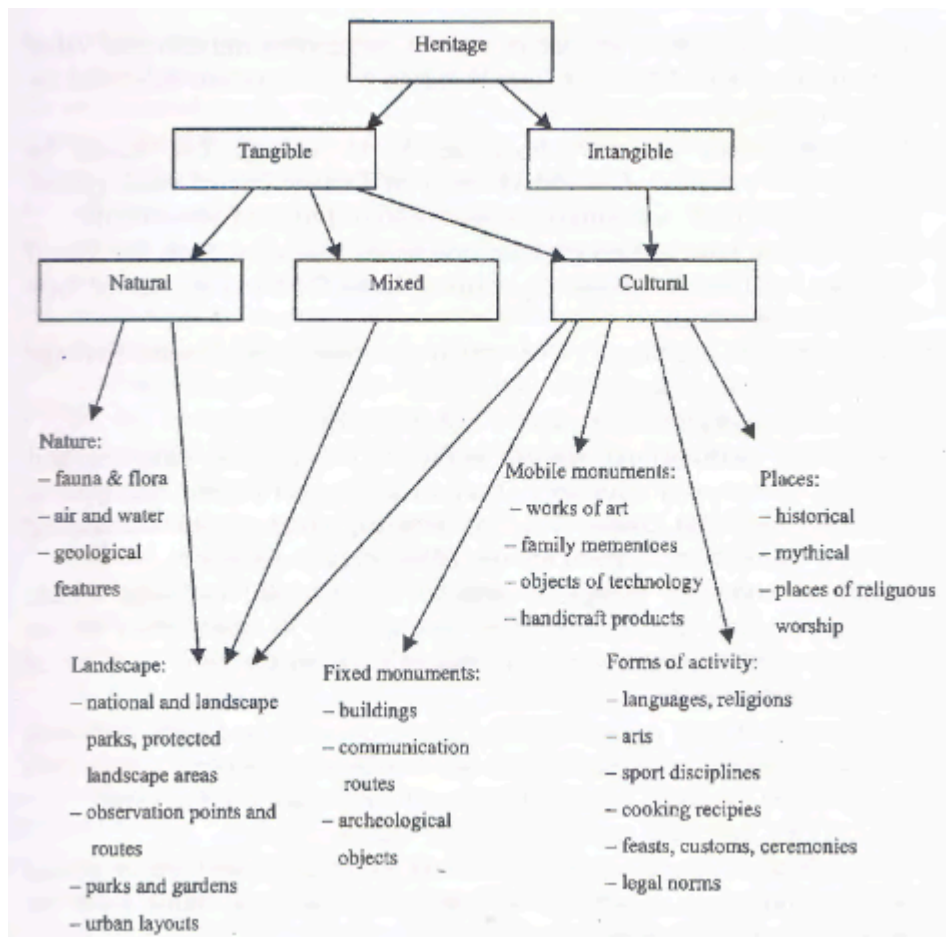
Η έννοια της κληρονομιάς όπως ορίζεται από τον Hewison (1986) είναι "αυτό που μια προηγούμενη γενιά έχει διατηρήσει και παραδώσει στο παρόν και το οποίο μια σημαντική ομάδα των πληθυσμού επιθυμεί να παραδώσει στο μέλλον". Η κληρονομιά περιλαμβάνει αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία της φύσης, πολιτιστικές περιοχές καθώς επίσης και άυλες μορφές του πολιτισμού και της τέχνης όπως η λαογραφία, τα έθιμα, η παράδοση, η μουσική κ.α.

Τις βάσεις για την ανάδειξη της παγκόσμιας κληρονομιάς έβαλε η Εκπαιδευτική Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) με τη σύμβαση για την παγκόσμια κληρονομιά το 1972 στην οποία ανέφερε πως "η καταστροφή ή εξαφάνιση οποιουδήποτε αγαθού της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς, συνιστά επίσημα υποβάθμιση του πολιτισμού όλων των εθνών παγκόσμια".

Η κληρονομιά είναι μια κοινωνική διαδικασία η οποία περιλαμβάνει την επιλογή και την ερμηνεία των πόρων και των αντικειμένων. Τα υλικά αντικείμενα, παραδείγματος χάριν τα αρχιτεκτονικά κτίρια ή η βιοποικιλότητα μιας περιοχής, αποτελούν πόρους-αντικείμενα κληρονομιάς και όχι κληρονομιά, καθώς η πολιτιστική κληρονομιά είναι κοινωνικό κατασκεύασμα. Η αναγνώριση τους όμως και η συγκριτική επιλογή τους έναντι άλλων τα μετατρέπουν σε κληρονομιά. Οι πέτρες και οι τοίχοι δεν έχουν πραγματική σημασία παρά μόνο όταν αναγνωρίζονται και χαρακτηρίζονται ως μέρος της κληρονομιάς (Ashworth 2011).

2.1.1 Οι υλικοί και άυλοι πόροι της κληρονομιάς

Οι πόροι-αντικείμενα της κληρονομιάς μπορούν να χωριστούν τόσο σε υλικούς όσο και άυλους. Με τους υλικούς εννοούμε την πολιτιστική και την “φυσική” κληρονομιά. Στους άυλους κατηγοριοποιούμε επίσης στοιχεία από την πολιτιστική κληρονομιά.

Εικόνα 8: Διαχωρισμός υλικών και άυλων πόρων κληρονομιάς

Για παράδειγμα έργα τέχνης, αρχιτεκτονικά μνημεία, παραδοσιακές φορεσιές, αρχαιολογικοί χώροι, γεωλογικά στοιχεία, ενδιαιτήματα φυτών και ζώων, η βιοποικιλότητα μιας περιοχής εντάσσονται στην υλική πολιτιστική και φυσική κληρονομιά. Στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά εντάσσονται τοπικά γλωσσικά ιδιώματα, προφορικές ιστορίες, ήθη και έθιμα περιοχών, παραδοσιακές τοπικές εκδηλώσεις, η λαογραφία ενός τόπου. Λόγω της φύσης της ως μη απτή, η διατήρηση της άυλης κληρονομιάς αντιμετωπίζει περισσότερες δυσκολίες από τη διατήρηση απτών αντικειμένων.

2.1.2 Η κληρονομιά και η σχέση της με τον τουρισμό

Από την στιγμή που θεσπίστηκε ο θεσμός των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς η τουριστική τους προβολή αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με πριν. Αυτή η νέα προβολή έχει τόσο θετικά όσο και αρνητικά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τον Herbert 1995 στα θετικά συγκαταλέγονται οι ενδεχόμενες οικονομικές απολαβές, οι μεγαλύτερες ευκαιρίες για την εξεύρεση πόρων σχετικά με την προστασία και τη διατήρηση των μνημείων, η αύξηση του ενδιαφέροντος από τις τοπικές κοινότητες για την ανάδειξη και προστασία των μνημείων, η ενίσχυση της τοπικής οικονομίας με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Πέρα από τις θετικές επιπτώσεις του τουρισμού στα μνημεία κληρονομιάς υπάρχουν αναμφίβολα και αρνητικές. Σε αυτές συγκαταλέγονται η αλλαγή στον καθημερινό τρόπο ζωής των ντόπιων λόγω της αύξησης των τουριστικών ροών και η ενδεχόμενη αλλοίωση χαρακτηριστικών με σκοπό να είναι πιο εύπεπτα στον μαζικό τουρισμό. Αν θελήσουμε να δώσουμε αντίστοιχα παραδείγματα κάτι τέτοιο μπορεί να σημαίνει ότι ένας βεδουίνος σταματά πλέον να ασχολείται με την νομαδική κτηνοτροφία παρά ποζάρει σε ομάδες τουριστών που επισκέπτονται την έρημο. Ένα επιπλέον θέμα είναι η επίδραση στο φυσικό περιβάλλον, καθώς η μετατροπή των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε τουριστικά αξιοθέατα συχνά συνεπάγεται την ανάπτυξη επιπλέον υποδομών οι οποίες αυξάνονται ανάλογα με τον τουρισμό.

2.2 Ξεναγήσεις Ερμηνείας

Θα μιλήσω για τα βράχια,

Θα μάθω τη γλώσσα της πλημμύρας, της καταιγίδας και της χιονοστιβάδας.

Θα εξοικειωθώ με τους παγετώνες και τους κήπους

και θα φτάσω όσο πιο κοντά στην καρδιά του κόσμου μπορώ.

John Muir

2.2.1 Ορισμός Ξεναγήσεων Ερμηνείας

Ο Freeman Tilden ήταν αυτός που πρώτος το 1957, με το βιβλίο του *Interpreting Our Heritage* προσπάθησε να δώσει τον ορισμό για την ερμηνεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

“Ερμηνεία είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία που αποσκοπεί στην αποκάλυψη νοημάτων και σχέσεων μέσω της χρήσης πρωτότυπων αντικειμένων, βασιζόμενη στην

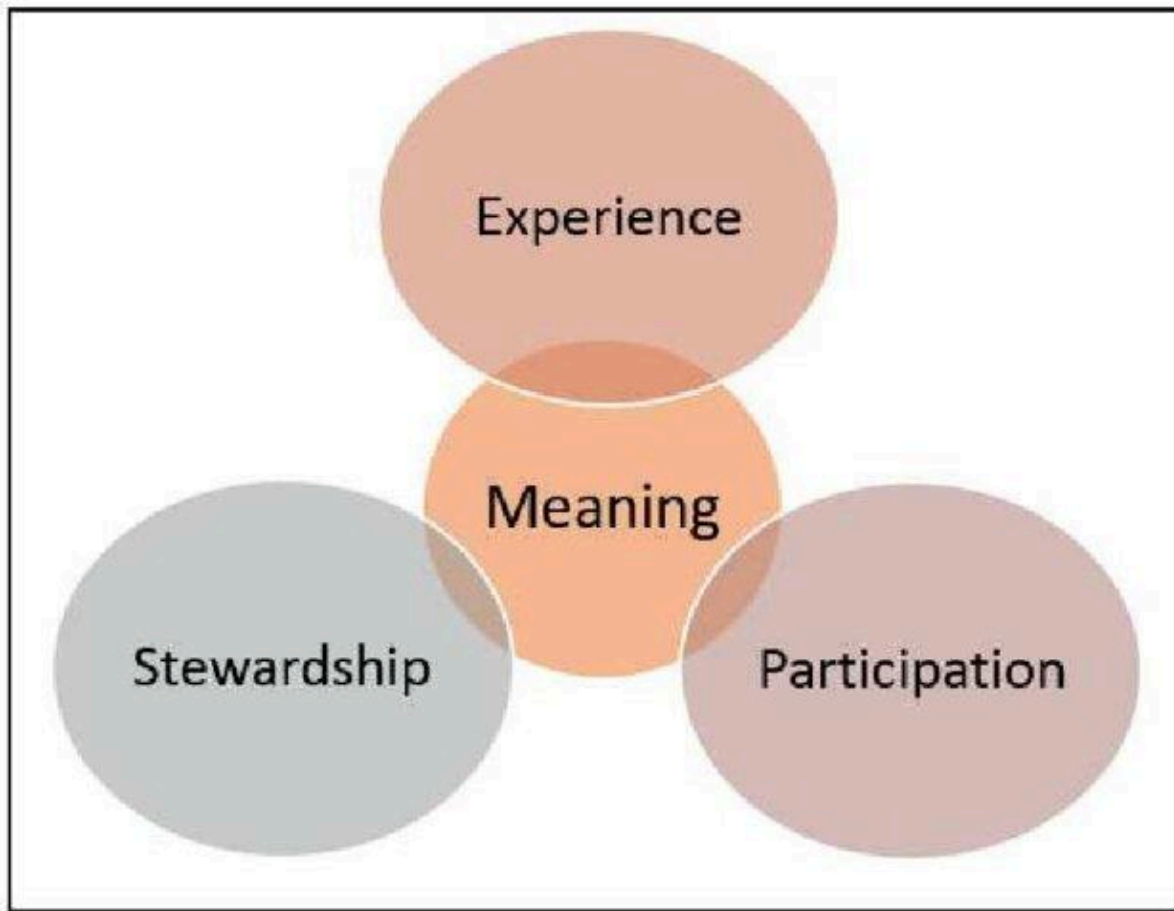
βιωματική εμπειρία με τους φυσικούς πόρους και τα επεξηγηματικά μέσα, παρά στην απλή μετάδοση πληροφοριών.” (Tilden, 1977)

Αρχικά ο Tilden εργαζόμενος στο εθνικό πάρκο Yellowstone σκέφτηκε να εκτυπώσει φυλλάδια για την επεξήγηση γεωλογικών φαινομένων στους επισκέπτες ενώ έπειτα οργάνωσε ξεναγήσεις με τους δασοφύλακες προσφέροντας ίσως την πρώτη ξενάγηση ερμηνείας της φύσης από την Υπηρεσία Εθνικών Πάρκων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Οι βασικές αρχές που θέτει ο Tilden είναι:

- Η ερμηνεία δεν έχει σκοπό να διδάξει αλλά να προκαλέσει την σκέψη και το συναίσθημα του επισκέπτη κάνοντας τον να αναλογιστεί μόνος του την αξία της κληρονομιάς και την σχέση του με αυτήν.
- Η ερμηνεία βοηθά τον επισκέπτη όχι απλά να μάθει για την κληρονομιά αλλά να μάθει και από αυτή.
- Η ερμηνεία που απευθύνεται σε παιδιά, πρέπει να μπορεί να ακούσει τις δικές τους ανάγκες και να είναι σχεδιασμένη για αυτά.
- Η ερμηνεία πρέπει να κεντρίζει το ενδιαφέρον του επισκέπτη ακουμπώντας πάνω στις εμπειρίες και τις γνώσεις που αυτός έχει δίνοντας του ενεργό ρόλο στην διαδικασία αποφεύγοντας μια στείρα ξενάγηση.
- Η ερμηνεία πρέπει να αποφεύγει την παράθεση απλών πληροφοριών αλλά θέλει να εστιάσει στις πληροφορίες αυτές που θα ενδιαφέρουν τον επισκέπτη.
- Η ερμηνεία είναι τέχνη που πρέπει να συνδιάζει την τέχνη της αφήγησης, της επικοινωνίας, της παραστατικότητας.

Ο όρος της ερμηνείας που ξεκίνησε ο Tilden εξελίχθηκε και αναπτύχθηκε με τα χρόνια και πλέον μπορεί να λαμβάνει τόπο σε ποικίλες τοποθεσίες όπως μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, δρόμους πόλεων, γεωλογικές και γεωμορφολογικές τοποθεσίες και να αναφέρεται σε ποικίλα αντικείμενα, έργα τέχνης, γλυπτά, φυσικά μνημεία ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στη δημιουργικότητα κατά το σχεδιασμό της ερμηνείας, λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο των επισκεπτών.

Εικόνα 9: Ερμηνευτικό Τρίγωνο ξενάγησης Ερμηνευτικό τρίγωνο

Οι ιδιότητες που αποδίδονται στα τέσσερα στοιχεία του τριγώνου:

- προσφέρουν μέσα για βαθύτερη κατανόηση
- μετατρέπουν τα φαινόμενα σε εμπειρίες
- προκαλούν την ευρύτερη απήχηση και συμμετοχή
- προωθούν την διαχείριση της κληρονομιάς

Για την επίτευξη των παραπάνω χρησιμοποιούνται διάφορα ερμηνευτικά μέσα από έναν διερμηνέα που διευκολύνει τις μαθησιακές διαδικασίες σε διαλόγους πρόσωπο με πρόσωπο. Για να αποφασιστεί μια κατάλληλη μέθοδος ή μέσο (καθοδηγούμενος περίπατος, πίνακας κειμένου, εφαρμογή για έξυπνα τηλέφωνα κλπ.) στο πλαίσιο μιας διαδικασίας ερμηνευτικού σχεδιασμού, το πρώτο βήμα είναι η συγκέντρωση στοιχείων και εντυπώσεων επί τόπου με στόχο να καταστεί ένα φαινόμενο πολιτιστικής κληρονομιάς εμπνευσμένο και πιο ουσιαστικό για τους συμμετέχοντες. Σε σύγκριση με άλλες μαθησιακές προσεγγίσεις, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της διερμηνείας πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ότι ενθαρρύνει ενεργά τους συμμετέχοντες να ερμηνεύσουν οι ίδιοι την εμπειρία τους

αναζητώντας το δικό τους ουσιαστικό πλαίσιο πίσω από τα γεγονότα. Για να υποστηριχθεί αυτή η αναζήτηση νοήματος, η ερμηνεία επιδιώκει να παρέχει όσο το δυνατόν περισσότερα:

- εμπειρία από πρώτο χέρι με πρωτότυπα φαινόμενα κληρονομιάς
- ενεργό συμμετοχή και ανταλλαγή απόψεων με τους συμμετέχοντες
- δέσμευση στην ιδέα της φροντίδας της κληρονομιάς (αλλά και ως πηγή προσωπικής μάθησης). Ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων είναι το κλειδί για την καλή ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αν και μπορεί να μην είναι δυνατόν σε όλες τις περιπτώσεις να επιτευχθεί κάθε ιδανικό στον υψηλότερο βαθμό.

2.2.2 Ερμηνεία της γεωκληρονομιάς

Η γεωκληρονομιά, ή γεωλογική κληρονομιά, είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ορυκτά, πετρώματα, εδάφη, απολιθώματα και γεωμορφές που έχουν σημαντική αξία που δικαιολογεί τη διατήρηση και την ορθή διαχείρισή τους. (*Geoheritage - an Overview | ScienceDirect Topics*, n.d.). Η γεωκληρονομιά είναι μια πιο πρόσφατη και λιγότερο γνωστή έννοια ως ένα κομμάτι της φυσικής κληρονομιάς από ότι για παράδειγμα η βιοποικιλότητα. Παρόλα αυτά είναι εξίσου ευάλωτη στις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις φυσικές διαδικασίες που μπορούν να την πλήξουν οπότε και θα πρέπει να τονιστεί ο σημαντικός της χαρακτήρας και η ανάγκη για την προστασία της. Μέσω της ανάδειξης της γεωκληρονομιάς ενός τόπου οι τοπικές κοινότητες και οι εμπλεκόμενοι φορείς μπορούν να συμβάλουν στην διατήρηση και την αειφόρο ανάπτυξή της. Επίσης η παρουσίαση της γεωκληρονομιάς συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού σε μέρη με ιδιαίτερη γεωποικιλότητα. Με την ερμηνεία και τα κατάλληλα τεχνικά μέσα, σημαντικά γεωλογικά και γεωμορφολογικά φαινόμενα μπορούν να γίνουν κατανοητά στους επισκέπτες ενισχύοντας τον γεωτουρισμό.

2.2.3 Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωτουρισμού και των Γεωπάρκων

Στην παρούσα εργασία το ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την συμβολή της ερμηνείας στην ανάπτυξη του γεωτουρισμού και των γεωπάρκων ώθησε την ανάλυση να εστιάσει σε παραδείγματα που μέχρι τώρα έχουν δείξει ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει και να συνθέσει λόγο μελετώντας τα ευρήματα της βιβλιογραφίας. Έγινε αναζήτηση παρόμοιων ερευνών και οργάνωση στις εξής θεματικές (ΘΕ) ενότητες :

ΘΕ1: Μέσα και τεχνικές

ΘΕ2: Φυσικές καταστροφές και ερμηνεία

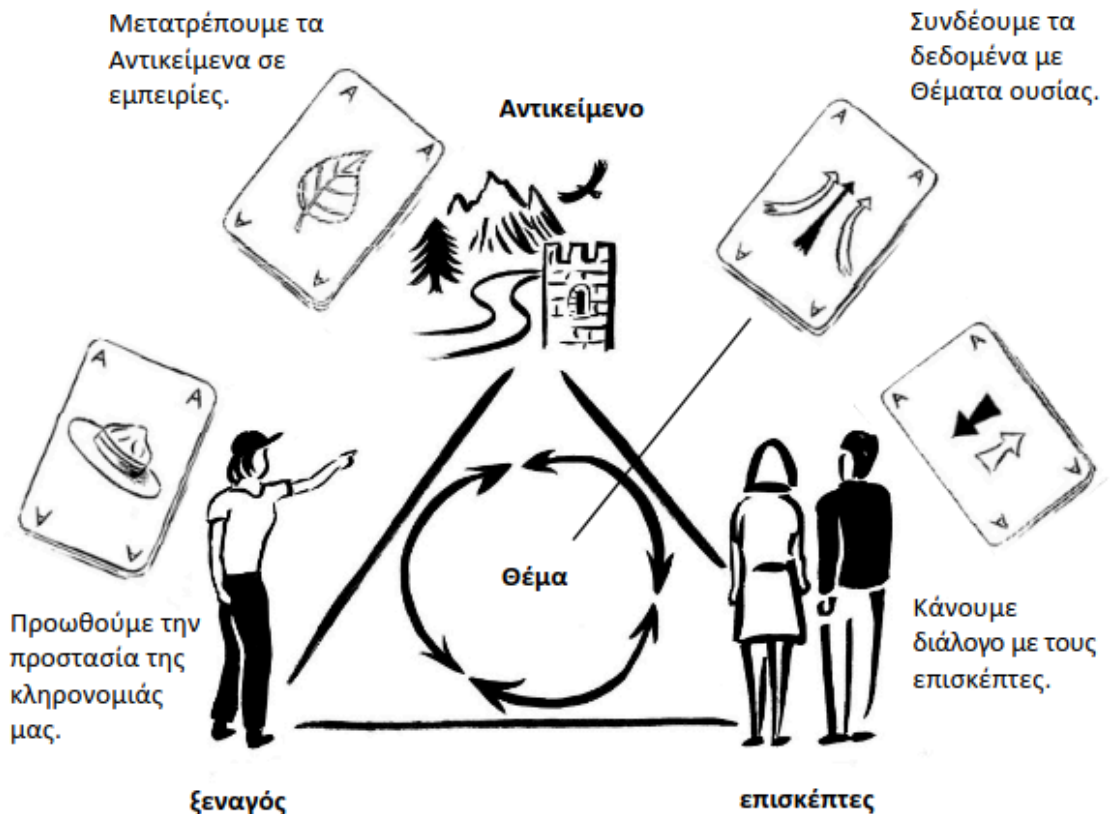
ΘΕ3: Ερμηνεία κληρονομιάς από τους ντόπιους

ΘΕ4: Ερμηνεία μέσω γεωπροϊόντων και τοπικής κουζίνας

Ως μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η θεματική ανάλυση, η οποία συνίσταται στην ανίχνευση, κατηγοριοποίηση και κατανόηση εννοιολογικών μοτίβων που επαναλαμβάνονται μέσα σε ένα σύνολο δεδομένων. Η εστίαση σε νοήματα βρίσκεται σε συνάρτηση με το ερευνητικό ερώτημα, το οποίο και θα λειτουργήσει ως οδηγός για την ανάλυση (Braun και Clarke, 2012).

ΘΕ1: Μέσα και τεχνικές

Για να κεντρίσει το ενδιαφέρον του επισκέπτη η ξενάγηση ερμηνείας χρησιμοποιεί μέσα που επιτελούν το σκοπό αυτό. Τέτοια μέσα μπορεί να είναι κέντρα πληροφόρησης, μουσεία, επεξηγηματικές πινακίδες, ενημερωτικά φυλλάδια, πεζοπορικές διαδρομές, χάρτες αλλά και ποικίλες δραστηριότητες οι οποίες με απλό τρόπο κάνουν εύκολα κατανοητή την επιστημονική γνώση.

Εικόνα 10: Οι τέσσερις άσσοι της ερμηνείας κληρονομιάς που προκύπτουν από τα τέσσερα στοιχεία που συνδέονται με το τρίγωνο (τον ξεναγό, το αντικείμενο, τους, επισκέπτες και το θέμα)

ΘΕ2: Φυσικές καταστροφές και ερμηνεία

Στην παρούσα ενότητα θα εστιάσουμε στην ερμηνεία των φυσικών καταστροφών και την συμβολή τους στην γεωκληρονομιά και τον γεωτουρισμό. Οι φυσικές καταστροφές έχουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον όπως οι αλλαγές στο έδαφος, στις υδρολογικές συνθήκες, στην βλάστηση όσο και σε υποδομές όπως κτήρια, δρόμους, σιδηροδρομικές γραμμές. Οι Coratza και De Waele (2012) μελέτησαν παραδείγματα φυσικών καταστροφών στην Ιταλία και υπογράμμισαν τη σημασία τους για την ανάπτυξη της γεωεκπαίδευσης ενώ τόνισαν την ανεπάρκεια των εγκαταστάσεων στις περισσότερες περιοχές που εξέτασαν. Παραδείγματα περιοχών που υπέστησαν φυσικές καταστροφές πρόσφατα είτε στο μακρινό παρελθόν και είναι πλέον τουριστικοί προορισμοί είναι μεταξύ άλλων το νησί της Σαντορίνης στην Ελλάδα, η πόλη της Πομπηίας στην Ιταλία, το ηφαιστειο Εϊγιαφιάτλαγκουτλ στην Ισλανδία. Στον πίνακα που ακολουθεί (Εικόνα 11) που δημοσίευσαν οι Migoń & Rijet-Migoń (2018) βλέπουμε τις αποδείξεις των φυσικών καταστροφών είτε στο φυσικό τοπίο είτε σε υποδομές που μπορούν να διατηρηθούν και να συμβάλλουν στις ξεναγήσεις ερμηνείας.

Type of disaster	New landforms/sediments	Impact on structures
Volcanic eruption	Lava flows and fields	Burial
	Ash layers	Fire
Earthquake	Fault scarps	Collapse
	Tilted surfaces	Structural damage
	Sediment deformation	Displacement
Tsunami/storm wave	Fine-grained coastal deposits	Structural damage
	Boulders	
	Barrier breaches	
Landslides, debris flows, and rockfalls	Scars	Buried/drowned structures
	Colluvium	Abandoned settlements
	Diverted drainage	Collapse
	Dammed lakes	Structural damage
Ground subsidence	Sinkholes	Collapse
Floods	Channel and overbank deposits	Burial
	Avulsion channels	Collapse
	Downcutting	Bridge destruction
	Boulders	
Soil erosion	Gullies	Burial
	Wash footslope deposits	
Sand storm	Dune	Burial
	Coversand	

Εικόνα 11: Πως οι φυσικές καταστροφές μπορούν να συμβάλουν στην ξενάγηση ερμηνείας

Για παράδειγμα οι ηφαιστειακές εκρήξεις και τα πεδία λάβας που δημιουργούνται, οι καταβόθρες σε καρστικά εδάφη, οι ογκόλιθοι και τα ιζηματογενή πετρώματα σε κοιλάδες και οι μετασχηματισμοί μαιάνδρων ποταμών έπειτα από πλημμύρες είναι εργαλεία για την ερμηνεία μιας περιοχής που βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του μεγέθους των γεωλογικών δυνάμεων και των γεωμορφολογικών αλλαγών. Οι γεώτοποι που είναι συνυφασμένοι με σημαντικές καταστροφικές στιγμές της ιστορίας της γης βοηθούν στην καλύτερη ερμηνεία των φυσικών δυνάμεων, των δυνατοτήτων ισχύος τους, των σχέσεων μεγέθους-συχνότητας και των συνεπειών τόσο για το φυσικό περιβάλλον όσο και για τις ανθρώπινες κοινωνίες ξεχωρίζοντας από τους γεώτοπους που αναφέρονται σε αρχαίες γεωλογικές περιόδους και τις φαινομενικά σταθερές μορφές γης. (Migoń & Pijet-Migoń, 2018). Επίσης όπως αναφέρουν οι Coratza και De Waele (2012) βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση της έκθεσης στον κίνδυνο των τοπικών κοινωνιών από αντίστοιχα συμβάντα στο μέλλον. Τα μέσα για την ξενάγηση ερμηνείας μπορεί να είναι

- Πίνακες ερμηνείας: Το σημαντικότερο είναι η ανέγερση τους σε σημεία που υπάρχει πλήρης εποπτεία του τοπίου.

- Θεματικά μονοπάτια στα οποία οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα μέσω της περιήγησης τους σε διαφορετική τοπογραφία να αντιληφθούν τις έννοιες βιωματικά.
- Περίπτερα/ερμηνευτικά κέντρα/μουσεία έχουν προφανώς μεγαλύτερο κόστος αλλά και εξίσου σημαντικό εκπαιδευτικό ρόλο.
- Η μη εξαφάνιση/απομάκρυνση/επιδιόρθωση όλων των υλικών αποδείξεων ενός καταστροφικού γεγονότος, όσο καταστροφικό και αν είναι, με σκοπό την διατήρηση της συλλογικής μνήμης

Στον πίνακα που ακολουθεί που δημοσίευσαν οι Migoń & Pijet-Migoń (2018) βλέπουμε μέσα ερμηνείας που χρησιμοποιήθηκαν έπειτα από καταστροφές.

Means of interpretation	Natural disaster commemorated	Location
Commemorating plaque and monument	Lahar	Tangiwai, New Zealand
	Debris flow	Obří důl, Czechia
	Flood	Cologne, Germany
Retained damaged infrastructure	Earthquake	Lisbon, Portugal
		Kobe, Japan
	Volcanic eruption	Wufeng, Taiwan
Interpretation board	Landslide	San Juan Parangaricutiro (Paricutin volcano), Mexico
		Vajont, Italy
Educational trail	Flood in urban environment	Rapid City, S Dakota, USA
	Volcanic eruption and settlement burial	Te Wairoa, New Zealand
Museums/visitor centers	Earthquake	Wufeng, Taiwan
		Kobe, Japan
	Landslide	Frank, Canada
		Civita di Bagnoregio, Italy
	Landslide and flood	Longarone, Italy

Εικόνα 12: Μέσα ερμηνείας που μπορούν να δημιουργηθούν έπειτα από φυσικές καταστροφές

Για παράδειγμα στην κατολίσθηση του Frank στα Βραχώδη Όρη στον Καναδά δημιουργήθηκε ερμηνευτικό κέντρο όπως επίσης και στον σεισμό Chi-Chi στην Ταϊβάν. Με την διατήρηση ορισμένων στοιχείων των καταστροφών, είτε αυτά είναι κατεστραμμένα κτίρια, είτε καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον μπορεί να γίνει καλύτερη η κατανόηση του φαινομένου, αλλά και των συνεπειών των καταστροφών για τον άνθρωπο και την κοινωνία. Προσφέρει επίσης, μια πρόσθετη εκπαιδευτική διάσταση στον γεωτουρισμό, προσφέροντας

μαθήματα σχετικά με το πώς η επιφάνεια της Γης μπορεί να αλλάξει γρήγορα ανά πάσα στιγμή.

ΘΕ3: Ερμηνεία κληρονομιάς από τους ντόπιους

Ο σχεδιασμός των γεωπάρκων πραγματοποιείται συνήθως από τμήματα γεωλογίας και γεωπεριβάλλοντος των πανεπιστημίων. Αυτό έχει σαν συνέπεια αρκετές φορές μια ερμηνεία με δύσκολους επιστημονικούς όρους μη ή λιγότερο κατανοητους από τους μη επιστήμονες. Όπως τονίζει ο Quill (1995) υπάρχουν πέντε λόγοι για τους οποίους οι πληροφορίες της γεωεπιστημονικής ορολογίας είναι δύσκολο να κατανοηθούν από τους τουρίστες:

1. πολυπλοκότητα της παρουσίασης των πληροφοριών
2. η χρήση άγνωστης επιστημονικής ορολογίας
3. δυσκολίες στην απεικόνιση των γεωλογικών διεργασιών που διαρκούν ως επί το πλείστον εκατομμύρια χρόνια
4. δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι όλων των επιπέδων αλφαριθμητισμού στην κατανόηση των πληροφοριών
5. έλλειψη προσοχής, ενδιαφέροντος, απόσπαση της προσοχής ή έλλειψη σημασίας για τον αποδέκτη

Η ένταξη των τοπικών κοινοτήτων και η ενθάρρυνση τους να συμμετέχουν ενεργά στον γεωτουρισμό είναι μια λύση συνεργασίας με πολλά πλεονεκτήματα. Οι ντόπιοι κάτοικοι είναι στην ουσία οι φύλακες του μέρους, αυτοί που ζουν εκεί καθημερινά και έχουν βιώματα με τον τόπο και την ιστορία. Με κάποια μαθήματα κατάρτισης που μπορούν να τους προσφερθούν τους παρέχεται η δυνατότητα να εργαστούν παράλληλα συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του μέρους.

Ένα αντίστοιχο παράδειγμα βλέπουμε στο γεωπάρκο Zhangye Danxia στην Κίνα όπου οι κάτοικοι της περιοχής ενθαρρύνονται να συμμετεχουν στον γεωτουρισμό, τους προσφέρονται δωρεάν μαθήματα και πολλοί από αυτούς εργάζονται μετέπειτα για το γεωπάρκο (Ren et al., 2013). Η διοίκηση του γεωπάρκου ενθάρρυνε την δημιουργία μιας εταιρείας που ονομάζεται "η πλωτή αγορά μπαμπού" η οποία διευθύνεται από ντόπιους κατοίκους. Στην ουσία πρόκειται για πολλές βάρκες από μπαμπού στις οποίες οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να περιηγηθούν στο γεωπάρκο. Επίσης υπάρχουν και άλλες βάρκες οι οποίες μεταφέρουν τοπικά τρόφιμα και σνακ τα οποία πωλούν στους επισκέπτες που κάνουν την βαρκάδα. Με τον τρόπο αυτό οι επισκέπτες βιώνουν για λίγο την καθημερινή μετακίνηση των ντόπιων ενώ γεύονται τοπικά εδέσματα.

Το άλλο παράδειγμα είναι η παράσταση ψαρέματος κορμοράνων. Οι ντόπιοι ψαράδες συνήθιζαν να ψαρεύουν ψάρια με τη βοήθεια των κορμοράνων αλλά για την προστασία του οικοσυστήματος του πάρκου δεν ζουν πλέον από την αλιεία. Παρόλα αυτά η λύση βρέθηκε στο να εργαστούν στο γεωπάρκο επιδεικνύοντας το ψάρεμα με την βοήθεια των κορμοράνων. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων και την περιήγηση των επισκεπτών στο ποτάμι αυξήθηκε το ενδιαφέρον τους για τις φυσικές διεργασίες που σχημάτισαν τις μεγάλες σπηλιές και τα ποτάμια (Ren et al., 2013).

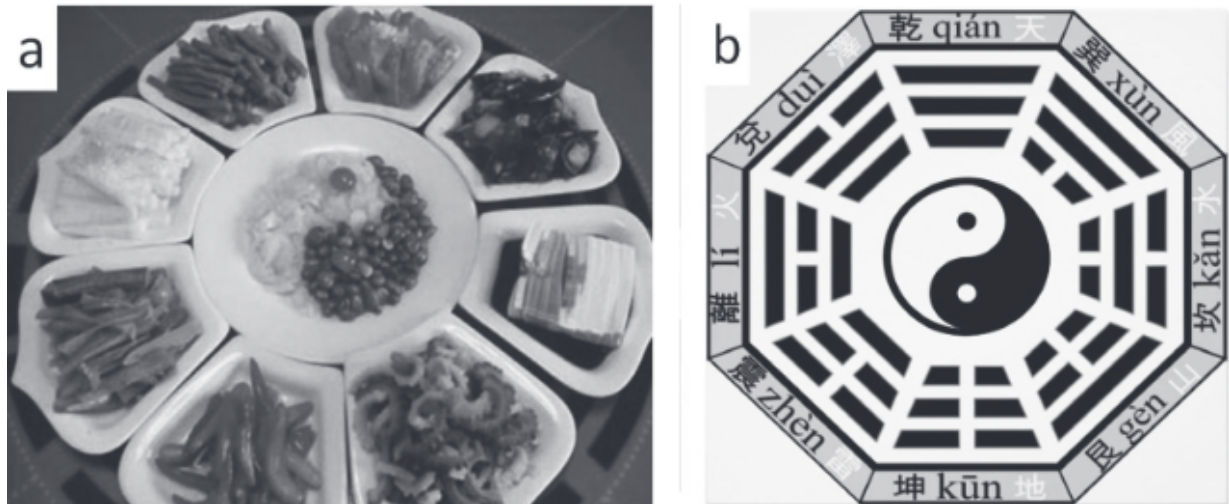
Εικόνα 13: Ψάρεμα με την βοήθεια κορμοράνων από ντόπιους ψαράδες στο γεωπάρκο Zhangye Danxia

Ένα ακόμη παράδειγμα είναι οι σημάσεις των πεζοπορικών μονοπατιών που για χρόνια συντονίζονταν από τους φορείς και τους εθνικούς οργανισμούς. Όταν αυτό άλλαξε και πήραν ενεργό ρόλο οι τοπικές κοινότητες βελτιώθηκε κατα πολύ το αποτέλεσμα. Παρατηρήθηκε αναβίωση παλαιών μονοπατιών που συνδέουν χωριά, χάραξη μονοπατιών συνδεδεμένα με θρησκευτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανάδειξη σημείων ενδιαφέροντος κατα μήκος των μονοπατιών αλλά και ιστορίες πίσω από αυτά τα μονοπάτια. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι ο δρόμος του ταχυδρόμου στην περιοχή των Σφακιών που αναβιώθηκε μέσα από το παλιό μονοπάτι του αγροτικού ταχυδρόμου. Πρόκειται για την διαδρομή που πραγματοποιούσε ο τοπικός αγροτικός διανομέας στα δυτικά Σφακιά μήκους 45 χιλιομέτρων και υψομετρικής διαφοράς 700 μέτρων. Την διαδρομή αυτή εκτελούσε τρεις φορές την εβδομάδα ο ταχυδρόμος που έπρεπε επίσης διασχίσει κάθετα τρία φαράγγια για να φέρει τα νέα στα πιο απομακρυσμένα χωριά (Ο δρόμος του ταχυδρόμου, 2024).

ΘΕ4: Ερμηνεία μέσω γεωπροϊόντων και τοπικής κουζίνας

Στο γεωπάρκο Longhushan στην Κίνα, οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να γευτούν την τοπική κουζίνα συνδυάζοντας την γνώση για τον Ταοισμό και τον τοπικό πολιτισμό. Το "Ba Gua Feast" είναι ένα πιάτο που συνδυάζει οκτώ τοπικά εδέσματα από τοπικά προϊόντα

(Ren et al., 2013). Το Ba Gua, που στα κινεζικά σημαίνει "οκτώ σύμβολα", δηλώνει επίσης οκτώ σύμβολα που χρησιμοποιούνται στην ταοϊστική κοσμολογία για να αντιπροσωπεύουν τις θεμελιώδεις αρχές του συμπαντος. Αυτά τα οκτώ σύμβολα συμβολίζουν τα οκτώ φυσικά φαινόμενα: ουρανός, γη, κεραυνός, άνεμος, νερό, φωτιά, βουνό και λίμνη. Όταν η έννοια Ba Gua παρουσιάζεται με φαγητό, γίνεται πιο ενδιαφέρουσα από το να διαβάζεται απλώς από ερμηνευτικούς πίνακες. Οι τουρίστες απολαμβάνουν τη γαστρονομική εμπειρία και συνδέουν εύκολα την εμπειρία τους με τους γεωτόπους που επισκέφθηκαν στο γεωπάрко.

Εικόνα 14: (α) Τα οκτώ τοπικά εδέσματα στη γιορτή Ba gua (β) Τα οκτώ σύμβολα που χρησιμοποιούνται στην ταοϊστική κοσμολογία.

2.3 Η Συμβολή της Ξενάγησης Ερμηνείας στην Ανάπτυξη του Γεωπάρκου Χελμού Βουραϊκού

Έχοντας μελετήσει καλές πρακτικές ξενάγησης ερμηνείας σε γεωτόπους ανά τον κόσμο στην παρούσα ενότητα θα εφαρμόσουμε την ξενάγηση ερμηνείας ειδικά για το γεωπάрко Χελμού - Βουραϊκού. Λαμβάνοντας υπόψη την μυθολογία, την ιστορία, τα ήθη και έθιμα, την βιοποικιλότητα και την γεωποικιλότητα του γεωπάρκου, τις τοπικές αφηγήσεις δημιουργούμε ένα αφήγημα, μια δραστηριότητα, ένα παιχνίδι ρόλων κατανοητά εύκολα για τους επισκέπτες βοηθώντας τους να αντιληφθούν την θεματική για την οποία μιλάμε.

Ερμηνεία Κληρονομιάς

Πολλές φορές οι μύθοι βασίζονται σε πραγματικά γεγονότα (πχ μια μεγάλη φυσική καταστροφή που στιγμάτισε μια τοπική κοινωνία και η κοινωνία για να προφυλαχθεί στο μέλλον έφτιαξε μια ιστορία)

Γεωλογικά φαινόμενα που συνδέονται με την καθημερινή ζωή των τοπικών πληθυσμών

Η χλωρίδα και η πανίδα μιας περιοχής συνδέεται με την τοπική οικονομία αλλά και τις τοπικές παραδόσεις

Θρύλοι, παραμύθια, τραγούδια και χοροί φτάνουν στο σήμερα ως ένα κοινό αγαθό από γενιά σε γενιά

Εικόνα 15: Βασικά στοιχεία της ερμηνείας κληρονομιάς

ΘΕ1: Θα υπήρχε ο οδοντωτός σιδηρόδρομος αν δεν ερωτεύταν ο Ηρακλής;

Η πεζοπορία και η διαδρομή με το τραίνο του οδοντωτού σιδηρόδρομου είναι από μόνη της μια τρομερή εμπειρία. Παρόλα αυτά ο επισκέπτης θέλει να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και ο ξεναγός θέλει να του τονώσει το ενδιαφέρον πέρα από το οπτικό. Σύμφωνα λοιπόν με τη μυθολογία το φαράγγι του Βουραϊκού πήρε το όνομα του από την Βούρα η οποία ήταν κόρη της Ελίκης και του Ίωνα και την οποία αγάπησε ο Ηρακλής. Θέλοντας λοιπόν να συναντήσει την Βούρα, ο Ηρακλής χάραξε με το σπαθί του τον βράχο που του έκλεινε τον δρόμο και άνοιξε το φαράγγι για να μπορέσει να φτάσει στη θάλασσα και να την δει. (Karakitsios, 2004)

Το τραίνο του οδοντωτού που λειτουργεί από το 1896 έως σήμερα και είναι η ορεινότερη σιδηροδρομική γραμμή της Ελλάδας. Η κατασκευή της ξεκίνησε από την κυβέρνηση του Χαρίλαου Τρικούπη το 1889 και εγκαινιάστηκε στις 10 Μαρτίου 1896 συνδέοντας το Διακοπτό με τα Καλάβρυτα σε μια διαδρομή 22 χιλιομέτρων, ξεκινώντας από το Διακοπτό και φτάνοντας στα Καλάβρυτα. Το μήκος των γραμμών της είναι μόλις 75 εκατοστά συγκαταλέγοντας την σε μία από τις πιο στενές ενεργές σιδηροδρομικές γραμμές της Ευρώπης (Νικολόπουλος, 2003).

Εικόνα 16: Πεζοπορία στις γραμμές του οδοντωτού

ΘΕ2: Γιατί η Στύγα θεωρείται ποταμός του Κάτω Κόσμου ενώ ρέει στα 2.100 μετρα;

Σημαντικό κομμάτι της ξενάγησης αποτελεί η αναφορά στα Ύδατα της Στυγός. Στην ελληνική μυθολογία, η Στυξ ήταν μια χθόνια θεότητα και προσωποποίηση του ομώνυμου ποταμού του Άδη. Ήταν κόρη του Ωκεανού και στην Τιτανομαχία πήρε το μέρος του Δια, ο οποίος όταν και κέρδισε όρισε τους θεούς να δίνουν όρκο στο ιερό της. Σύμφωνα με τον μύθο, οι θεοί ορκίζονταν στη Στύγα, και όσοι έσπαγαν τον όρκο τους καταδικάζονταν σε σκληρές τιμωρίες. Επίσης η Θέτιδα η μητέρα του Αχιλλέα μόλις γεννήθηκε, τον βούτηξε στα νερά της Στύγας για να τον κάνει αθάνατο, πιάνοντας τον όμως από τον αστράγαλο του άφησε το τρωτό σημείο που αργότερα ο Πάρις θα έβρισκε ευκαιρία να τον σκοτώσει στην Τροία. Σε αυτήν ορκίστηκε επίσης ο θεός Ήλιος να ικανοποιήσει κάθε αίτημα του γιου του Φαέθοντα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να του αρνηθεί να καβαλήσει το άρμα του, με το οποίο τελικά σκοτώθηκε. Τα νερά της Στύγας πέφτοντας από ψηλά πάνω στον βράχο μοιάζουν μαύρα εξού και το τοπικό όνομα μαυρονέρι. Η μυθολογία λέει πως η θεά Δήμητρα προσπαθώντας να ξεφύγει από τον Ποσειδώνα που την κυνηγούσε, μεταμορφώθηκε σε φοράδα. Περνώντας όμως από την στύγα και βλέποντας τον αντικατοπτρισμό της δεν της άρεσε η μορφή της και τα καταράστηκε να μαυρίσουν ώστε να μην μπορεί να αντικατοπτριστεί τίποτα ξανά.

Η Στύγα ήταν ένα από τα ποτάμια που διέρρεε στον κάτω κόσμο μέσω της οποίας περνούσαν κατά την παράδοση οι ψυχές των νεκρών από το Χάρωνα, τον περίφημο μακάβριο «περαματάρη». Ακόμη και σήμερα παρατηρείται σε περιοχές να βάζουν κέρματα στις τσέπες των νεκρών γιατί, σύμφωνα με το αρχαιοελληνικό έθιμο, θα τα χρειαστεί ο νεκρός για να περάσει στον άλλο κόσμο.

Εικόνα 17: Το πέρασμα με την βάρκα

Το καρστικό υπέδαφος της περιοχής δημιουργεί ποικίλους θόλους και σπηλιές ενώ το νερό εξαφανίζεται μέχρι να εμφανιστεί πάλι στην αρχή του ποταμού Κράθη δημιουργώντας την εντύπωση ότι χανόταν στον Αδη δίνοντας τροφή για την μυθολογία. Οι επισκέπτες ενημερώνονται για τον υπόγειο ποταμό και τη σύνδεσή του με την γεωιστορία και τους μύθους της περιοχής.

Εικόνα 18: Ύδατα της Στυγός

ΘΕ3: Ποιος ζούσε στο Σπήλαιο των Λιμνών πριν έρθουν 18.000+ νυχτερίδες;

Το σπήλαιο των λιμνών στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού είναι ένα από τα πιο τουριστικά του αξιοθέατα με τον σχηματισμό των 13 υπόγειων λιμνών σε διαφορετικά επίπεδα. Στα πλαίσια του προγράμματος lifegrecabat το 2019 βρέθηκε αποικία όπου φιλοξενούνται περισσότερες από 18.000 πτερυγονυχτερίδες (*Miniopterus schreibersi*) και εννέα επιπλέον είδη σε διάφορες εποχές του έτους αποτελώντας μια από τις πιο σημαντικές χειμερινές αποικίες στην Ευρώπη. (Ανακαλύφθηκε η μεγαλύτερη αποικία νυχτερίδων στην Ελλάδα | LIFE GRECABAT, n.d.)

Εικόνα 19: Αποικία νυχτερίδων

Η ξενάγηση στο σπήλαιο περιλαμβάνει την ερμηνεία του μύθου του Μελάμπους και των τριών κορών του βασιλιά της Τίρυνθας Προίτου, της Λυσίππης, της Ιφινόης και της Ιφιάνασσας οι οποίες βρήκαν καταφύγιο σε μια σπηλιά στα Αροάνια πάνω από την πόλη Νώνακρι, όταν κατελήφθησαν από μανία μέσω της θεάς Ήρας που τις τιμώρησε, επειδή καυχήθηκαν ότι το παλάτι τους ήταν ωραιότερο από τον ναό της Ήρας. Ο θεραπευτής και ιατρομάντης Μελάμποδος έφερε τις κόρες του Προίτου, σε μια θέση που λεγόταν Λουσοί και ήταν στην αρχαιότητα ακμαία πόλη. Το σπήλαιο των Λιμνών φαίνεται ότι ταυτίζεται με την σπηλιά των Προιτίδων. Ο Μελάμποδας για να θεραπεύσει τις κόρες του Προίτου χρησιμοποίησε το φυτό ελλέβορο καθώς είχε παρατηρήσει ότι όταν οι κατσίκες του έτρωγαν ελλέβορο γίνονταν πολύ ήρεμες. Έτσι μπόρεσε να θεραπεύσει τις κόρες του βασιλιά του Άργους από την μανία. Η κατανάλωση ελλέβορου σε μικρή ποσότητα προκαλεί ναυτία, διάρροια, δυσπεψία.

Εικόνα 20: Ο Μελάμποδας με τις κόρες του Πριάμου

ΘΕ4: Τι σχέση έχει το μεταχρωματικό έλκος πλατάνου στο Πλανητέρο με την ταινία “Vagabond” της Agnes Varda του 1985;

Στο χωριό Πλανητέρο οι πηγές του Αροάνιου Ποταμού αποτελούν ζωτικής σημασίας για την ευημερία των κατοίκων μέσω της ιχθυοκαλλιέργειας και της ανάπτυξης του τουρισμού. Οι συμμετέχοντες ενημερώνονται για την παράδοση της περιοχής και τη σημασία της υδροβιολογικής ποικιλότητας. Στο Πλανητέρο, οι επισκέπτες απολαμβάνουν το μεσημεριανό τους γεύμα σε τοπικά εστιατόρια που υποστηρίζουν την τοπική οικονομία. Οι υποδομές ιχθυοκαλλιέργειας πεστροφείων αναπτύσσουν τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, τον δευτερογενή με δομές επεξεργασίας (καπνιστήρια, συσκευαστήρια, κλπ) και τον τριτογενή με τουριστικές υποδομές εστιατόρια και καταλύματα. Η επίσκεψη στο δάσος με τα πλατάνια του Πλανητέρου περιλαμβάνει αναφορά στη μυθολογία του Πλάτανου και ενημέρωση για την παρουσία της βίδρας στον ποταμό Αροάνιο. Επίσης, γίνεται ενημέρωση για την πρόκληση του μεταχρωματικού έλκους που αντιμετωπίζουμε στην περιοχή και τη σύνδεσή του με τον πλάτανο της δύσης *Platanus occidentalis*.

Στο πλατανόδασος του Πλανητέρου γίνεται επιτόπια ενημέρωση / ευαισθητοποίηση για την πρόκληση του μεταχρωματικού έλκους που αντιμετωπίζει η περιοχή και τη σύνδεσή του με τον πλάτανο της δύσης *Platanus occidentalis*. Τα ξύλινα κιβώτια που μεταφέρθηκαν κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο από την Αμερική στην Ευρώπη μετέφεραν την ασθένεια. Γίνεται αναφορά στην ταινία του 1985 της Agnes Varda "Vagabond", η οποία αναδεικνύει την προσπάθεια καταπολέμησης της ασθένειας των πλατανιών από το 1965 στην Γαλλία, βοηθώντας τους επισκέπτες να κατανοήσουν την ιστορική εξέλιξη της ασθένειας. Σύμφωνα με

την μυθολογία, η Πλάτανος ήταν κόρη του Ποσειδώνα εξού και φύεται δίπλα σε ποτάμια. Το μεγάλο της ύψος οφείλεται στο ότι ήταν αδελφή των γιγάντων Αλωάδων και όταν αυτά πέθαναν μεταμορφώθηκε από την θλίψη της σε δέντρο.

Εικόνα 21: Μεταχρωματικό έλκος πλατάνου και ερμηνεία

3. Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της βιβλιογραφικής έρευνας αλλά και της έρευνας δράσης βασισμένη σε ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο, με ερωτήσεις τόσο κλειστού όσο και ανοικτού τύπου για την διατύπωση παρατηρήσεων και σχολίων, το οποίο μοιράστηκε σε 103 επισκέπτες του γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού οι οποίοι συμμετείχαν στην ξενάγηση ερμηνείας του ερευνητή. Για την συλλογή υλικού και την τεκμηρίωση της εργασίας, αξιοποιήθηκαν αποθετήρια ερευνών, δημοσιευμένες μελέτες και διατριβές, άρθρα και ηλεκτρονικές πηγές. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίστηκε στην αναζήτηση βιβλιογραφικών δεδομένων, την σύντομη απόδοση των νοημάτων τους, την θεματοποίηση και συγκριτική αξιολόγηση των ευρημάτων. Έπειτα μέσω της κριτικής αξιολόγησης των δεδομένων και την απόδοση τους σε ενιαίο κείμενο συγκροτήθηκε η παρούσα μελέτη. Η σχετική βιβλιογραφία αναζητήθηκε εκτενώς στους ιστοτόπους Scopus, Google Scholar, Sciencedirect με λέξεις κλειδιά όπως sustainable tourism, heritage interpretation, geotourism, geoheritage, geopark μεταξύ άλλων.

3.1 Ερευνητικό ερώτημα - Σκοπός της έρευνας

Το ενδιαφέρον μας εστιάζει στο κατά πόσο η ξενάγηση ερμηνείας μπορεί να βοηθήσει την ανάπτυξη τόσο του γεωτουρισμού όσο και των γεωπάρκων που την εφαρμόζουν. Σκοπός της προτεινόμενης συμμετοχικής έρευνας δράσης, είναι να αποτελέσει μια δυνατότητα ανατροφοδότησης των πρακτικών των ξεναγήσεων μας και του τρόπου που οι επισκέπτες βιώνουν τις στιγμές αυτές δημιουργώντας ενδεχομένως ένα νέο πλαίσιο εννοιών. Όπως σχολιάζει ο Ζιώγας (2020) αναφερόμενος στην περιπατητική τέχνη και την σχέση της με το φυσικό περιβάλλον, το οποίο θέλουμε να αντιληφθούμε καλύτερα και ταιριάζει αρκετά με τις ξεναγήσεις ερμηνείας: «η ριζοσπαστικοποίηση έγκειται στη φυγή από το καβαλέτο και στο κοίταγμα του τοπίου συνολικά, στο κοίταγμα του σώματος που συγχωνεύεται με τον χώρο. Περιπατητική τέχνη σημαίνει ένα απλό κοίταγμα και αλλαγή της ματιάς/οπτικής. Σημαίνει ότι αρχίζουμε να βλέπουμε τα βήματά μας και διερευνούμε με τα σώματά μας το περιβάλλον που ζούμε».

Το γεγονός που επιδιώκεται από τις ξεναγήσεις είναι η κατανόηση της γεωλογικής σημασίας του Χελμού - Βουραϊκού, της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας της περιοχής ενώ παράλληλα προσφέρεται αισθητική απόλαυση στους επισκέπτες. Η άμεση προώθηση του βιώσιμου τουρισμού, η συναισθηματική σύνδεση του κάθε επισκέπτη ξεχωριστά με το μέρος και η πρακτική σύνδεση με το φυσικό περιβάλλον οδεύει προς αυτή την κατεύθυνση επίσης. Η αναζήτηση ερευνών σχετικά με το επάγγελμα των συνοδών πεζοποριών και τον τρόπο που επηρεάζουν την ανάπτυξη των περιοχών στις οποίες δραστηριοποιούνται είναι σχετικά περιορισμένη. Αν σε μελλοντικό χρόνο επιδιωχθούν συνέργειες μεταξύ των φορέων διαχείρισης του γεωπάρκου και των εμπλεκόμενων ξεναγών ερμηνείας για τον διαμοιρασμό ιδεών και πληροφοριών, αυτό θα είχε ως θετική συνέπεια την περαιτέρω ανάπτυξη.

Εικόνα 22: Πεζοπορώντας στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού

3.2 Η εμπλοκή του ερευνητή στο πεδίο της έρευνας

Η επιθυμία του ερευνητή να εργαστεί στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού προέκυψε από την εκεί επαγγελματική του ασχολία ως συνοδός πεζοποριών. Η σχέση του ερευνητή με τους συμμετέχοντες στην έρευνα δεν είναι ούτε ουδέτερη ούτε αντικειμενική καθώς στοχεύει να τους προσεγγίσει και να επηρεάσει τον τρόπο που αντιλαμβάνονται και σχετίζονται με το γεωπάρκο. Ταυτόχρονα η αλληλεπίδραση του ερευνητή με τους επισκέπτες και της συμμετοχής τους στο πεδίο παίζει καθοριστικό ρόλο στη διεξαγωγή της έρευνας και στην ερμηνεία των δεδομένων της. Οι πεζοπορικές διαδρομές που ακολουθήθηκαν ήταν από το Σπήλαιο των λιμνών προς Πλανητέρο, η οποία είναι κομμάτι του διεθνούς μονοπατιού E4, καθώς επίσης και από την Κερπινή προς την Κάτω Ζαχλωρού μέσα στο φαράγγι του Βουραϊκού ώστε να γίνει η επιβίβαση στον οδοντωτό σιδηρόδρομο. Η διαδρομή αυτή είναι μέρος της κίτρινης γεωδιαδρομής μήκους 63.50 χιλιομέτρων και περνάει από 3 γεώτοπους (Σπήλαιο των λιμνών - γεώτοπος 11, Αροάνιου ποταμού / Πλανητέρο - γεώτοπος 14, Κροκαλοπαγή Κερπίνης - γεώτοπος 05) (chelmosvouraikosgeopark, 2021).

Εικόνα 23: Περιγραφή κίτρινης διαδρομής Γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού

3.3 Διαδικασία επιλογής δείγματος μελέτης και ερευνητικά εργαλεία

Η δειγματοληψία αποτελεί βασικό στάδιο του ερευνητικού σχεδίου, καθώς επηρεάζει τόσο την ποιότητα των δεδομένων όσο και τα συμπεράσματα που θα διεξαχθούν. Ο τύπος της δειγματοληψίας που ακολουθήθηκε ήταν δειγματοληψία ευκολίας καθώς οι συμμετέχοντες ήταν επισκέπτες που είχαν ήδη οργανώσει την ξενάγησή τους στο γεωπάρκο μέσω ταξιδιωτικών γραφείων και στους οποίους προσφέρθηκε η ξενάγηση ερμηνείας για τον σκοπό της έρευνας.

Το δείγμα αποτελούνταν από 103 συμμετέχοντες/ουσες, ηλικίας 18 ετών και άνω, οι οποίοι παρακολούθησαν τις ξεναγήσεις ερμηνείας τις περιόδους Απρίλιο έως Οκτώβριο του 2023 και Αύγουστο - Σεπτέμβριο του 2024. Ο αριθμός των συμμετεχόντων ανά ομάδες ήταν από 7 έως 14 και η ξενάγηση πραγματοποιήθηκε 11 φορές, 4 φορές με ομάδα επισκεπτών από ΗΠΑ, 1 φορά με ομάδα επισκεπτών από Γαλλία και 6 φορές με ομάδα επισκεπτών από Ελλάδα. Οι ξεναγήσεις πραγματοποιήθηκαν τόσο στην ελληνική γλώσσα όσο και στην αγγλική γλώσσα.

Εικόνα 24: Συμμετέχοντες εν ώρα πεζοπορίας

Όπως αναφέρθηκε η συλλογή των δεδομένων έγινε με την χρήση ερωτηματολογίου απευθυνόμενο σε επισκέπτες που στην ξενάγησή τους χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές ερμηνείας κληρονομιάς. Αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν δημογραφικά χαρακτηριστικά (ερωτήσεις 1.1 - 1.5), την εμπειρία των επισκεπτών σε σχέση με τις ξενάγησεις ερμηνείας και τα γεωπάρκα (ερωτήσεις 2.1 - 2.8), την επίδραση της ξενάγησης ερμηνείας στους ίδιους τους επισκέπτες (ερωτήσεις 3.1 - 3.5), την συναισθηματική σύνδεση των επισκεπτών με το περιβάλλον μέσω της ξενάγησης ερμηνείας (ερωτήσεις 4.1 - 4.2), την σχέση της τεχνολογίας με την ξενάγηση ερμηνείας (ερωτήσεις 5.1 - 5.4). Τέλος υπάρχει μία ερώτηση ανοικτού τύπου (ερώτηση 6.1) για τη διατύπωση ελεύθερης άποψης σε θέματα που δεν περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο. Η επιλογή των ερωτήσεων κλειστού τύπου δίνει τη δυνατότητα επεξεργασίας και σύγκρισης των αποτελεσμάτων γι' αυτό και επιλέχθηκε στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο η σύνταξη ερωτήσεων κλειστού τύπου.

3.4 Δεοντολογία

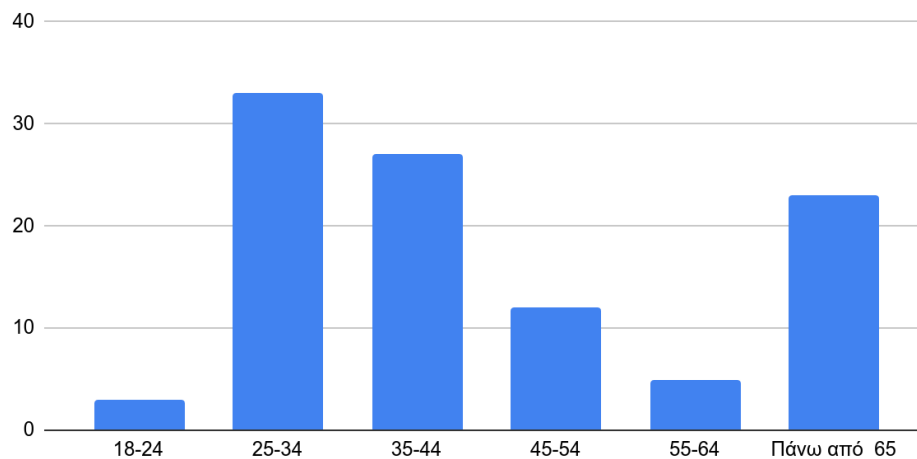
Για την διευθέτηση ενδεχόμενων δεοντολογικών ζητημάτων, λίγο πριν από την διεξαγωγή κάθε πεζοπορίας ο ερευνητής συναντιόταν με τα μέλη της ομάδας που θα συμμετείχαν στην ξενάγηση ώστε να τα ενημερώσει πλήρως για τον σκοπό της έρευνας και να γνωριστούν καλύτερα. Επιπλέον, δίνονταν στους συμμετέχοντες το έντυπο συναίνεσης όπου περιγράφονται οι σκοποί της εργασίας με την χρήση του ερωτηματολογίου, ο τρόπος αξιοποίησής των δεδομένων από τον ερευνητή διασφαλίζοντας επίσης την ανωνυμία των συλλεχθέντων δεδομένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

4. Αποτελέσματα

Το δείγμα της έρευνας αφορά σε σύνολο 103 ερωτώμενων. Από αυτούς οι 39 (37,9%) είναι άντρες και οι 64 (62,1%) γυναίκες (Γράφημα 3). Οι ηλικιακές βαθμίδες χωρίστηκαν σε 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, και 65 και πάνω. Στο σύνολο τα μεγαλύτερα ποσοστά βρίσκονται στις ηλικίες 25-34 (32%), 35-44 (26,2%) και άνω των 65 (22,2%) (Γράφημα 1). Τα γκρουπ των επισκεπτών είναι από Ελλάδα, ΗΠΑ, Γαλλία ενώ στα ελληνικά γκρουπ βρέθηκαν και 3 άτομα με χώρες διαμονής Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία και Ισλανδία (Γράφημα 4).

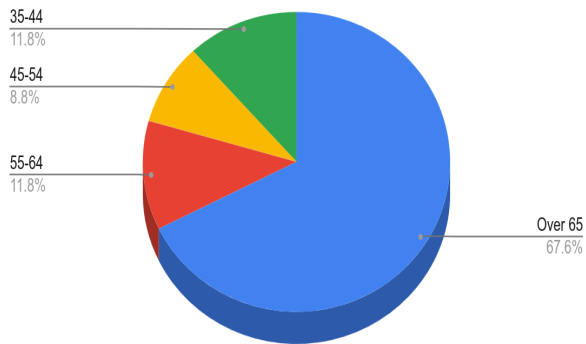
1.1. Ηλικία:

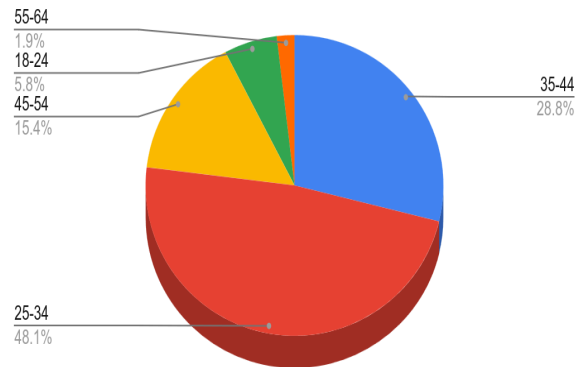
Γράφημα 1: Ηλικία συμμετεχόντων

Βάζοντας ως παραμέτρους την ηλικία και την χώρα προέλευσης παρατηρούμε πως στους επισκέπτες από ΗΠΑ το ποσοστό για άτομα άνω των 65 ετών είναι 67,6% ενώ αντίστοιχα στους επισκέπτες από Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 0%. Στους Έλληνες επισκέπτες η ηλικιακές ομάδες 25-34 και 35-44 αγγίζουν το 76,9% (Γράφημα 2).

Ηλικία επισκεπτών από ΗΠΑ

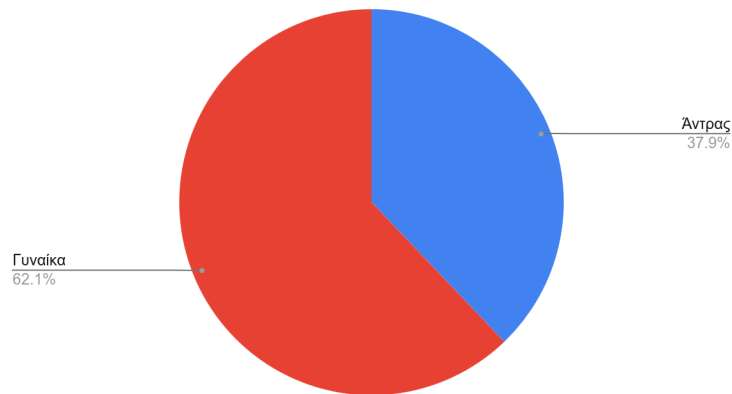

Ηλικία επισκεπτών από Ελλάδα

Γράφημα 2: Ηλικία συμμετεχόντων προερχόμενοι από ΗΠΑ και Ελλάδα

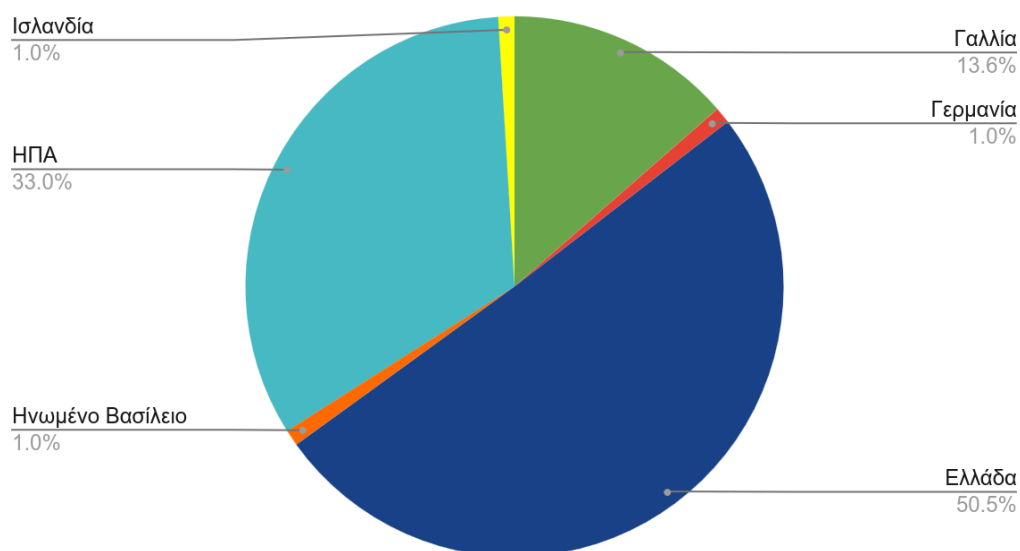
1.2. Φύλο

Γράφημα 3: Φύλο Συμμετεχόντων

Τα γκρουπ των συμμετεχόντων από Ελλάδα ήταν έξι, από ΗΠΑ 4 και από Γαλλία 1 ενώ οι διαμέροντες στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν το 50% του δείγματος.

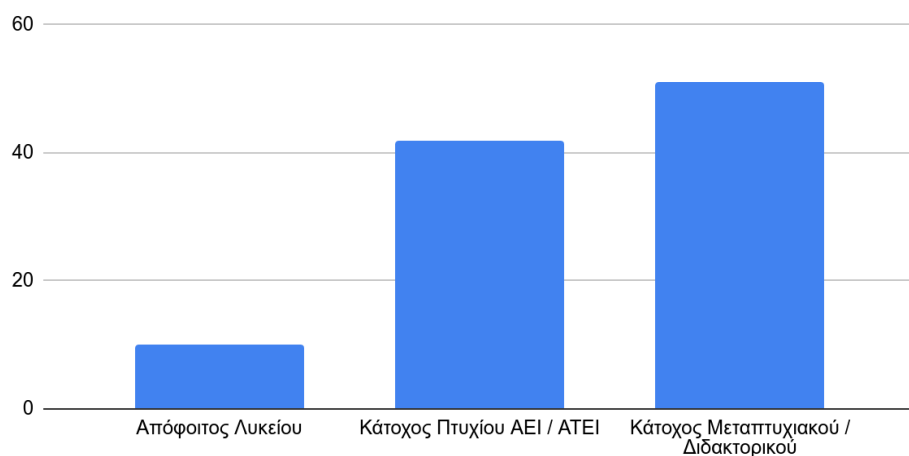
1.3. Χώρα διαμονής:

Γράφημα 4: Χώρα διαμονής

Το επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρείται να είναι αρκετά υψηλό καθώς το 90% των επισκεπτών είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. (Γράφημα 5)

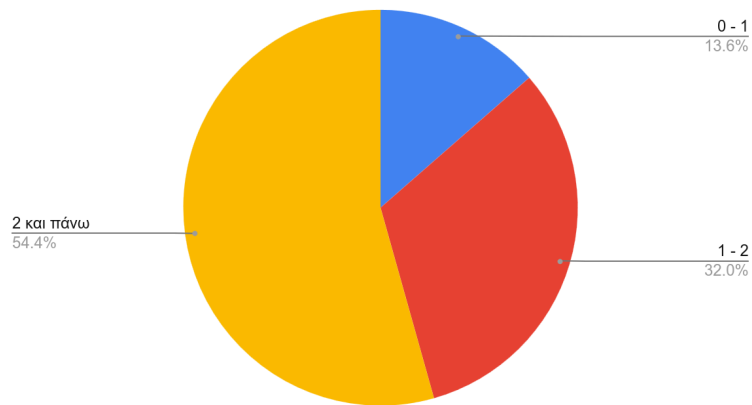
1.4. Επίπεδο εκπαίδευσης:

Γράφημα 5: επίπεδο εκπαίδευσης

Εξίσου υψηλό είναι το ποσοστό των συμμετεχόντων που ταξιδεύουν περισσότερες από 2 φορές (54,4%) (Γράφημα 6).

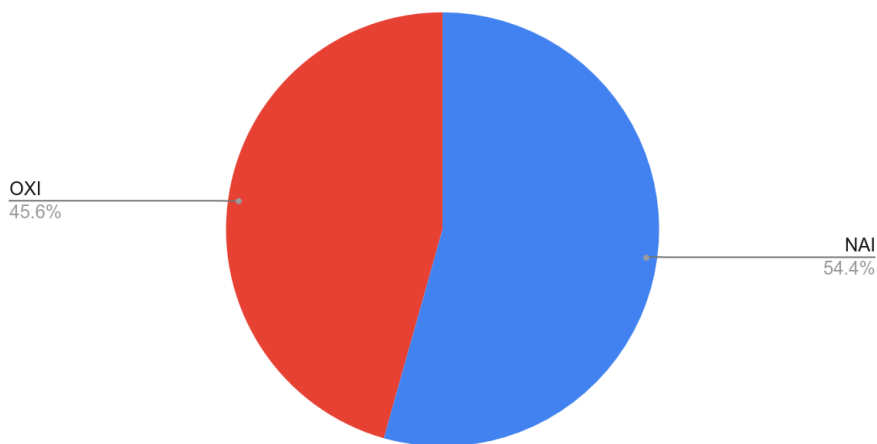
1.5. Πόσα ταξίδια κάνετε τον χρόνο;

Γράφημα 6: Ταξίδια ανα χρόνο

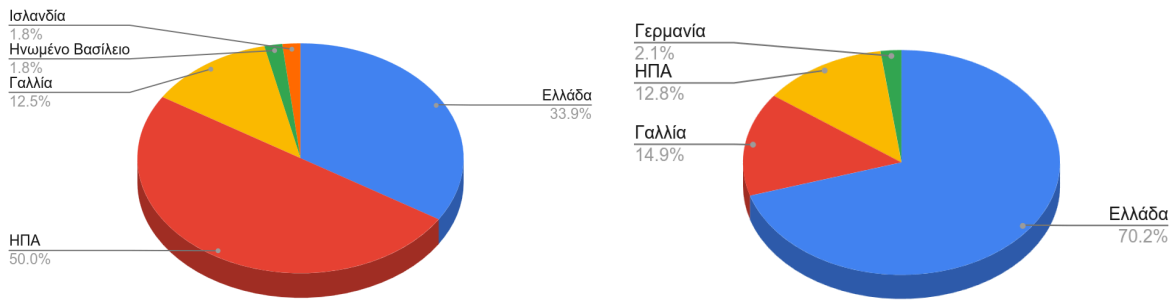
Περνώντας στην δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου, η οποία εστιάζει στις ξεναγήσεις ερμηνείας και τα γεωπάρκα, η πρώτη ερώτηση βρίσκει οριακά με ποσοστό 54,4% περισσότερους αυτούς που έχουν ήδη συμμετάσχει στο παρελθόν σε ξεναγήσεις ερμηνείας. (Γράφημα 7)

2.1. Έχετε συμμετάσχει σε ξεναγήσεις ερμηνείας στο παρελθόν;

Γράφημα 7: Συμμετοχή σε ξεναγήσεις ερμηνείας στο παρελθόν

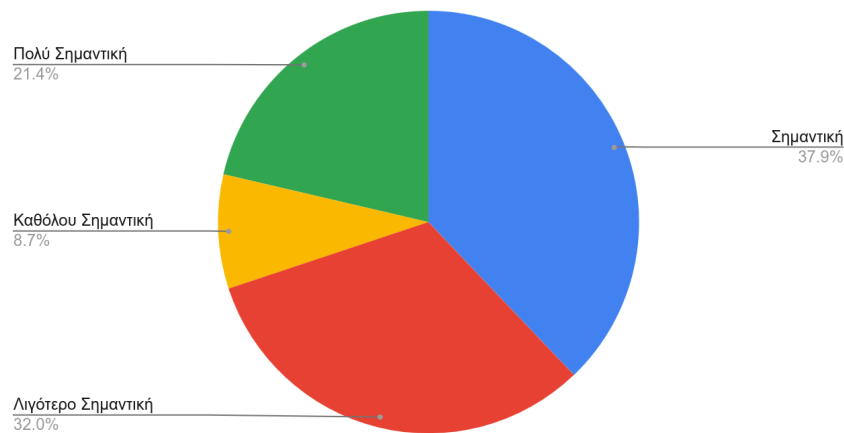
Από αυτούς που έχουν ξανασυμμετάσχει σε ξενάγηση ερμηνείας το 50% διαμένουν στις ΗΠΑ ενώ από αυτούς που δεν έχουν ξανασυμμετάσχει το 70% διαμένει στην Ελλάδα. (Γράφημα 8).

Γράφημα 8: Ποσοστό επι % ανα χώρα διαμονής όσων έχουν συμμετάσχει ή όχι σε ξενάγηση ερμηνείας

Η επόμενη ερώτηση αφορά το πόσο σημαντικές είναι οι ξεναγήσεις ερμηνείας στην επιλογή του τουριστικού προορισμού. Μόλις το 8,7% θεωρεί ότι δεν είναι καθόλου σημαντικό ενώ το 59,3% το θεωρεί πολύ σημαντικό ή σημαντικό όταν υπάρχει τέτοια διαθεσιμότητα.

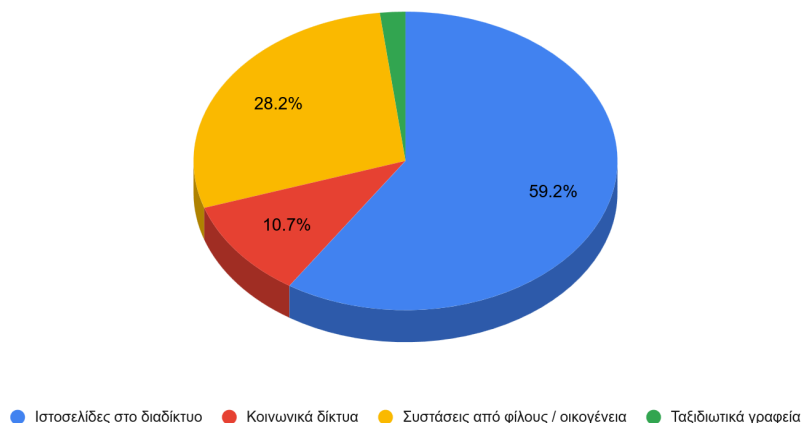
2.2. Όταν επιλέγετε έναν τουριστικό προορισμό, πόσο σημαντική είναι για εσάς η διαθεσιμότητα δραστηριοτήτων ξεναγήσεων ερμηνείας;

Γράφημα 9: Επιλογή προορισμού βάση διαθεσιμότητας ξενάγησης ερμηνείας

Ακολουθεί η ερώτηση 2.3 για το πως ενημερώνονται οι επισκέπτες σχετικά με τις ξεναγήσεις ερμηνείας κατά την οργάνωση των ταξιδιών τους. Σε ποσοστό 59,2% και 10,7% είναι από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο και κοινωνικά δίκτυα αντίστοιχα δηλαδή στο 69,9% η οργάνωση γίνεται μέσω διαδικτύου. (Γράφημα 10).

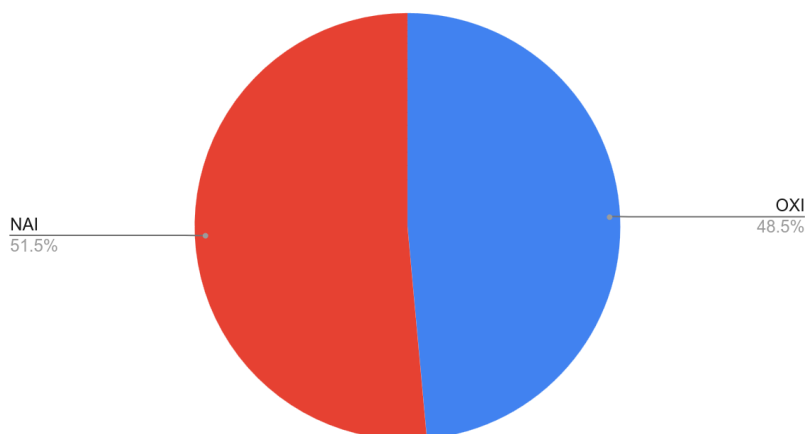
2.3. Πώς ενημερώνεστε κυρίως για τις ξεναγήσεις ερμηνείας όταν σχεδιάζετε τα ταξίδια σας;

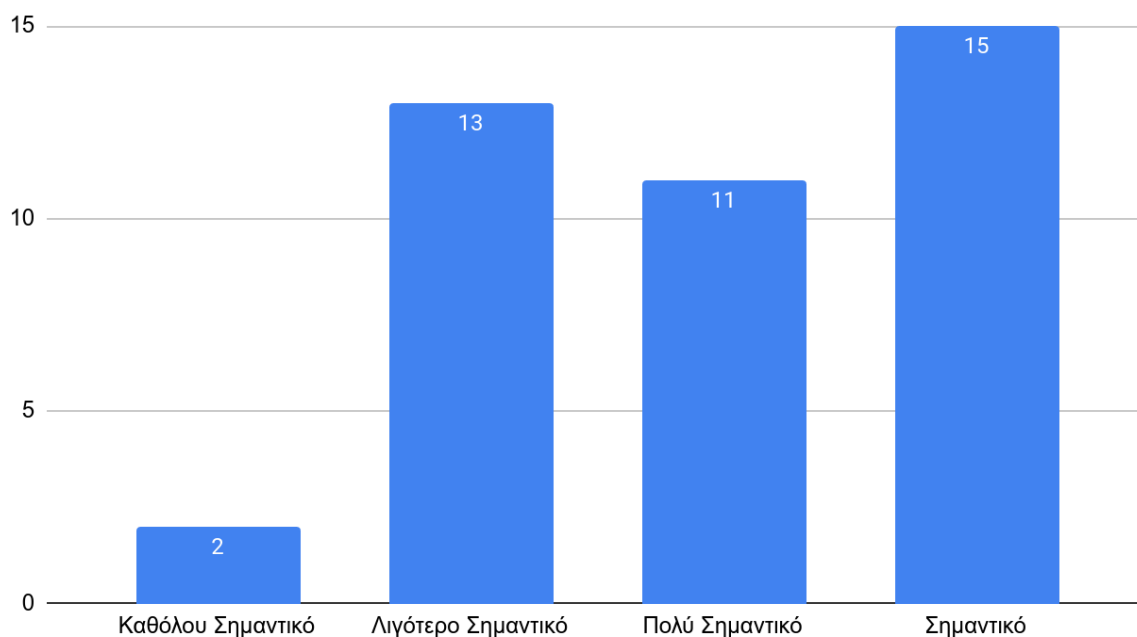
Γράφημα 10: Σχεδιασμός ταξιδιού και ενημέρωση σχετικά με ξεναγήσεις ερμηνείας

Η επόμενη ερώτηση αφορά την σχέση των επισκεπτών με τα γεωπάρκα και το αν είναι η πρώτη φορά που επισκέπτονται ένα γεωπάρκο ή το έχουν ξανακάνει στο παρελθόν. Οι απαντήσεις ΝΑΙ και ΟΧΙ είναι σχεδόν 50% εξίσου η καθεμία, σημαίνοντας ότι οι μισοί από τους επισκέπτες επισκέπτονται για πρώτη φορά γεωπάρκο. (Γράφημα 11). Στο επόμενο γράφημα λαμβάνουμε υπόψιν μόνο τους επισκέπτες που έχουν επισκεφθεί κάποιο γεωπάρκο στο παρελθόν και το πόσο σημαντικές είναι οι δραστηριότητες ξεναγήσεων ερμηνείας για την επιλογή προορισμού με το 63,4% να τις θεωρεί Πολύ Σημαντικές / Σημαντικές και το 36,6% τις θεωρεί Λιγότερο Σημαντικές ή Καθόλου Σημαντικές. (Γράφημα 12).

2.4. Έχετε επισκεφθεί κάποιο άλλο γεωπάρκο στο παρελθόν;

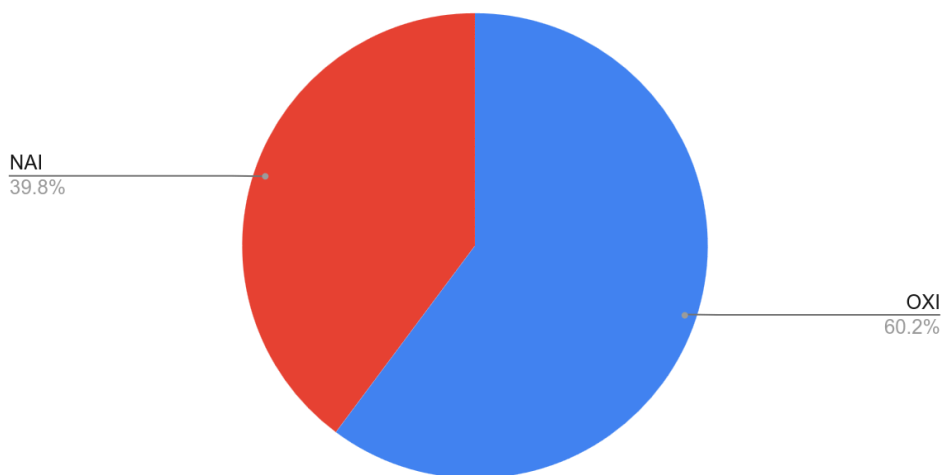
Γράφημα 11: Ποσοστό επισκεπτών που έχει επισκεφθεί κάποιο γεωπάρκο στο παρελθόν.

Γράφημα 12: Σημαντικότητα διαθεσιμότητας δραστηριοτήτων ξεναγήσεων ερμηνείας στην επιλογή τουριστικού προορισμού, σε όσους έχουν επισκεφθεί κάποιο γεωπάρκο στο παρελθόν

Η ερώτηση 2.5 αναφέρεται στο πόσοι από τους επισκέπτες έχουν επισκεφθεί ξανά το γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού με το 60% να δηλώνει ότι είναι η πρώτη φορά.

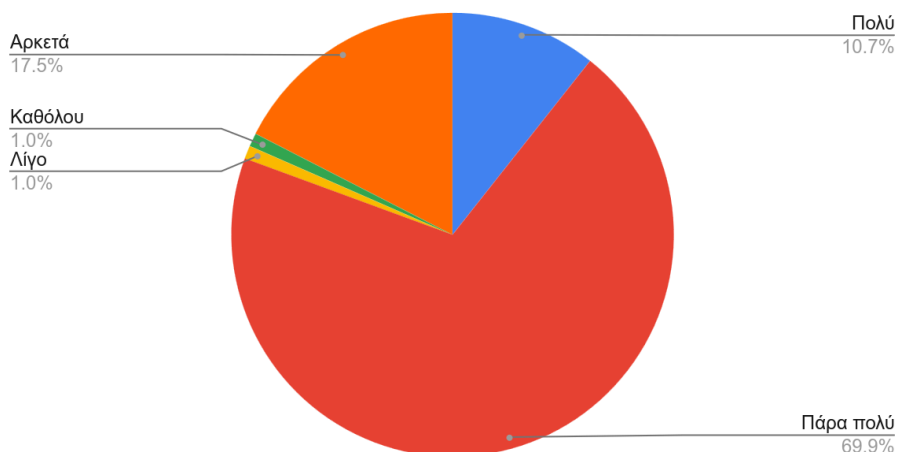
2.5. Έχετε επισκεφθεί το Γεωπάρκο Χελμού-Βουραϊκού στο παρελθόν;

Γράφημα 13: Έχετε επισκεφθεί το Γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού στο παρελθόν;

Στην ερώτηση 2.6 γίνεται η αξιολόγηση από το σύνολο των επισκεπτών που παρακολούθησαν την ξεναγήση ερμηνείας στο Γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού με το 69,9% να εκφράζει ότι έμεινε πάρα πολύ ικανοποιημένο (Γράφημα 14).

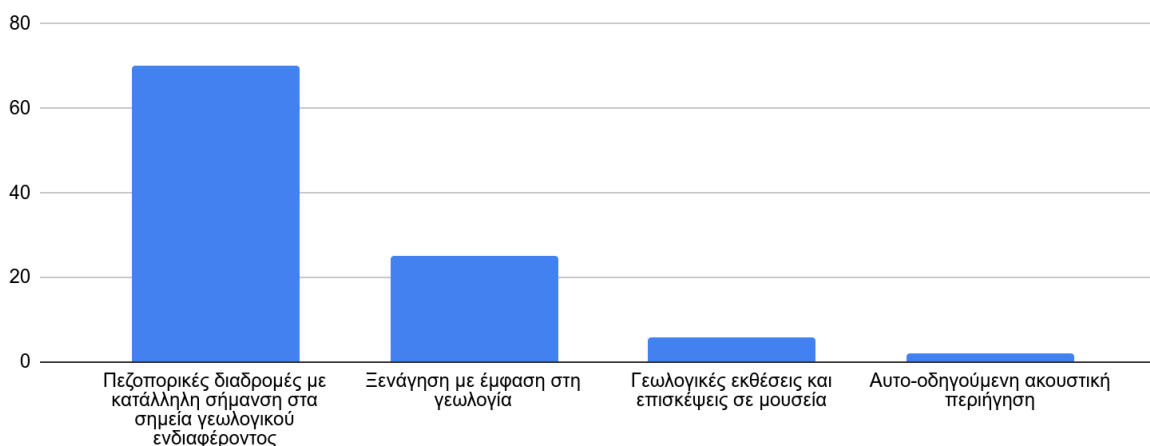
2.6. Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε από την ξενάγηση ερμηνείας στο Γεωπάρκο - Χελμού Βουραϊκού;

Γράφημα 14: Ικανοποίηση συμμετεχόντων από την ξενάγηση ερμηνείας

Οι δύο επόμενες ερωτήσεις αναφέρονται στις δραστηριότητες που προτιμούν οι επισκέπτες σε ένα γεωπάρκο και στο ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την επιλογή τους για ξεναγήσεις ερμηνείας σε αυτό. Η κύρια δραστηριότητα που προτιμούν είναι πεζοπορικές διαδρομές με κατάλληλη σήμανση.

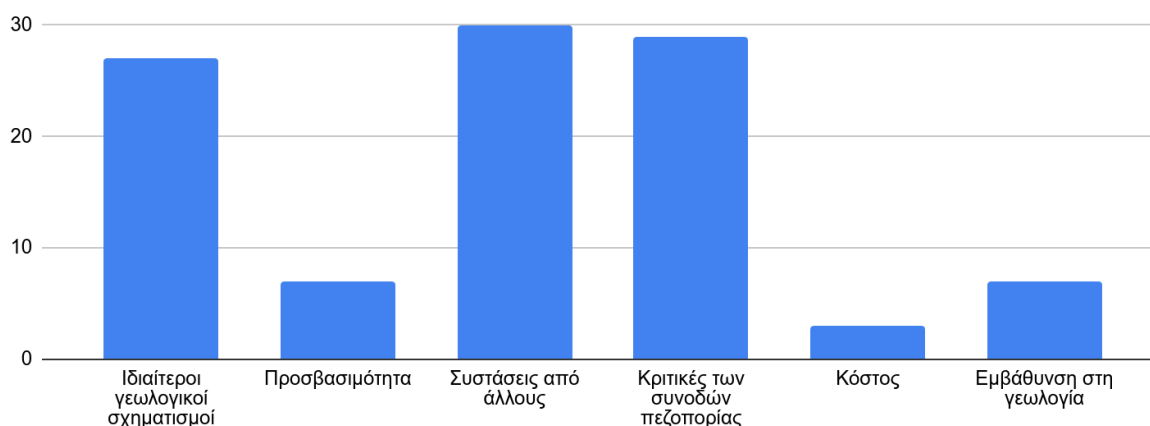
2.7. Ποια δραστηριότητα προτιμάτε κυρίως σε ένα γεωπάρκο;

Γράφημα 15: Ποιά δραστηριότητα προτιμάτε σε ένα γεωπάρκο

Από τους παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή τους για ξενάγηση ερμηνείας σε κάποιο γεωπάρκο οι 3 που ξεχωρίζουν είναι συστάσεις από άλλους, κριτικές συνοδού της πεζοπορίας και ιδιαίτεροι γεωλογικοί σχηματισμοί.

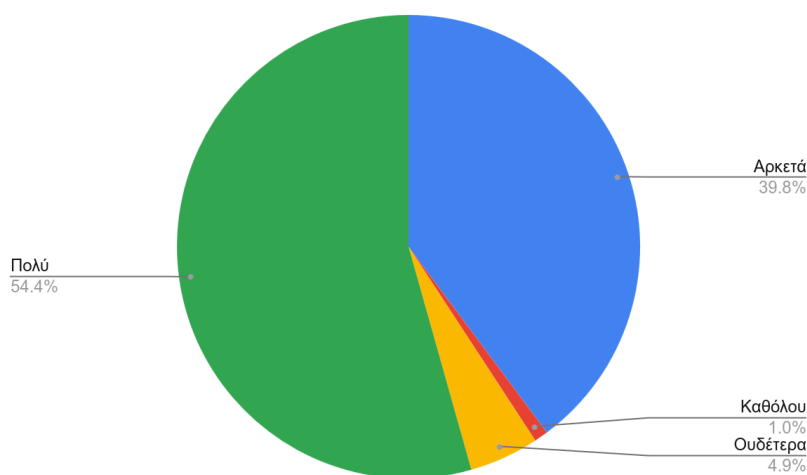
2.8. Ποιός παράγοντας επηρεάζει κυρίως την επιλογή σας για δραστηριότητες τουρισμού ερμηνείας σε ένα γεωπάρκο;

Γράφημα 16: Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή δραστηριότητας ξενάγησης ερμηνείας σε ένα γεωπάρκο

Η τρίτη ενότητα ερωτήσεων αφορά την επίδραση που είχε η ξενάγηση ερμηνείας στους επισκέπτες. Αποτελείται από 5 ερωτήσεις με την πρώτη να αφορά το πόσο η ξενάγηση ερμηνείας βοήθησε στην κατανόηση της γεωλογικής σημασίας του φαραγγιού του Βουραϊκού με το 94% να υποστηρίζει ότι βοηθήθηκε Πολύ και Αρκετά (Γράφημα 17).

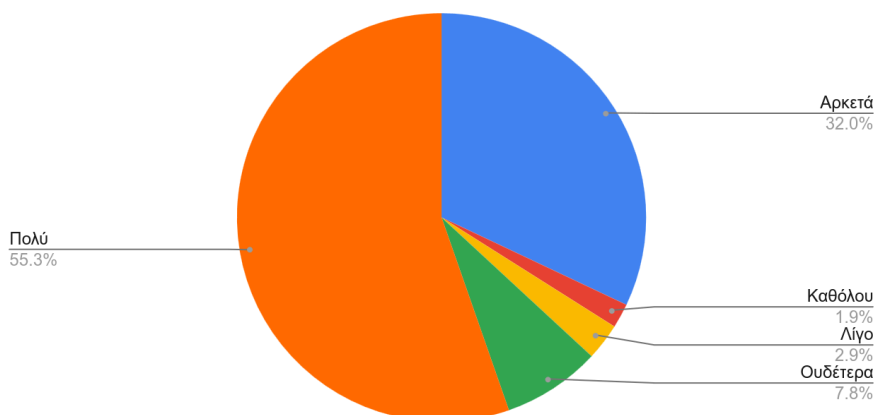
3.1. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας ώστε να κατανοήσετε τη γεωλογική σημασία του Φαραγγιού Χελμού-Βουραϊκού;

Γράφημα 17: Κατανόηση της γεωλογικής σημασίας του φαραγγιού μέσω της ξενάγησης ερμηνείας

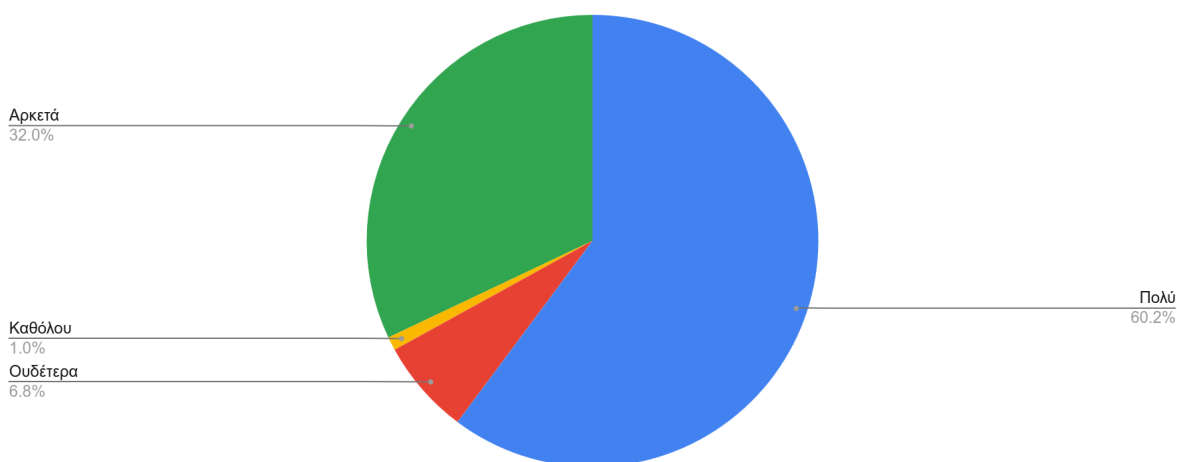
Εξίσου υψηλά είναι τα ποσοστά για την κατανόηση της σημασίας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς (Γράφημα 18) και της διατήρησης της βιοποικιλότητας (Γράφημα 19) στην περιοχή του γεωπαρκου.

3.2. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας ώστε να κατανοήσετε την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (παραμύθια, μύθοι, χορός, μουσική, ήθη, έθιμα);

Γράφημα 18: Κατανόηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της ευρύτερης περιοχής του γεωπάρκου

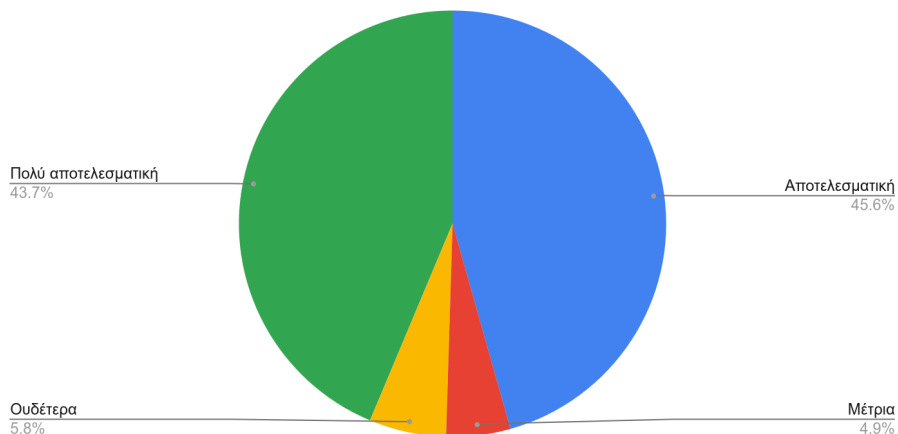
3.3. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας να αναλογιστείτε την σημασία της διατήρησης της βιοποικιλότητας της ευρύτερης περιοχής του Γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού ;

Γράφημα 20: Κατανόηση σημασίας της διατήρησης της βιοποικιλότητας στο γεωπάρκο

Στην ερώτηση πόσο βελτιώθηκε η εκτίμηση των επισκεπτών για την γεωλογία από την ξενάγηση ερμηνείας στο γεωπάρκο το 90% απάντησε θετικά (Γράφημα 21).

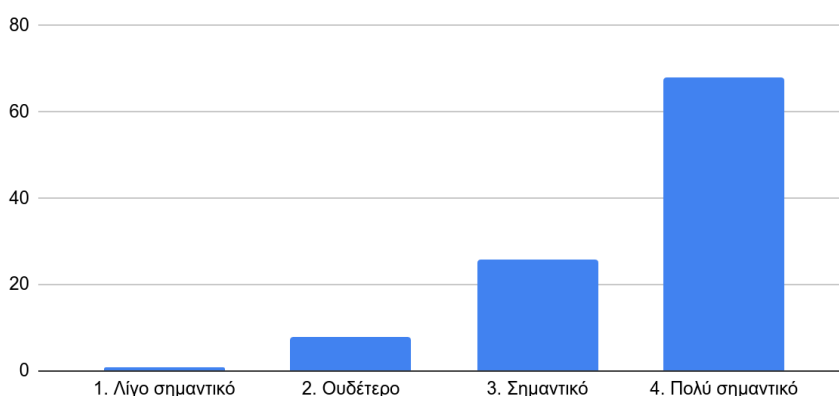
3.4. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε την ξενάγηση ερμηνείας στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού ώστε να βελτιώσει την εκτίμηση σας για την γεωλογία γενικότερα;

Γράφημα 21: Αποτελεσματικότητα της ξενάγησης για την εκτίμηση του γεωπάρκου

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν η προώθηση του βιώσιμου τουρισμού γενικά μέσω της ξενάγησης είναι σημαντική για αυτούς με την πλειοψηφία να απαντά και εδώ θετικά (Γράφημα 22).

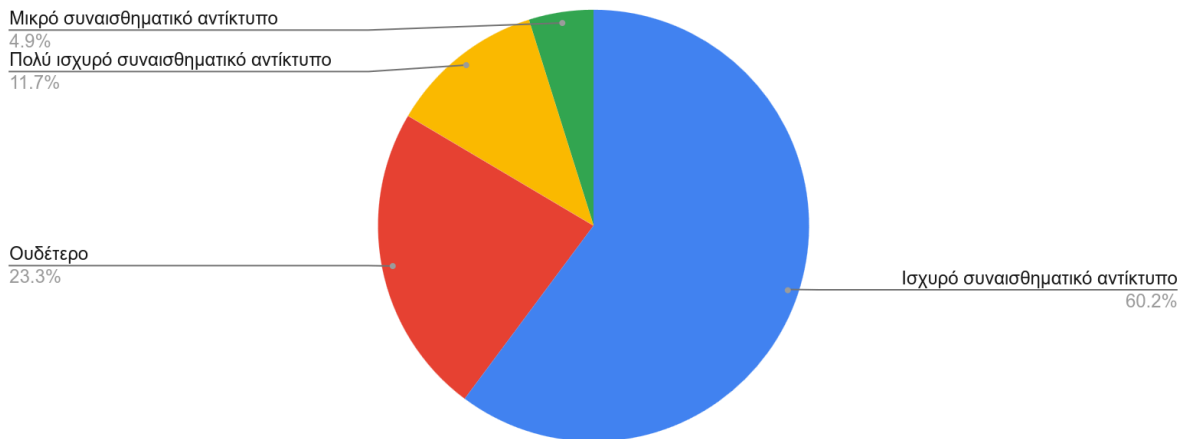
3.5. Πόσο σημαντικό είναι για εσάς οι ξεναγήσεις ερμηνείας να προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό;

Γράφημα 22: Σημασία προώθησης βιώσιμου τουρισμού

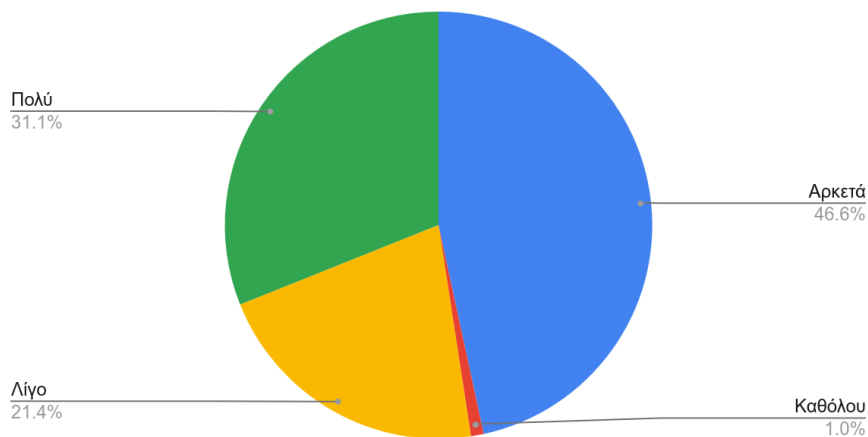
Ακολούθησε η τέταρτη ενότητα αναφερόμενη στην συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον μέσω της ξενάγησης ερμηνείας. Στην πρώτη ερώτηση για τον συναισθηματικό αντίκτυπο της ξενάγησης όσον αφορά την σχέση με το περιβάλλον το 70% απάντησε ότι ήταν πολύ ισχυρός / ισχυρός (Γράφημα 23) και ακολούθησε η ερώτηση αν αυτή η συναισθηματική σύνδεση θα επηρεάσει την σχέση τους με το περιβάλλον στο μέλλον με τις πιθανές απαντήσεις πολύ, αρκετά, λίγο, καθόλου να λαμβάνουν 31,1%, 46,6%, 21,4%, 1% αντίστοιχα (Γράφημα 24).

4.1. Προκάλεσε η ξενάγηση ερμηνείας κάποιο συναισθηματικό αντίκτυπο στην σύνδεση σας με το περιβάλλον;

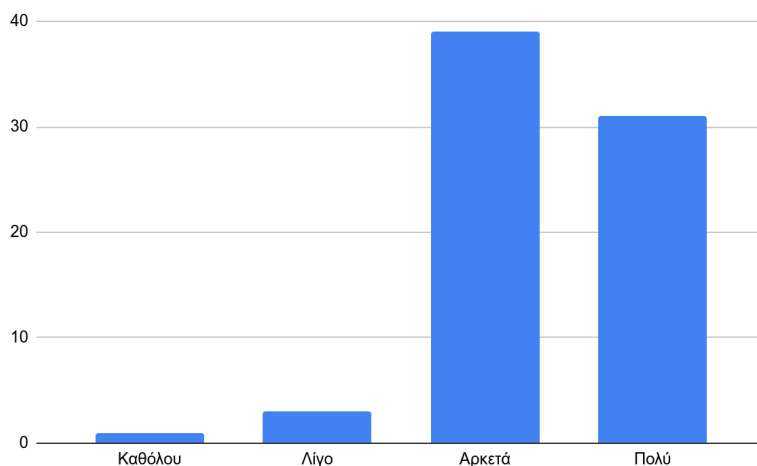
Γράφημα 23: Συναισθηματικός αντίκτυπος σε σχέση με το περιβάλλον

4.2. Πιστεύετε ότι αυτή η συναισθηματική σύνδεση θα επηρεάσει την σχέση σας με το περιβάλλον στο μέλλον;

Γράφημα 24: Μελλοντική συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον

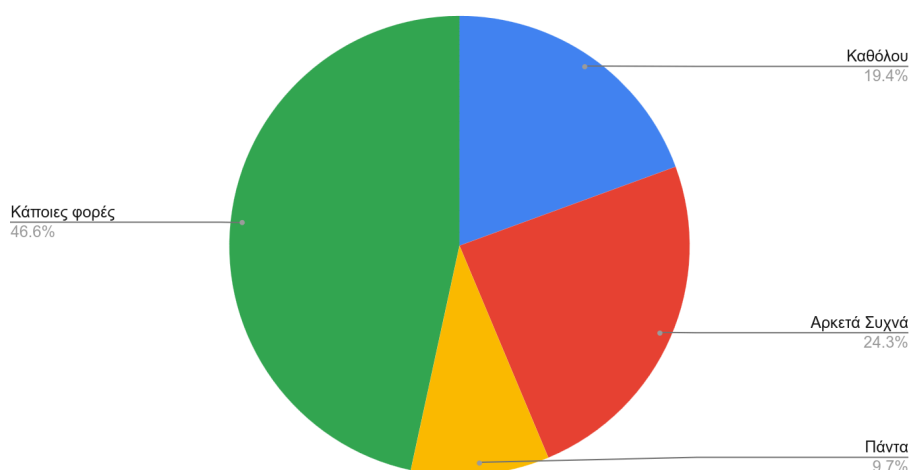
Από τον συνδυασμό των 2 αυτών απαντήσεων δημιουργήθηκε το Γράφημα 25 στο οποίο από τους συμμετέχοντες που απάντησαν ότι τους δημιουργήθηκε πολύ ισχυρό / ισχυρό αντίκτυπο εξετάστηκε η απάντησή τους σχετικά με την συναισθηματική τους σχέση με το περιβάλλον στο μέλλον. Σε ποσοστό κοντά στο 95% οι απαντήσεις ήταν αυτό θα τους επηρεάσει αρκετά - πολύ.

Γράφημα 25: Ισχυρή / πολύ ισχυρή συναισθηματική σύνδεση και μελλοντική συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον στο μέλλον

Η προτελευταία ενότητα 5 του ερωτηματολογίου, αφορά την σχέση της τεχνολογίας με τις πεζοπορίες στην φύση και τις ξεναγήσεις ερμηνείας.

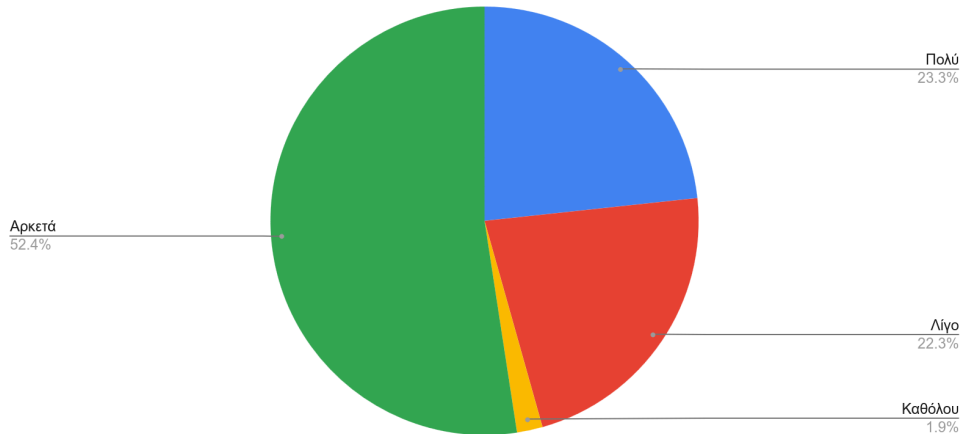
5.1. Χρησιμοποιείτε την τεχνολογία (π.χ. εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα, αυτο-οδηγούμενη ακουστική περιήγηση) σε πεζοπορικές ξεναγήσεις;

Γράφημα 26: Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε την τεχνολογία στις πεζοπορίες σας

Στην επόμενη ερώτηση το 75% θεωρεί ότι η χρήση τεχνολογίας με εφαρμογές σε έξυπνα τηλέφωνα, διαδραστικούς χάρτες θα μπορούσε να βελτιώσει την κατανόηση για το γεωπάρκο.

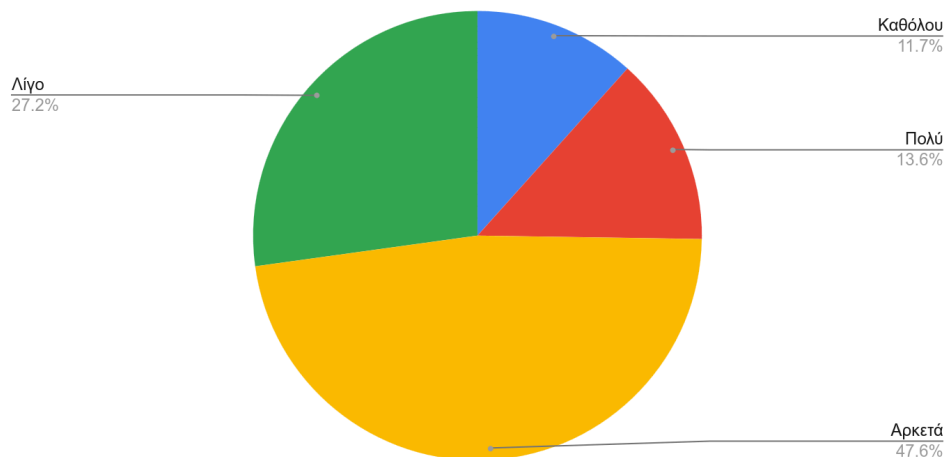
5.2. Πιστεύετε ότι η χρήση τεχνολογίας (εφαρμογές κινητών τηλεφώνων, διαδραστικοί χάρτες, επαυξημένη πραγματικότητα) μπορεί να βελτιώσει την κατανόησή σας για τα γεωλογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά του Γεωπάρκου Χελμού-Βουραϊκού;

Γράφημα 27: Θα βοηθούσε η χρήση τεχνολογίας στην περαιτέρω κατανόηση του γεωπάρκου;

Στο ίδιο μήκος κύματος μεγάλο ποσοστό αναφέρει ότι θα το ενδιέφερε η εμπειρία επαυξημένης πραγματικότητας για την παρατήρηση της εξέλιξης των γεωλογικών σχηματισμών.

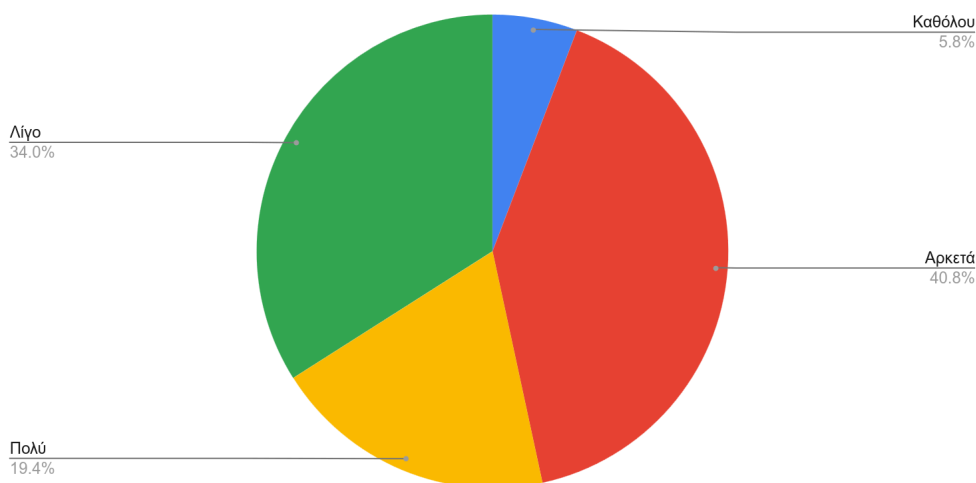
5.3. Θα σας ενδιέφερε η χρήση τεχνολογίας επαυξημένης πραγματικότητας (AR) για την παρατήρηση της εξέλιξης των γεωλογικών σχηματισμών ή των ιστορικών γεγονότων του Γεωπάρκου Χελμού-Βουραϊκού;

Γράφημα 28: Θα σας ενδιέφερε η χρήση τεχνολογίας επαυξημένης πραγματικότητας στο γεωπάρκο;

Κλείνοντας με τις ερωτήσεις κλειστού τύπου στην ερώτηση πόσο πιθανόν θα ήταν οι επισκέπτες να χρησιμοποιήσουν ψηφιακά εργαλεία στην επίσκεψή τους στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού με το 20% να απαντάει πολύ, το 40% αρκετά, το 34% λίγο και το 6% καθόλου.

5.4. Πόσο πιθανό θα ήταν να χρησιμοποιήσετε ψηφιακά εργαλεία (π.χ. επαυξημένη πραγματικότητα, εφαρμογές καθοδήγησης) αν ήταν διαθέσιμα κατά την επίσκεψή σας στο Γεωπάρκο Χελμού-Βουραϊκού;

Γράφημα 29: Αν υπήρχαν ψηφιακά εργαλεία στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού θα τα χρησιμοποιούσατε;

Τελευταία στο ερωτηματολόγιο ήταν η ερώτηση ανοικτού τύπου 6.1 για οτιδήποτε θα ήθελαν να προσθέσουν οι συμμετέχοντες. Οι συνολικές απαντήσεις ήταν 10 από τις οποίες οι 8 γράφτηκαν στα αγγλικά και οι 2 στα ελληνικά. Ακολουθούν οι 8 απαντήσεις μεταφρασμένες στην ελληνική γλώσσα. Στο παράρτημα 3 υπάρχουν οι πρωτότυπες απαντήσεις στην Αγγλική γλώσσα.

1) Ταξιδεύουμε αρκετά. Η προτίμησή μου για επισκέψεις σε περιοχές όπως το γεωπάρκο σας είναι να υπάρχουν οδηγοί ερμηνείας που να μιλούν με τους επισκέπτες, να αλληλεπιδρούν με τους επισκέπτες και να παρέχουν πληροφορίες για το γεωπάρκο ΚΑΙ την ιστορία και τη σημασία των γύρω περιοχών. Για παράδειγμα, στη γεωγραφική περιοχή του γεωπάρκου υπήρχε μια φρικτή ιστορία που χρονολογείται από τη ναζιστική κατοχή. Αν και ήταν δύσκολο να το ακούσει κανείς, ήταν σημαντικό να το γνωρίζει. Εν κατακλείδι, ως ταξιδιώτες ενδιαφερόμαστε για τη γεωλογία, αλλά δεν περιοριζόμαστε στη γεωλογία. Μας ενδιαφέρει η ευρύτερη εικόνα για το πώς η γεωγραφία μπορεί να επηρέασε την καθημερινή ζωή- ποια είναι η προκύπτουσα επίδραση στην κτηνοτροφία, στη γεωργία, στη μεταποίηση, στον τουρισμό, στην πολιτική πραγματικότητα κ.λπ. κ.λπ. Ελπίζω αυτά τα σχόλια να είναι χρήσιμα. Αν θέλετε περισσότερα σχόλια, στείλτε μου email ανά πάσα στιγμή. Είμαι πανεπιστημιακός καθηγητής, οπότε ενδιαφέρομαι να υποστηρίζω κάθε είδους έρευνα.

2) Δεν συζητήσαμε πολύ για το σπήλαιο ιπποπόταμου/νυχτερίδας

3) Οι επαυξημένες αλληλεπιδράσεις είναι ωραίο να υπάρχουν ως πρόσθετη μέθοδος στον πραγματικό οδηγό

4) Θα ήταν υπέροχο αν μπορούσαν να ληφθούν φωτογραφίες, σίγουρα χωρίς φλας, ή αν υπήρχε ένα φυλλάδιο με φωτογραφίες, παρόμοιες με αυτές που υπάρχουν στον εξωτερικό τοίχο. Χάσαμε το τρένο που κατέβηκε μέσα από το φαράγγι λόγω χαλάσματος των γραμμών, αλλά μπορέσαμε να περπατήσουμε από την αφετηρία του μονοπατιού μέχρι την Κάτω Ζαχλωρού. Ο ξεναγός ήταν καταπληκτικός, ειδικά με την αναγνώριση της χλωρίδας και των φυτών.

5) Ένας προσωπικός ξεναγός είναι πάντα ευπρόσδεκτος, διότι διαθέτει μια ευρεία βάση γνώσεων και μπορεί να απαντήσει σε ερωτήσεις σε πραγματικό χρόνο.

6) Ο οδηγός ήταν απίστευτος και πραγματικά έφτιαξε το ταξίδι.

7) Για να είμαι ειλικρινής, ο σύζυγός μου και εγώ απολαύσαμε πολύ την επίσκεψή μας στο Γεωπάρκο - αν και αυτή η επίσκεψη ήταν ένα μικρό μέρος ενός εβδομαδιαίου ταξιδιού πεζοπορίας με ξενάγηση γεμάτο δραστηριότητες. Ως εκ τούτου, η εμπειρία μας εκεί αποτελεί μέρος μιας συνολικής θετικής ανάμνησης του χρόνου μας στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια του οποίου η απόκτηση γεωλογικών γνώσεων ήταν δευτερεύουσα. Αν ήταν μεγαλύτερη προτεραιότητα, νομίζω ότι θα είχα περισσότερα να προσθέσω- αλλά, ουσιαστικά, η εντύπωσή μας ήταν πολύ θετική! Ελπίζω αυτό να βοηθήσει.

8) Για μένα, οι ιστορικές λεπτομέρειες των ανθρώπων και των τόπων είναι πολύ σημαντικές σε κάθε ερμηνευτική ξενάγηση.

Ακολουθούν οι 2 απαντήσεις γραμμένες στην ελληνική γλώσσα.

1) Θα έπρεπε οι φορείς προστασίας, διαχείρισης όπως ο ΟΦΥΠΕΚΑ να προσφέρει ξεναγήσεις ερμηνείας σε τακτική βάση με ξεναγούς, επιστήμονες/ισσες, ώστε να έχουμε εμείς οι ντόπιοι/ες ευκαιρία να γνωρίσουμε σε βάθος την περιοχή μας.

2) Η ξενάγηση ερμηνείας είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και θα μπορούσε να προσφέρεται τακτικά με μόνιμο προσωπικό για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε μαθητές σχολείων, φοιτητές, στους μόνιμους κατοίκους, αλλά και στους επισκέπτες της περιοχής.

5. Συζήτηση

Η ξενάγηση ερμηνείας στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού παραμένει ένα εν εξελίξει έργο τόσο για τον ερευνητή όσο και για το μέρος. Η προσδοκία για ζύμωση μεταξύ του ξεναγού, των συμμετεχόντων, των αντικειμένων και του τόπου και η δημιουργία νέων εμπειριών, νέων αφηγήσεων, νέων ερμηνιών επετεύχθει στις ξεναγήσεις που

πραγματοποιήθηκαν. Στον μεγαλύτερο βαθμό υπήρχε μεγάλη διάθεση για διάλογο και αλληλεπίδραση για την βιωματική αυτή μάθηση και κατανόηση του μέρους.

Όπως φαίνεται από την ανάλυση των αποτελεσμάτων η ηλικία δεν είναι περιοριστικός παράγοντας για την επίσκεψη στο γεωπάρκο καθώς το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών βρίσκεται στο υψηλό ποσοστό του 22%. Χωρίζοντας τις ηλικιακές ομάδες ανάλογα με την χώρα διαμονής παρατηρούμε ότι η ηλικία στους διαμένοντες στο εξωτερικό είναι κοντά στο 70% για τους άνω των 65 ενώ στους διαμένοντες στην Ελλάδα 0%, οι οποίοι αντιπροσωπεύονται κυρίως στις ηλικίες 25-44. Θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τους διαμένοντες στην Ελλάδα στην μη επίσκεψη στο γεωπάρκο στις μεγάλες ηλικίες. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι η κουλτούρα, η δύσκολη πρόσβαση σε άλλα φυσικά τοπία στο παρελθόν που τους έχει επηρεάσει αρνητικά. Οι χώρες διαμονής ήταν σχετικά περιορισμένες σε Ελλάδα, ΗΠΑ και Γαλλία, ενώ υπήρχαν Έλληνες που είχαν μεταναστεύσει σε Ισλανδία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο. Το δείγμα μας είναι σχεδόν 50-50 όσον αφορά τους Έλληνες και τους αλλοδαπούς επισκέπτες. Το επίπεδο εκπαίδευσης είναι αρκετά υψηλό με τους κατόχους πτυχίου πανεπιστημίου, μεταπτυχιακού ή διδακτορικού να αγγίζουν το 90%. Η επαφή των συμμετεχόντων με την ξενάγηση ερμηνείας για πρώτη φορά είναι στο 50% και από αυτούς που δεν το έχουν ξανακάνει το 70% είναι Έλληνες. Το 59,3% θεωρεί πολύ σημαντικό ή σημαντικό για την επιλογή του προορισμού το ότι υπάρχει διαθεσιμότητα ξενάγησης ερμηνείας. Η ενημέρωση των επισκεπτών σχετικά με τις ξεναγήσεις ερμηνείας κατά την οργάνωση των ταξιδιών τους σε ποσοστό 59,2% και 10,7% είναι από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο και κοινωνικά δίκτυα αντίστοιχα, δηλαδή στο σύνολο στο 69,9%. Αυτό φανερώνει την αξία του να υπάρχει καλή προώθηση των γεωπάρκων μέσω ιστοσελίδων και social media. Από τους συμμετέχοντες της έρευνας σχεδόν το 50% επισκέφθηκε για πρώτη φορά ένα γεωπάρκο και το 63,4% όλων αυτών το θεωρεί πολύ σημαντικό / σημαντικό να υπάρχει ξενάγηση ερμηνείας. Συγκεκριμένα για το γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού το 60% δήλωσε ότι είναι η πρώτη φορά και το υψηλό σχετικά ποσοστό αυτών που έχουν ξαναπάει οφείλεται στο ότι τα Καλάβρυτα και το χιονοδρομικό κέντρο είναι πολυσύχναστος τουριστικός προορισμός για τους διαμένοντες στην Ελλάδα. Το ποσοστό των συμμετεχόντων που έμεινε ευχαριστημένο από την ξενάγηση ερμηνείας ήταν κοντά στο 80%.

Η βασική δραστηριότητα που προτιμούν σε επίσκεψη σε ένα γεωπάρκο είναι πεζοπορικές διαδρομές με κατάλληλη σήμανση στα σημεία γεωλογικού ενδιαφέροντος και ακολουθούν η ξενάγηση με έμφαση στην γεωλογία και οι γεωλογικές εκθέσεις με επισκέψεις σε μουσεία και η αυτοοδηγούμενη ακουστική περιήγηση. Παρόλα αυτά το δείγμα μας ήταν άνθρωποι που είχαν κάνει κράτηση για πεζοπορική διαδρομή οπότε για πιο ασφαλή

συμπεράσματα θα χρειαζόταν να ερωτηθούν και επισκέπτες μουσείων και κέντρων ενημέρωσης. Για την επίδραση που είχε η ξενάγηση ερμηνείας στους επισκέπτες σχετικά με την κατανόηση της γεωλογικής σημασίας του φαραγγιού του Βουραϊκού το 94% δήλωσε ότι βοηθήθηκε Πολύ και Αρκετά, ενώ αρκετά υψηλά ποσοστά είχαν και οι ερωτήσεις για την κατανόηση της σημασίας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και της διατήρησης της βιοποικιλότητας στην περιοχή του γεωπάρκου. Το 90% δήλωσε πως η εκτίμηση τους για την γεωλογία από την ξενάγηση ερμηνείας στο γεωπάρκο βελτιώθηκε. Όσον αφορά την συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον μέσω της ξενάγησης ερμηνείας το 70% απάντησε ότι είχε πολύ ισχυρό / ισχυρό αντίκτυπο και ένα εξίσου 70% απάντησε ότι αυτή η συναισθηματική σύνδεση θα επηρεάσει την σχέση τους με το περιβάλλον στο μέλλον.

Σχετικά με την χρήση της τεχνολογίας το 75% θεωρεί ότι οι εφαρμογές σε έξυπνα τηλέφωνα, διαδραστικούς χάρτες θα μπορούσε να βελτιώσει την κατανόηση για το γεωπάρκο. Αξίζει να σημειωθεί ότι πλέον υπάρχει διαθέσιμη εφαρμογή για το γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού όμως καθότι ήταν σε αρχικό στάδιο δεν ήταν γνωστή η ύπαρξη της και δεν έγινε χρήση της. Μεγάλο επίσης ποσοστό αναφέρει ότι θα το ενδιέφερε η εμπειρία επαυξημένης πραγματικότητας για την παρατήρηση της εξέλιξης των γεωλογικών σχηματισμών και στην ερώτηση πόσο πιθανόν θα ήταν οι επισκέπτες να χρησιμοποιήσουν ψηφιακά εργαλεία στην επίσκεψή τους στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού το 20% να απαντάει πολύ, το 40% αρκετά, το 34% λίγο και το 6% καθόλου.

6. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Στο πεδίο της ανάπτυξης και εξέλιξης του γεωτουρισμού και των γεωπάρκων η ξενάγηση ερμηνείας μπορεί να φανεί ένα πολύτιμο εργαλείο για την ερμηνεία και την κατανόηση, τόσο του μέρους και των αντικειμένων που το περιβάλλουν, όσο και των εμπλεκόμενων σε αυτή την διαδικασία, είτε είναι οι συνοδοί, είτε οι συμμετέχοντες. Επίσης, η βιώσιμη αυτή τουριστική ανάπτυξη μπορεί να αφογκραστεί τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής οικονομίας. Στις μικρές ομάδες ενδιαφερομένων που δημιουργήσαμε, είχαμε θετικά αποτελέσματα για την μέθοδο, αξίζει όμως η έρευνα να επεκταθεί σε περισσότερες ομάδες και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται εκπαίδευση περισσότερων συνοδών πεζοποριών με τις τεχνικές της ερμηνείας, και προώθηση της διαδικασίας αυτής σε πιθανούς ενδιαφερόμενους όπως τις τοπικές αρχές, ιδιωτικές υπηρεσίες, επιχειρήσεις και καταστήματα. Η ξενάγηση ερμηνείας συμβάλει στην ενδυνάμωση επίσης των τοπικών κοινοτήτων και της οικονομίας τους που από κοινού, θα

συμβάλλουν στη δημιουργία ενός πιο βιώσιμου τουριστικού μοντέλου, με σεβασμό στην φύση και τον άνθρωπο. Όντας μια μέθοδος που εξελίσσεται μέχρι σήμερα, λόγω του ευρύτερου πεδίου υλοποίησης της και των ποικίλων εκφάνσεων της εντοπίζεται η ανάγκη για περαιτέρω καταγραφή των περιπτώσεων που έχει χρησιμοποιηθεί πρακτικά και των αποτελεσμάτων της. Επίσης, πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω, πως οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στις τοπικές κοινωνίες μπορούν να μετριαστούν, μέσω της μεθόδου αυτής διατηρώντας έτσι την ταυτότητα τους. Η εν λόγω έρευνα, μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει καινοτομικό στοιχείο μιας και ως τώρα δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς η επίδραση της ξενάγησης ερμηνείας, τόσο γενικά, όσο και ειδικά στα γεωπάρκα και τον γεωτουρισμό. Λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό που συνεισφέρει ο τουρισμός στην οικονομία της χώρας μια περαιτέρω μελέτη θα ήταν χρήσιμη καθώς τείνει να χρησιμοποιήσει τον τουρισμό με σκοπό την διατήρηση της γεωποικιλότητας και της βιοποικιλότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης.

7. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Aldridge, D., Countryside Commission for Scotland, & Great Britain Countryside Commission. (1975). Guide to countryside interpretation. Part one, Principles of countryside interpretation and interpretive planning. H.M.S.O.

ASHWORTH, G. (2011). Preservation, Conservation and Heritage: Approaches to the Past in the Present through the Built Environment. *Asian Anthropology*, 10(1), 1–18.

<https://doi.org/10.1080/1683478X.2011.10552601>

Black, A. W. (2004). The quest for sustainable, healthy communities. *Australian Journal of Environmental Education*, 20(1), 33–44.

<https://www.cambridge.org/core/journals/australian-journal-of-environmental-education/article/quest-for-sustainable-healthy-communities/08A8406AF60242D09B6CF12DEE8A2C29>

Boyd, J., & Banzhaf, S. (2007). What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units. *Ecological Economics*, 63(2), 616–626.

<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.01.002>

Braun, V. & Clarke, V. (2012) Thematic analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds), *APA handbook of research methods in psychology*, Vol. 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological (pp. 57-71). Washington, DC: American Psychological Association.

Brundtland, G. H. (1987). Our common future—Call for action. *Environmental conservation*, 14(4), 291-294.

Co-operation, O. for E., & Development. (2001). *OECD Environmental Strategy for the First Decade of the 21st Century: Adopted by OECD Environmental Ministers*. OECD.

Elliott, S. R. (2005). Sustainability: an economic perspective. *Resources, Conservation and Recycling*, 44(3), 263–277. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2005.01.004>

Coratza, P., & De Waele, J. (2012). Geomorphosites and Natural Hazards: Teaching the Importance of Geomorphology in Society. *Geoheritage*, 4(3), 195–203. <https://doi.org/10.1007/s12371-012-0058-0>

Dwyer, L., Forsyth, P., & Dwyer, W. (2010). *Tourism Economics and Policy* (p. 855). <https://doi.org/10.21832/DWYER7314>

Dowling, R. K. (2013). Global Geotourism – An Emerging Form of Sustainable Tourism. *Czech Journal of Tourism*, 2(2), 59–79. <https://sciendo.com/article/10.2478/cjot-2013-0004>

Estoque, R. (2020). A Review of the Sustainability Concept and the State of SDG Monitoring Using Remote Sensing. *Remote Sensing*, 12, 1770. <https://doi.org/10.3390/rs12111770>

Fredline, E., Jago, L., & Deery, M. (2002). Assessing the social impacts of events: Scale development.

Geoheritage - an overview | ScienceDirect Topics. (n.d.). Retrieved January 2024, from <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/geoheritage>

Gössling, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change*, 12(4), 283–302. [https://doi.org/10.1016/S0959-3780\(02\)00044-4](https://doi.org/10.1016/S0959-3780(02)00044-4)

Herbert, D. T. (Ed.). (1995). *Heritage, Tourism and Society*. *Journal of Travel Research*, 34(2). <https://doi.org/10.1177/004728759503400221>

Hobbs, R. J., & Norton, D. A. (1996). Towards a Conceptual Framework for Restoration Ecology. *Restoration Ecology*, 4(2), 93–110. <https://doi.org/10.1111/j.1526-100X.1996.tb00112.x>

Hjerpe, E., & Kim, Y.-S. (2007). Regional economic impacts of Grand Canyon river runners. *Journal of Environmental Management*, 85, 137–149. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2006.08.012>

Hose, T. (2008). Towards a history of geotourism: Definitions, antecedents and the future. *Geological Society, London, Special Publications*, 300, 37–60. <https://doi.org/10.1144/SP300.5>

Karakitsios, V. (2004) *The Geology and Mythology of Vouraikos Gorge*. Achaea Publications

Mayer, M., Müller, M., Woltering, M., Arnegger, J., & Job, H. (2010). The economic impact of tourism in six German national parks. *Landscape and Urban Planning*, 97(2), 73–82. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.04.013>

McCabe, S. (2023). Theory in tourism. *Annals of Tourism Research*, 103721. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103721>

Mensah, A., & Castro, L. (2004). SUSTAINABLE RESOURCE USE & SUSTAINABLE DEVELOPMENT: A CONTRADICTION <https://www.semanticscholar.org/paper/SUSTAINABLE-RESOURCE-USE-%26-SUSTAINABLE-DEVELOPMENT%3A-Mensah-Castro/a467379489a4058317f5cfc3ca441d29bbccebe6>

Migoń, P., & Pijet-Migoń, E. (2018). Natural Disasters, Geotourism, and Geo-interpretation. *Geoheritage*, 11. <https://doi.org/10.1007/s12371-018-0316-x>

Moldan, B., Janoušková, S., & Hák, T. (2012). How to understand and measure environmental sustainability: Indicators and targets. *Ecological Indicators*, 17, 4–13. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.04.033>

Ólafsdóttir, R., & Tverijonaite, E. (2018). Geotourism: A Systematic Literature Review. *Geosciences*, 8, 234. <https://doi.org/10.3390/geosciences8070234>

Ren, F., Simonson, L., & Pan, Z. (2013). Interpretation of Geoheritage for Geotourism – a Comparison of Chinese geoparks and National Parks in the United States. *Czech Journal of Tourism*, 2(2), 105–125. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0006>

Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121–1140. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.06.007>

Interpreting Our Heritage | Freeman Tilden. (1977.). University of North Carolina Press.

Uzzell, D. L. (1989). *Heritage interpretation* (First Edition). Belhaven Press.

Vukonić, B. (2012). An Outline of the History of Tourism Theory: Source Material (for Future Research). In *The Routledge Handbook of Tourism Research*. Routledge.

Wall, G. (1997). Is Ecotourism Sustainable? *Environmental Management*, 21, 483–491. <https://doi.org/10.1007/s002679900044>

Zouros, N. (2004). The European Geoparks Network - Geological heritage protection and local development. *Episodes Journal of International Geoscience*, 27(3), 165–171. <https://doi.org/10.18814/epiiugs/2004/v27i3/002>

Ελληνόγλωσση

Ζιώγας, Γ. (2020a). Η εικαστικότητα του Τοπίου, του Τόπου, του Χώρου. Μια τριπλή σχέση εικαστικής διάδρασης/και πέρα από αυτήν: το Πεδίο Πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ «Εικαστικές τέχνες και τοπίο: προσεγγίσεις του φυσικού και αστικού χώρου». Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. (2015). Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα

Νικολόπουλος, Σ., (2003). Ο Ελληνικός Οδοντωτός σιδηρόδρομος Διακοφτού - Καλαβρύτων

Δικτυογραφία

Ανακαλύφθηκε η μεγαλύτερη αποικία νυχτερίδων στην Ελλάδα | LIFE GRECABAT. (n.d.). Retrieved September, 2024, from <https://www.lifegrecabat.eu/el/news-articles/235>

Επίσημη Σελίδα Γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού. (2021, December 25). Κίτρινη διαδρομή-63.50 χλμ. Μ.Δ. Εθνικού Πάρκου Χελμού – Βουραϊκού και Προστατευόμενων Περιοχών Βόρειας Πελοποννήσου. <https://chelmosvouraikosgeopark.necca.gov.gr/κίτρινη-διαδρομή-63-50-χλμ/>

Ο δρόμος του ταχυδρόμου, 2024, from <https://postmansfakia.eu/>

<https://chelmosvouraikosgeopark.necca.gov.gr/%ce%b3%ce%b5%cf%89%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%b9%ce%ba%cf%8c%cf%82-%cf%87%ce%ac%cf%81%cf%84%ce%b7%cf%82/>

THE 17 GOALS | Sustainable Development. (n.d.). Retrieved December 2023, from <https://sdgs.un.org/goals>

2017 International Year of Sustainable Tourism for Development | UNWTO. (n.d.). Retrieved December 2023, from <https://www.unwto.org/tourism4development2017>

Πηγές Εικόνων

Εικόνα 1: Measuring Sustainable Development: Macroeconomics and the Environment - Atkinson, Giles; Dubourg, Richard; Hamilton, Kirk; Munasinghe, Mohan; Pearce, David; Young, Carlos: 9781858985725 - AbeBooks. (n.d.), [Measuring Sustainable Development: Macroeconomics and the Environment - Atkinson, Giles; Dubourg, Richard; Hamilton, Kirk; Munasinghe, Mohan; Pearce, David; Young, Carlos: 9781858985725 - AbeBooks](#)

Εικόνα 2: Estoque, R. (2020). A Review of the Sustainability Concept and the State of SDG Monitoring Using Remote Sensing. Remote Sensing, 12, 1770. <https://doi.org/10.3390/rs12111770>

Εικόνα 3: Retrieved December 2023, from <https://sdgs.un.org/goals>

Εικόνα 4:

https://www.researchgate.net/figure/Carbon-footprint-of-global-tourism-2018-17_fig2_369746044

Εικόνα 5: Haukeland, J., Fredman, P., Tyrväinen, L., Siegrist, D., & Lindberg, K. (2023). Prospects for nature-based tourism: Identifying trends with commercial potential. Journal of Ecotourism, 1–18. <https://doi.org/10.1080/14724049.2023.2178444>

Εικόνα 6: Relationship between Sustainable Tourism and other terms... (n.d.). ResearchGate. https://www.researchgate.net/figure/Relationship-between-Sustainable-Tourism-and-other-terms-Swarbrooke-1999_fig1_343079909

Εικόνα 7: UNESCO Global Geoparks, 2023, UnescoPhysicalDocument. Retrieved December 2023, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385482>

Εικόνα 8: Wan Isa, W. M., Zin, N., Rosdi, F., & Sarim, H. (2018). Digital Preservation of Intangible Cultural Heritage. Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science, 12, 1373–1379. <https://doi.org/10.11591/ijeecs.v12.i3.pp1373-1379>

Εικόνα 9: Moreno Melgarejo, A., García-Valenzuela, L., Hilliard, I., & Pinto Tortosa, A. J. (2019). Exploring Relations between Heritage Interpretation, Visitors Learning Experience and

Tourist Satisfaction. Czech Journal of Tourism, 8, 103–118.
<https://doi.org/10.2478/cjot-2019-0007>

Εικόνα 10:

https://medcenv.org/wp/wp-content/uploads/2018/05/the_interpretive_guide_course_manual_22-09-14_gr_10-03-15.pdf

Εικόνα 11: Migoń, P., & Pijet-Migoń, E. (2018). Natural Disasters, Geotourism, and Geo-interpretation. Geoheritage, 11. <https://doi.org/10.1007/s12371-018-0316-x>

Εικόνα 12: Migoń, P., & Pijet-Migoń, E. (2018). Natural Disasters, Geotourism, and Geo-interpretation. Geoheritage, 11. <https://doi.org/10.1007/s12371-018-0316-x>

Εικόνα 13: Ren, F., Simonson, L., & Pan, Z. (2013). Interpretation of Geoheritage for Geotourism – a Comparison of Chinese geoparks and National Parks in the United States. Czech Journal of Tourism, 2(2), 105–125. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0006>

Εικόνα 14: Ren, F., Simonson, L., & Pan, Z. (2013). Interpretation of Geoheritage for Geotourism – a Comparison of Chinese geoparks and National Parks in the United States. Czech Journal of Tourism, 2(2), 105–125. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0006>

Εικόνα 15: Λιούρδης Ευστάθιος, (2024). Παρουσίαση για το 5ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΓΕΩΠΑΡΚΩΝ UNESCO ΕΛΛΑΔΑΣ - ΚΥΠΡΟΥ

Εικόνα 16: Φωτογραφία Λιούρδης Ευστάθιος

Εικόνα 17: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CF%8D%CE%B3%CE%B1>

Εικόνα 18:

<https://chelmosvouraikosgeopark.necca.gov.gr/%CF%8D%CE%B4%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%83%CF%84%CF%85%CE%B3%CF%8C%CF%82/>

Εικόνα 19: <https://www.lifegrecabat.eu/el/news-articles/235>

Εικόνα 20: <https://koinotopia.gr/>

Εικόνα 21: Φωτογραφία Λιούρδης Ευστάθιος

8. Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο στα Ελληνικά

Ερωτηματολόγιο για την διερεύνηση της συμβολής της ξενάγησης ερμηνείας στο Γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού

Απευθύνεται σε επισκέπτες που στην ξενάγησή τους χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές ερμηνείας κληρονομιάς.

Ονομάζομαι Λιούρδης Ευστάθιος και είμαι φοιτητής στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Πλανητική Περιβαλλοντική Αλλαγή, Διαχείριση και Τεχνολογία» που πραγματοποιείται από το Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Παράλληλα εργάζομαι ως συνοδός υπαίθριων δραστηριοτήτων πραγματοποιώντας πεζοπορικές εκδρομές στην ελληνική ύπαιθρο.

Η διπλωματική μου εργασία έχει ερευνητικό χαρακτήρα και σκοπός της είναι η διερεύνηση της συμβολής της ξενάγησης ερμηνείας στο Γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού.

Η έρευνα γίνεται μέσω της συμπλήρωσης του παρόντος ερωτηματολογίου και οι απαντήσεις θα αξιοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας.

Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν θα είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς σκοπούς διατηρώντας την ανωνυμία των ερωτώμενων. Σας ευχαριστώ για την πολύτιμη συνεισφορά σας.

Με εκτίμηση,

Λιούρδης Ευστάθιος

Ενότητα 1: Προσωπικά Στοιχεία

1.1. Ηλικία:

Κάτω των 18

- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- Άνω των 65

1.2. Φύλο:

- Άντρας
- Γυναίκα
- Άλλο

1.3. Χώρα διαμονής:

1.4. Επίπεδο εκπαίδευσης:

- Απόφοιτος Γυμνασίου
- Απόφοιτος Λυκείου
- Κάτοχος Πτυχίου ΑΕΙ / ΑΤΕΙ
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού

1.5. Πόσα ταξίδια κάνετε τον χρόνο;

- 0-1
- 1-2
- 2 και πάνω

Ενότητα 2: Ξεναγήσεις ερμηνείας και Γεωπάρκα

2.1. Έχετε συμμετάσχει σε ξεναγήσεις ερμηνείας στο παρελθόν;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

2.2. Όταν επιλέγετε έναν τουριστικό προορισμό, πόσο σημαντική είναι για εσάς η διαθεσιμότητα δραστηριοτήτων ξεναγήσεων ερμηνείας;

- Πολύ Σημαντική
- Σημαντική
- Λιγότερο Σημαντική
- Καθόλου Σημαντική

2.2. Πώς ενημερώνεστε κυρίως για τις ξεναγήσεις ερμηνείας όταν σχεδιάζετε τα ταξίδια σας;

- Ιστοσελίδες στο διαδίκτυο
- Κοινωνικά δίκτυα
- Συστάσεις από φίλους / οικογένεια
- Ταξιδιωτικά γραφεία

2.4. Έχετε επισκεφθεί κάποιο άλλο γεωπάρκο στο παρελθόν;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

2.5. Έχετε επισκεφθεί το Γεωπάρκο Χελμού-Βουραϊκού στο παρελθόν;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

2.6. Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε από την ξενάγηση ερμηνείας στο Γεωπάρκο - Χελμού Βουραϊκού;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

2.7. Ποια δραστηριότητα προτιμάτε κυρίως σε ένα γεωπάρκο;

- Ξενάγηση με έμφαση στη γεωλογία
- Γεωλογικές εκθέσεις και επισκέψεις σε μουσεία
- Πεζοπορικές διαδρομές με κατάλληλη σήμανση στα σημεία γεωλογικού ενδιαφέροντος
- Αυτο-οδηγούμενη ακουστική περιήγηση

2.8. Ποιός παράγοντας επηρεάζει κυρίως την επιλογή σας για δραστηριότητες τουρισμού ερμηνείας σε ένα γεωπάρκο;

- Εμβάθυνση στη γεωλογία
- Ιδιαίτεροι γεωλογικοί σχηματισμοί
- Κριτικές των συνοδών πεζοπορίας
- Συστάσεις από άλλους
- Κόστος
- Προσβασιμότητα

Ενότητα 3: Επίδραση της Ξενάγησης Ερμηνείας

3.1. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας ώστε να κατανοήσετε τη γεωλογική σημασία του Φαραγγιού Χελμού-Βουραϊκού;

- Πολύ
- Αρκετά
- Ουδέτερα
- Λίγο
- Καθόλου

3.2. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας ώστε να κατανοήσετε την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (παραμύθια, μύθοι, χορός, μουσική, ήθη, έθιμα);

- Πολύ
- Αρκετά
- Ουδέτερα
- Λίγο
- Καθόλου

3.3. Σε ποιο βαθμό σας βοήθησε η ξενάγηση ερμηνείας να αναλογιστείτε την σημασία της διατήρησης της βιοποικιλότητας της ευρύτερης περιοχής του Γεωπάρκου Χελμού - Βουραϊκού ;

- Πολύ καλά
- Αρκετά καλά
- Ουδέτερα
- Λίγο
- Καθόλου

3.4. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε την ξενάγηση ερμηνείας στο γεωπάρκο Χελμού - Βουραϊκού ώστε να βελτιώσει την εκτίμηση σας για την γεωλογία γενικότερα;

- Πολύ αποτελεσματική
- Αποτελεσματική
- Μέτρια
- Λίγο αποτελεσματική
- Καθόλου αποτελεσματική

3.5. Πόσο σημαντικό είναι για εσάς οι ξεναγήσεις ερμηνείας να προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό;

- Πολύ σημαντικό
- Σημαντικό
- Λίγο σημαντικό
- Καθόλου σημαντικό

4. Συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον μέσω της ξενάγησης ερμηνείας

4.1. Προκάλεσε η ξενάγηση ερμηνείας κάποιο συναισθηματικό αντίκτυπο στην σύνδεση σας με το περιβάλλον;

- Πολύ ισχυρό συναισθηματικό αντίκτυπο
- Ισχυρό συναισθηματικό αντίκτυπο
- Ουδέτερο
- Μικρό συναισθηματικό αντίκτυπο
- Κανένα συναισθηματικό αντίκτυπο

4.2. Πιστεύετε ότι αυτή η συναισθηματική σύνδεση θα επηρεάσει την σχέση σας με το περιβάλλον στο μέλλον;

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

Ενότητα 5: Τεχνολογία και ξεναγήσεις

5.1. Χρησιμοποιείτε την τεχνολογία (π.χ. εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα, αυτο-οδηγούμενη ακουστική περιήγηση) σε πεζοπορικές ξεναγήσεις;

- Πάντα
- Αρκετά Συχνά
- Κάποιες φορές
- Καθόλου

5.2. Πιστεύετε ότι η χρήση τεχνολογίας (εφαρμογές κινητών τηλεφώνων, διαδραστικοί χάρτες, επαυξημένη πραγματικότητα) μπορεί να βελτιώσει την κατανόησή σας για τα γεωλογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά του Γεωπάρκου Χελμού-Βουραϊκού;

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

5.3. Θα σας ενδιέφερε η χρήση τεχνολογίας επαυξημένης πραγματικότητας (AR) για την παρατήρηση της εξέλιξης των γεωλογικών σχηματισμών ή των ιστορικών γεγονότων του Γεωπάρκου Χελμού-Βουραϊκού;

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

5.4. Πόσο πιθανό θα ήταν να χρησιμοποιήσετε ψηφιακά εργαλεία (π.χ. επαυξημένη πραγματικότητα, εφαρμογές καθοδήγησης) αν ήταν διαθέσιμα κατά την επίσκεψή σας στο Γεωπάρκο Χελμού-Βουραϊκού;

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

Ενότητα 6: Προτάσεις για Βελτίωση

6.1. Παρακαλώ σημειώστε κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε και δεν έχει προβλεφθεί σε αυτό το ερωτηματολόγιο.

Σας ευχαριστούμε που συμμετείχατε σε αυτή την έρευνα σχετικά με την ξενάγηση ερμηνείας και τον βιώσιμο τουρισμό γενικότερα. Οι απόψεις σας είναι πολύτιμες για την βελτίωση της εμπειρίας στα γεωπάρκα για τους μελλοντικούς ταξιδιώτες.

Παράρτημα 2: Ερωτηματολόγιο στα Αγγλικά

Questionnaire for the exploration of the contribution of the interpretation tour in the Chelmos - Vouraikos Geopark

It is aimed at visitors who have used heritage interpretation techniques in their tour.

My name is Liourdis Efstathios and I am a Postgraduate student in the "Planetary Environmental Change, Management and Technology" run by the Department of Environment of the University of the Aegean. At the same time I work as a hiking guide conducting hiking excursions in the Greek countryside.

My thesis is a research project and its purpose is to investigate the contribution of the interpretation tour in the Chelmos - Vouraikos Geopark.

The research is carried out through the completion of this questionnaire and the answers will be used exclusively for the purposes of this research.

The data and information collected will be confidential and will be used exclusively for research and academic purposes while maintaining the anonymity of the respondents. Thank you for your valuable contribution.

Yours sincerely,
Liourdis Efstathios

Section 1: Personal Information

1.1. Age:

- Under 18
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- Over 65

1.2. Gender

- Male
- Female
- Other

1.3. Country of residence:

1.4. Level of education:

- Primary school graduate
- Secondary school graduate
- High school graduate
- Bachelor / Master graduate

1.5. How many trips do you make per year?

- 0 - 1
- 1 - 2
- 2 and above

Section 2: Interpretation guidance and Geoparks

2.1. Have you participated in interpretation guided tours in the past?

- YES
- NO

2.2. When choosing a touristic destination, how important is the availability of interpretation guided activities for you?

- Very Important

- Important
- Less important
- Not at all Important

2.3. How do you mainly find out about interpretation guided tours when planning your trips?

- Websites on the internet
- Social networks
- Recommendations from friends/family
- Travel agencies

2.4. Have you visited another geopark in the past?

- YES
- NO

2.5. Have you visited the Chelmos-Vouraikos Geopark in the past?

- YES
- NO

2.6. How satisfied were you with the interpretation guided tour of the Chelmos - Vouraikos Geopark?

- Too much
- Very much
- Quite a lot
- A little
- Not at all

2.7. Which is the main type of activity you prefer in a geopark?

- Guided tours with emphasis on geology
- Geological exhibitions and visits to museums
- Hiking trails with appropriate signposting at points of geological interest
- Self-guided audio tour

2.8 Which factor influences mostly your choice of interpretation guided activities in a geopark?

- In-depth study of geology
- Specific geological formations
- Reviews of the hiking guides
- Recommendations from others

- Cost
- Accessibility

Section 3: Impact of Interpretation Guidance

3.1. To which level did the interpretation guidance help you to understand the geological importance of the Chelmos-Vouraikos Gorge?

- Very well
- Well
- Neutral
- A little
- Not at all

3.2. To which level did the interpretation guidance helped you to understand the intangible cultural heritage of the region (fairy tales, myths, dance, music, customs and traditions)?

- Very well
- Well
- Neutral
- A little
- Not at all

3.3. To which level did the interpretation guidance help you to reflect on the importance of biodiversity conservation in the wider area of the Chelmos-Vouraikos Geopark?

- Very well
- Well
- Neutral
- A little
- Not at all

3.4. How effective do you consider the interpretation guidance in the Chelmos - Vouraikos geopark to improve your appreciation of geology in general?

- Very effective
- Effective
- Neutral
- Ineffective
- Very ineffective

3.5 How important is it for you that interpretation tours promote sustainable tourism?

- Very important
- Important
- Moderately important
- Slightly important
- Not important at all

Section 4. Emotional connection with the environment through interpretation guided tour

4.1 Did the interpretation guidance evoke an emotional effect to your connection with the environment?

- Extremely
- Significantly
- Moderately
- Slightly
- Not at all

4.2 Do you think this emotional connection will affect your relationship with the environment in the future?

- Definitely
- Likely
- Maybe
- Unlikely
- Not at all

Section 5: Technology and interpretation guidance

5.1 Do you use technology (e.g. mobile phone apps, self-guided audio tours) in hiking tours?

- Always
- Quite Often
- Sometimes
- Not at all

5.2 Do you think that technology (mobile phone applications, interactive maps, augmented reality) can improve your understanding of the geological and cultural features of the Chelmos-Vouraikos Geopark?

- Very
- Quite a lot
- A little
- Not at all

5.3 Would you be interested in using augmented reality (AR) technologies to observe the evolution of geological formations or historical events in the Chelmos-Vouraikos Geopark?

- Very
- Quite a lot
- A little
- Not at all

5.4 How likely would you use digital tools (e.g. augmented reality, guidance applications) if they were available during your visit to the Chelmos-Vouraikos Geopark?

- Very
- Quite a lot
- A little
- Not at all

Section 6: Suggestions for improvement

6.1 Please note anything you would like to add that has not been included in this questionnaire.

Παράρτημα 3: Απαντήσεις στην ερώτηση ανοικτού τύπου 6.1 γραμμένες στην Αγγλική γλώσσα.

1) We travel a good bit. My preference for visiting areas such as your geopark is to have interpretive guides talking with the visitors, interacting with the visitors, and providing insights into the geopark PLUS the history and significance of the surrounding areas. For example, in the geographic region of the geopark there was a terrible history going back to the Nazi occupation. While hard to hear, it was important to know. In sum, as travelers we are interested in geology, but not limited to geology. We are interested in the broader picture of how geography might have affected daily living; what is the resulting affect on husbandry, on farming, on manufacturing, on tourism, on political realities, etc. etc. I hope these comments are helpful. If you want more comments email me at any time. I am a university professor so I am interested in supporting research of all kinds.

2) You didn't discuss a lot about the hippo/ bat cave

3) Augmented interactions are nice to have as an additional method to the actual guide

4) Would be great if photos, definitely without flash, could be taken, or a brochure with pictures, similar to those on the wall outside, were available. We missed the train down through

the gorge due to track debris, but was able to walk from the trailhead to Kato Zachlorou. Guide was terrific, especially with identifying flora and plants.

5) A personal guide is always appreciated because they bring a broad knowledge base and can answer questions in real time

6) Guide was unbelievable and really made the trip!

7) In all honesty, my husband and I thoroughly enjoyed our visit to the Geopark- though this visit was a small part of a week-long guided hiking trip full of activities. Therefore our experience there is part of an overall positive memory of our time in Greece, during which the acquisition of geologic knowledge was minor. Had it been more of a priority, I think that I would have more to add- but, essentially, our impression was very positive! I hope this helps.

8) For me, historical details of the people and places are very important in any interpretative tour.